mor. Explan

196 I 27
507

26-5 N 19/o

Ego flos campi Canticoꝝ ſecundo. Flores vt di
cit yſidorus libro. xvij. dicũtur quaſi fluores
per ethimologiã: eo ꝙ cito defluunt ꝛ ſoluun
tur. In his tamen multiplex eſt differentia ſcꝫ
odoris: ſaporis: coloris: leuitatis ꝛ virtutis.
Nam odore recreant ꝛ delectant ſpiritũ: ſapo-
re immutant guſtum: colore alliciunt viſum: le
nitate demulcent tactum. virtute vero ſua morbos ſanant multi-
plices. zephiro generantur. auſtro diſſoluuntur. arbores ꝛ herbas
campos ortos ꝛ ſiluas pulchritudine ſua decorant ꝛ ornant. dul-
cedinem quã concipiunt ex celeſti rore mel adminiſtrãt. Et ſicut di
cit plinius libro. xx. capitulo. v. Intempeſtiuus ortus floris ſignũ
eſt defectꝰ ꝛ carentie fructus vlterius conſequẽtis. vnde inter flo
res ſunt duo generales. ſ. flos domeſticus: ꝛ flos campi. flos do-
meſticus eſt qui per ſe non creſcit: ſed mediãte hominis induſtria
ꝛ labore. Sed flos cãpi ẽ ſpecialis flos ſic dictus: qꝛ per ſe creſcit
in locis incultis nec ſulcatis vomere: nec ſtercore impinguatis: vt
dicit idem. Unde omnia que dicta ſunt de flore ꝛ eius proprietati
bus: ob ideo dicta ſunt: vt auertant auditores libri qui floretus
denominatur: ꝙ quanto flos ſenſum delectat pre ceteris que ſẽſui
placent: tanto ipſe liber floretus dictus: cunctos ceteros auctores
antecellit. Et ſicut flos quodãmodo eſt quoddam medium inter
ipſam arborẽ ꝛ fructum: ita pariter hic liber poteſt dici quoddã
medium inter nos arbori comparatos: ꝛ ipſas virtutes fructui cõ
paratas. Ad cuiuſquidam libri dei auxilio fulti aliqualem licet
duntaxat litteralem declarationem procedere intendimus. Floretꝰ
igitur a flore per quandam comparationẽ vt prius patuit nomẽ
accepit: non tamen abſurde: cũ ea videatur auctoribus poteſtas
tributa ſcꝫ horatium in arte dicentem. Pictoribus atqꝫ poetis cui
libet audendi ſemper fuit equa poteſtas. Inſuper floretus vere di
citur: eo ꝙ flores ſacre theologie atqꝫ ſacrorum canonum nõ mi-
nus vtiliter ꝙ breuiter continere videatur. In principio cuius vt
in alijs libris ſex queruntur. ſ. cauſa efficiens: finalis: formalis: et
materialis: quis titulus: ꝛ cui parti philoſophie ſupponatur. Cau
ſa igitur efficiens vt cõmuniter dicitur fuit ſanctus bernardus ab
bas monaſterij clareuallis: qui poſtꝙ quendam fratrem ſuum co
natus eſt retrahere a ſeculo medio cuiuſdam libri ad eum miſſi:
quẽquidem librum contemptum mundi nominauit hunc librum
compoſuit: tam ipſi ſuo fratri ꝙ alijs propter deum ꝛ caritatem:
volẽdo hoc medio omni ſtatui prodeſſe: nemini vero obeſſe. vt ſic

a

N.º 21.545
UNIVERSIDAD Y PROV.ª
BIBLIOTECA
DE ZARAGOZA

cuiuſcunqꝫ predictus eius frater ſtatus foret: doctrinaꝫ ab eo ha‑
beret ad bene beate viuendum: ꝛ hac de cauſa ſanctus bernardꝰ
hunc librum compoſuit: quem propter cauſas prius dictas flore
tum nominauit. Cauſa vero finalis eſt: vt hoc libro lecto ꝛ memo
rie cõmendato: peccata vitare: bona opera agere: fidem̃ rectam te‑
nere: neminem ledere ꝛ tandem gaudia paradiſi habere valeamꝰ
Cauſa formalis large loquendo de cauſis: eſt modus procedendi
qui eſt metricus. ſ. verſibus exametris. Naꝫ talis modus procedẽ
di eſt hoc noſtro tempore inter poetas ꝛ auctores metricos valde
ꝛ maxime vſitatus: ꝛ hoc in omni genere dicendi. Sed cauſa mate
rialis ſiue materia huius libri qđ idem eſt ſunt articuli fidei: decẽ
precepta legis: ſeptem peccata mortalia: virtutes illis oppoſite ꝛ
cetera de quibus in hoc libro tractatur. Titulus vero huiꝰ libri ẽ
iſte. Incipit floretus bernardi clareuallis. Supponitur autem iſte
liber ſciencie ꝑtim ethice ꝛ ꝑtim methaphiſice. Nã ſꝫꝙ in ꝑſenti
libro tractat̃ de deo: đ gaudijs paradiſi: đ cel' ꝛ đ alijs corpibꝰ ce
leſtibꝰ: vt ptꝫ ĩ fine huiꝰ: hic liber ſupponit̃ ſcie methaphiſice. Sꝫ
ſꝫꝙ in ꝑſenti libro tractat̃ de modo viuendi ꝛ de moribꝰ hominũ
hic liber ſupponitur ethice ſciencie. Ex quibꝰ omnibus poteſt colli
gi diffinitio ſiue deſcriptio huius libri qui floretus dicitur: ꝛ ẽ ta
lis. Floretus eſt quidaꝫ liber metricus a ſancto bernardo clareual
lis editus: tractans de virtutibus ꝛ vicijs ſꝫꝙ precepta dei ꝛ eccle
ſie: ad fugam peccatorum ꝛ electionem illorum operuꝫ que homi
nem perducunt ad deum finaliter adinuentus. Et dicitur floretus
ab hoc nomine flos floris. nam iſte liber florem preceptorum dei
ꝛ eccleſie continere đr. Quibꝰ viſis: ad ipſam litterã accedamus.

Nomine floretꝰ liber ĩcipit ad bõa ceptꝰ
Sẽper erit tutus eius documẽta ſecutꝰ
Hic liber extractus de pluribꝰ ẽ vocitatus
Recte floretus quia flos eſt inde receptus
Et breuiter textus flagrat virtute repletus
Collegi flores non omnes ſed meliores
Quos in virgultis domini vidi bene cultis
Qui nõ marceſcũt ſeruãdo dãdoqꝫ creſcũt

Iſtud eſt prohemium huius libri: qđ diuiditur in tres
partes. In prima actor oſtendit de quo agere intendit

in toto proceſſu ſui libri: & hoc per denominationem ipſius libri & per cauſas & rationes illius denominationis: oſtendendo quare hic liber floretus dicitur. Cuiuſquidem prime partis huius prohe mij ſentencia litteralis eſt iſta. Iſte liber vocatus hoc nomine flo retus inchoat⁹ ad vicia fugiēda & bona facienda incipit: qui recte dicitur floretus ab effectu: qꝛ flos ſcꝫ bonoꝝ operꝝ ē recept⁹ ab eo Et ipſe liber non prolixus ſed breuis: flagrat hoc eſt bonum odo rem emittit: qꝛ eſt totus repletus virtute. Ego auctor ipſius libri: conſiderando multiplicitatem & prolixitatem librorū & ſententiaꝝ illoꝝ: ꝯgregaui potiora & laudabiliora documenta & dicta ſancto rum & non omnia ſed vtiliora: que potui reperire in virgultis dn̄i hoc ē in ſacra ſcriptura: in ſacro canone: & in omnib⁹ alijs ſanctī & electis libris: qui libri poſſunt dici virgulta per comparationeꝫ quia ſicut invirgultis nutriuntur & ſeruantnr ea que ſpecialiter in ferunt delectationem ſenſibus exterioribus: ita ſimiliter in ſacris libris eccleſie augmentantur & ſeruantur ea que ipſi anime multā & incomparabilem afferunt delectationē: ſcilicet documenta & ſen tencie ipſorum librorum. quibus mediantibus interinatur & aug mentatur fides catholica. Et dicuntur talia virgulta domini bene culta propter labores ſanctorum doctorū eccleſie qui in vinea do mini non ſolum iuuentutem: verū etiam omnes ſeptem etates aut potiorem partem expoſuerunt circa ampliationem: tranſlationeꝫ & expoſitionem ipſorum ſacroꝝ librorū eccleſie: vt patet de beato Hieronimo: qui tantis temporibus manſit in partibus vltrama rinis propter tranſlationeꝫ tam veteris ꝙ noui teſtamenti & alioꝝ plurium librorum. Patet etiam de ſancto Auguſtino: qui fere tot volumina libroꝝ ſcripſit poſt eius conuerſionem ad fidem ꝙ ho minis etas non ſufficiat ad ipſoꝝ comprehenſionem. Similiter po teſt dici de ſancto doctore thoma de aquino: qui ſuper quatuor ſē tenciaruꝫ libris tam diu ſcribendo moram traxit: officiuꝫ inſuper Corporis xp̄i. ſ. de ſacramento altaris: quo nihil ſuaui⁹: nihil audi tu dulcius ſuo labore confecit. Et ſic d̄ alijs ſanctis: quoꝝ doctri na repletur ſacro ſancta eccleſia: adeo vt iam null⁹ habeat ignorā tie cauſam circa ea que pro ſalute noſtra inquirenda ſunt & operā da. igitur virgulta dn̄i dicūtur bene culta. Deinde actor hui⁹ libri qui inter alios qui laborauerūt in virgultis dn̄i nō immerito ē nu merādus dicit: ꝙ ē vna differentia inter flores terrenos & flores ce leſtes d̄ quib⁹ tractat̄ in h° libro. Nā flores terreni: aut marceſcūt & ſic fiūt aridi: aut ip̄is exiſtētib⁹ in viriditate donāt̄ amicis vl̄ ven dūtur: & ſic vtroqꝫ mō depdit̄ in paruo tp̄e d̄lectatio ꝙ in ip̄is pōt

haberi. Sed ſic nõ ẽ de floribꝰ iſtius libri. Nã nũq̄ veniũt ad ariditatẽ: ſʒ quãto plꝰ ſeruãtur: tãto ſemꝑ eoꝝ augetˀ ꝟtus. Et ſi ceteris largiãtur: nõ propter hoc eoꝝ minuitur numerꝰ apud largitoreʒ: nec eoꝝ ꝑpter largitionẽ apud alios deꝑditur poſſeſſio: ſʒ potius augmẽtatur numerꝰ ⁊ maior fit cumulꝰ. Et hec ẽ lr̃alis explanatio huiꝰ textꝰ. Conſtrue ſic. vnꝰ liber ceptus. i. inceptꝰ ad bona opera qui ẽ dictꝰ floretꝰ noĩe ſuo incipit. ſecutꝰ. i. ille qui ſequetur eiꝰ documẽta. i. documẽta floreti erit ſemꝑ. i. omni tp̄e tutꝰ. i. ſecurꝰ: quia nũq̄ ignorabit quid debeat facere ⁊ a quo cauere. hic liber fuit extractꝰ de pluribꝰ alijs libris: ⁊ eſt vocitatꝰ. i. vocatꝰ a pluribꝰ recte. i. debite floretꝰ. q2 flos alioꝝ libroꝝ ẽ inde. i. ab eo receptꝰ ⁊ breuiter. i. paucis verbis textꝰ repletus ꝟtute. i. documentis ꝟtuoſis flagrat. i. inter alios libros dat delectationẽ anime: ego actor huius libri collegi. i. ꝯgregaui in hoc libro flores oĩm alioꝝ libroꝝ ⁊ nõ collegi oẽs flores ſʒ meliores. i. delectabiliores quos. ſ. flores ego vidi in ꝟgultis dñi cultis. i. cultiuatis bene. i. debite qui ſcʒ flores nõ marceſcũt. i. nõ veniũt ad maturitatẽ ſeruando. i. dum ſeruantur qʒ pro ⁊ ipſi flores creſcunt dando. i. quando dantur.

Admonitio ad iſtum librum audiẽdum

Ergo dilecte valeas ſic viuere recte
Multis proficere domino ſemperq̄ placerẽ
Suſcipe corđ bono florẽs hos q̄s tibi dono
Tollẽt lãguores: tribuẽt tibi ſẽꝑ honores
Si bene dulcores florum retinẽs et odores
Summo cultore florum clemente datore.

Hec ẽ ſecunda huiꝰ prohemij ꝑs: in qua actor huiꝰ libri more boni doctoris reddit ſuos auditores circa hũc librũ dociles attẽtos ⁊ beniuolos dicẽs ſic. O tu dilecte auditor huiꝰ libri ſcias me hoc opꝰ cõfeciſſe nõ propter aliã cauſaʒ: niſi dũtaxat vt tu poſſis in hoc ſeculo viuere taliter recte ⁊ debite ſʒꝰ deũ ⁊ equitatẽ: q̄ dño ſemꝑ placeas: ad honorẽ cuiꝰ tenemur cũcta q̄ facimus debite facere: ⁊ proximo tuo nõ diſpliceas. ſ. faciẽdo eidẽ qđ nolles tibi fieri. Naʒ vt poſtea videbitur in his duobꝰ cõſtat cõplemẽtũ decẽ ꝑceptoruʒ legis. Ideo ſuſcipe corde bono hos flores: hoc ẽ iſta documẽta et ꝑcepta ſpecialia q̄ ego tibi dono. nã multũ tibi ꝓderũt tã ex parte

anime ꝙ corporis:qꝛ tollēt tibi lāguores hoc ē ignorātias: ꝛ tribu
ent tibi honores hoc ē ſcienciā ꝛ cognitionē eoꝝ q̄ tu debes opari
ꝛ q̄ tu debes fugere:dū tn̄ tu retineas corde bono ꝛ voluntate pu
ra illa q̄ tibi dicētur in hꝰ libro:ita ꝙ tu prius frequēter hūc librū
legas:deinde memorie cōmēdes:ꝛ poſtremo ope adimpleas illa q̄
tibi dicā.Et ſi tu q̄ras a quo tu ſuſcipies tales honores faciēdo q̄
dicta ſunt ꝛ q̄ poſtea etiaȝ dicētur.Reſpondeo ꝙ a nullo alio ꝑter
ꝙ ab ipſo dn̄o deo:qui nullū malū dimittit impunituȝ:ꝛ ſimiliter
nullū bonū irremuneratū.Nā ipe ē omniū bonoꝝ retributor ꝛ da
tor:iuxta dictū ſancti iacobi in ſua ep̄la. Omne datū optimū ꝛ oē
donū pfectū d̄ ſurſuȝ ē deſcēdēs a patre luminū. Con.O dilecte
.i.o lector huiꝰlibri quē ego diligo ſuſcipe bono cord̄ ꝛ nō coacto
vel ficto hos flores quos ego dono tibi.gꝰ.i.propter hāc cauſam
vt valeas.i.poſſis viuere recte.i.debite ſic.i.tali modo ꝙ tu poſſis
ſemp.i.in omni tp̄e placere dn̄o ꝛ cū hoc ꝙ tu poſſis pficere mult̄
Nā iſti flores faciēt tibi duo bona:qꝛ primo tollēt tibi.i.a te lāguo
res ꝛ ſecūdo ipi tribuēt tibi ſemp honores.Si tu retines bene odo
res ꝛ dulcores florum.ꝛ hoc dico ſummo cultore ſcȝ deo exiſtente
ſupple clemente.i.pio datore florum.

Diſtictio huiꝰ libri p ſex capitula.

Dogma ſacre fidei poīt priꝰordo libelli
Poſtea p̄cepta ponūtur parte ſecūda.
Tertia pars vere monſtrat peccata cauere.
Inde docet quarta pars eccl̄ie ſacramenta
Uirtutes quinta mores notat ꝛ documēta.
Concludit ſexta de morte ſuaq̄ ſequela.

Hec ē tertia ꝛ vltima huiꝰprohemij particula:in qua autor to
tum pn̄s opꝰdiuidit in ſex principales ptes:docens quid in q̄libet
eaꝝ contineatur.dicit igitur ꝙ in prima parte huius libri ponitur
dogma.i.doctrina fidei:ſicutſunt articuli fidei.In ſecunda parte
ponuntur precepta legis nature ſcripture ꝛ gracie.ſimiliter etiam
precepta iuris ſcripti.In tertia vero parte docetur quomodo de
beamus peccata vitare.In quarta docetur que ꝛ quot ſunt ſacra
menta eccleſiaſtica.. In quinta tractat de virtutibus ꝛ vicijs po
nendo aliquando documenta ad acquirendas virtutes ꝛ fugien
da vicia.In ſexta autē ꝛ finali pte tractat de morte ꝛ de his q̄ eaȝ

ſequūtur.ſ.ꝺ paradiſo ⁊ inferno: Con.[Ordo libelli].i.huiꝰ par
ui libri[ponit priꝰ dogma].i.doctrinā[ſacre fidei. Precepta ponūt
poſtea pte].i.ī pte[ſecūda.ps tertia mōſtrat cauere ꝺe pctā. Pars
q̄rta docet inde].i.poſtea[ſacramēta eccleſie.Quinta]ps[notat ꝟ
tutes ⁊ documēta.Sexta]ps[ꝯcludit ꝺ morte:q₃ ꝑ ⁊[ꝺ ſeq̄la]ſua

Capitulū primū de fide catholica.

Redere debemꝰ qui xp̄i nomē habemꝰ
Doctrinā chriſti:qꝛ nemo ſecꝰ placꝫ iſti
Nec poterit fieri ſaluus. nec ſanctus haberi
Dixit enim chriſtus: ad celū mox redituꝛꝰ
Qui baptizatus fuerit valet eſſe beatus
Si bene crediderit:aliter ſine fine peribit
Ergo conſtanter credas ac indubitanter
Que docet eccl'ia romana petra ſolidata.

Hoc ē primū huiꝰ libri capitulū qꝺ diuidit̄ in duas pticulas.In quaꝝ prima tractat actoꝛ de fide catholica.In ſecūda aūt de articulis fidei.Et hec ſecūda ps iteꝝ ꝯtinet duas pticulas: quaꝝ prima diſtinguit articulos fidei ſꝫꝰ numeꝝ apl'oꝝ qui articulos fidei cōpoſuerūt.Secūda ꝟo diſtinguit eos ſꝫꝰ materiā quā continēt. Quare primo ponūtur duodecim articuli:poſtea ꝟo ponūtur q̄tuordecim.In prima igit̄ parte dicit actoꝛ:ꝙ nos xp̄iani[qui ſumꝰ a xp̄o ſic vocati]debemꝰ credere doctrinā eiꝰ q̄ principaliter in nouo ꝯtinet̄ teſtamēto.Rō ē qm̄ aliter deo placere nō poſſumꝰ:qꝛ ſine fide īpoſſibile ē deo placere:ad heb.xj.Itē nullꝰ poteſt ſaluari nec ſanctificari ſine fide.Quia qꝺ nō ē ex fide pctm̄ ē:ad ro.xiiij.Xp̄s enī ī die aſcēſionis volēs ſcādere celū dixit.Qui crediderit ⁊ baptiſatꝰ fuerit ſaluꝰ erit.Qui ꝟo nō crediderit cōdēnabit̄.Marci vlti. Et ſic peribit ſine fine qui nō credit. Igit̄ firmiter credamus ſine dubitatione ea q̄ ſunt fidei nr̄e:vt ꝺꝛ.i.c.firmiter credamꝰ ⁊ ſimpliciter ꝯfitemur.de ſūma trinitate ⁊ fide catholica.in āṫiquis.Quia niſi vnuſq̄ſq₃ fideliter ⁊ firmiter credat:nō pōt ſaluꝰ eſſe:vt ī ſimbolo athanaſij ꝺꝛ.Ea aūt oīa ſupꝛadicta a nobis hꝰmō credenda ſunt ſicut docet eccleſia romana: q̄ mater ē oīm aliaꝝ ⁊ fūdata ſupꝛa firmā petrā:vt ꝺꝛ mathei.xvj.Tu es petrꝰ ⁊ ſup hāc petrā edificabo eccleſiā meā.Huiꝰ aūt fidei fūdamētū ē xp̄s:vt ꝺꝛ in.c.fun

clamēta.de electōe in ſexto. Itē d̄r ad corinthios.iij..Igitur nūꝗ̄ peribit fides eccleſie: ſicut ſcribit luce.xxij. Ego ꝓ te rogaui petre vt nō deficiat fides tua. Quid aūt ſit fides docet apl'us ad heb.xj Fides ē ſubſtantia rerū ſperādaꝝ argumētū nō apparētiuꝫ. Con. Nos ſupple xp̄iani qui habem⁹ nomē xp̄i [debem⁹ credere doctri-nā xp̄i: qꝛ nemo placet ſecus].i.aliter [iſti].ſ.xp̄o [nec]pro ꝛ [nemo poterit ſecus].i.aliter [fieri ſalu⁹]ꝛ nemo poterit ſec⁹.i.aliter [ha-beri ſanct⁹. Qm̄]ꝓ qꝛ:qꝛ [xp̄s reditur⁹].i.reuerſur⁹ [mox].i.ſtatiꝫ [ad celū dixit]ea q̄ ſequūt.ille ſupple qui fuerit baptiſat⁹ [valet] id eſt pōt [eſſe beat⁹ ſi crediderit bene. Si crediderit aliter ꝙ̄ bene ipſe [peribit ſine fine. Ergo].i.propterea [credam⁹ conſtāter].i.fir-miter [ac]pro ꝛ [indubitanter]ea ſupple [que eccleſia romana ſoli data].i.firmata [petra].i.petra:ſ.in beato petro [docet]

Duodecim articuli fidei ſm̄.xij.apl'os.

Articuli fidei ſunt bis ſex corde tenendi
Quos criſti ſocij docuerūt pneumate pleni.
Credo deum patrē petr⁹ inq̄t cūcta creātē.
Andreas dicit ego credo ieſuꝫ fore criſtuꝫ.
Conceptū natū iacob⁹: paſſumq́ꝫ iohānes
Inferos philipp⁹ fregit: thomaſq́ꝫ reuixit
Scādit bartholome⁹: veniet cēſere mathe⁹
Pneuma minor iacob⁹: ſymō pctā remittit
Reſtituit iudas carnem: vitamq́ꝫ mathias

Hec ē ſecūda hui⁹ primi capi.ꝑs in qua tractat actor de articul' fidei ſꝫ⁹ numeꝝ duodecim apl'oꝝ attribuēdo cuilibet apl'o eū quē ꝯpoſuit articulū dicēs: ꝙ ſūt bis ſex.i.xij.articuli fidei nr̄e xp̄iane quos ſcire ꝛ memoria tenere debemus. hos eniꝫ articulos apl'i qui fuerūt ſocij xp̄i in terra ꝯuerſantes repleti gr̄a ſp̄ūs ſancti docue-runt ſuis p̄dicationib⁹ inſtruēdo populū. Quoꝝ prim⁹ eſt beati pe-tri.ſ.Credo in deū patrē oīpotētē creatorē celi ꝛ terre. Secūdus eſt beati andree.ſ.Et in ieſum criſtū filiū ei⁹ vnicū dn̄m noſtrū. Terti⁹ eſt iacobi maioris videlꝫ. Qui ꝯcept⁹ eſt de ſp̄ū ſācto nat⁹ ex maria ꝟgine. Quart⁹ eſt beati iohis euāgeliſte.ſ. Paſſus ſub pontio pyla-to crucifixus mortuus ꝛ ſepult⁹. Quint⁹ eſt beati philippi.ſ.Deſcē

dit ad inferna .Sextꝰ ē beati thome.ſ.Tertia die reſurrexit a mor tuis.Septimꝰeſt beati bartholomei.ſ.Aſcendit ad celos ſedet ad dexterā dei p̄ris oīpotētis.Octauꝰeſt beati mathei.ſ. Inde vēturꝰ ē iudicare viuos ⁊ mortuos.Nonꝰeſt beati iacobi minoris.ſ. Cre do in ſpiritū ſanctū ſanctā eccleſiā catholicā ſanctoꝝ cōmunionē Decimꝰeſt beati ſymonis.ſ.Remiſſionē peccatoꝝ.Undecimꝰ ē be ati Jude.ſ.Carnis reſurrectionē.Duodecimꝰ ⁊ vltimꝰ eſt beati ma thie.ſ.vitā eternaꝫ Amen. Con .bis ſex.i.duodecim ſunt articuli fidei tenendi corde.i.mente quos articulos ſocij xp̄i ſcꝫ ap̄li pleni pneumate.i.ſpiritu ſancto docuerūt.Petrus inquit.i.dicit Credo deuꝫ creantē cūcta Andreas dicit Ego credo deuꝫ fore.i.eſſe xp̄m Jacobꝰdicit.Ego credo ſup.deuꝫ conceptuꝫ.ſ. ex ſpū ſancto a ma ria virgine ⁊ natū ex ea qꝫ pro ⁊ iohēs dicit.Credo xp̄m paſſuꝫ.i.ꝙ xp̄s paſſus eſt pro noſtra ſalute Philippꝰ dicit Credo ꝙ xp̄s fregit inferna:qꝫ pro ⁊Thomas dicit.Credo ꝙ xp̄us ſup. reuixit.i.reſur rexit.Bartholomeꝰdicit.Criſtꝰſcandit.i.aſcendit ad celos Matheꝰ dicit Criſtꝰveniet cēſere.i.iudicare Jacobꝰminor dicit. Credo ſup. pneuma.i.ſpiritū ſanctū Symon dicit. Credo ꝙ xp̄s Remittit pec cata.Judas dicit xp̄s reſtituit.i.reſtituet ſeu reſurgere faciet carnē humanam qꝫ pro ⁊ Mathias dicit. Credo vitam eternam ſupple.

Quatuor artic̄li ſ̄m illa q̄ recipiūt articuli
Sed tamē hos aliqui ſic diſtixere magiſtri
Spectantes hoīem ſeptē totidem deitatem
Sed nil augetur fidei ſic nec remouetur.
Unū crede deū perſonis hunc fore trinuꝫ.
Sūt pater ⁊ natus et pneuma ſacrū deꝰvnꝰ
Cūcta creās:pctā lauans:ac p̄mia donans
Conceptus natꝰ cruce mortuꝰ infera fregit
Surrexit ſcandit cunctos cenſere redibit.
Hec eſt catholica ſyncera fides ⁊ vnica
A criſto lata per diſcipulos publicata
Signis firmata diuina lege probata

Solū adorādus deꝰ eſt ſāctuſꝗ rogādus
Latria debetur dn̄o qui ſummus habetur
Nullus adorare ſic debet ſiue rogare
Effigiem fictam: ſed ſignificata per ipſam
Vera fides ſaluat quā vita decēs bn̄ forat
Nanqꝫ fides ficta ſine factis mortua dicta
Nō prodeſt ſed obeſt: ſi ſit agēs bōa ꝓdeſt
Omne malū vita: bona fac: ſic ē bona vita
Sic bene credēdo ſaluaberis et faciendo
Cur videas iſta que ſunt infra tibi ſcripta

Hec ē tertia huiꝰ capituli ps: i qua diſtinguūtur articuli ſʒꝙ materiā in eis ꝯtentā ſʒꝙ quā quatuordecīʒ ſūt articuli. Dicit igitur ꝙ aliqui theologi ponūt ſeptē articulos loquētes de hūanitate xp̄i: ꝛ ſeptē de diuinitate eiꝰ: ꝛ ſic ſunt quatuordecim articuli. propter hoc tn̄ nihil additur vl̓ remouetur fidei: ſʒ penitꝰ. i. ſicut priꝰ dictū Articuli aūt ſunt iſti. Credere vnū deū. Credere vnitatem eccleſie: trinitateʒ perſonaꝝ: quaꝝ prima ē pater. ſecūda filiꝰ. tertia ſpiritꝰ ſanctꝰ. Et hec tres ꝑſone ſunt vnꝰ deꝰ. Quintꝰ eſt ꝙ deꝰ oīa creauit. Sextꝰ eſt ꝙ peccata remittit. Septimꝰ ꝙ donat deꝰ vitā eternaʒ beatis: ꝛ ſuppliciū eternū reprobis. Iſti articuli reſpiciunt diuinitatē illi aūt qui ſequūtur reſpiciūt hūanitatē. Quoꝝ primꝰ eſt: ꝙ xp̄us fuit cōceptꝰ virtute ſp̄ūs ſancti. Secūdus ē ꝙ fuit natꝰ ex maria ꝟgine. Tertius ē ꝙ fuit crucifixꝰ ꝛ in cruce mortuus. Quartꝰ ꝙ deſcēdit ad inferos ꝛ fregit eos. Quintꝰ eſt ꝙ reſurrexit tertia die. Sextꝰ ē ꝙ aſcēdit ad celos. Septimꝰ eſt ꝙ veniet iudicare viuos ꝛ mortuos. ꝛ in his articulis ꝯtinetur ꝟa atqꝫ clara fides catholica quaʒ xp̄s indicauit ꝛ tradidit: ꝛ ꝑ ſuos apl̓os ꝛ diſcipl̓os ꝑdicari voluit ꝛ eā approbauit ꝑ ſigna ꝛ miracula ꝑ eū ꝛ ꝑ apl̓os eiꝰ i ꝟtute ipſiꝰ ꝛ teſtimonio veritatꝭ facta. Quare fides nr̄a ſufficiēter ē approbata: videlʒ lege diuina. Dicūt eniʒ theologi ꝙ cū deꝰ n̄ ſit auctor falſitatꝭ ꝛ ꝺceptiōis: ſi xp̄s ih̄s n̄ fuiſſet verꝰ vnicꝰ filiꝰ dei velut aſſerebat: nūꝗ deꝰ pr̄ aſtitiſſet eidē ꝑſtādo ꝟtutē ſignoꝝ ꝛ miraculoꝝ ꝛ maxīe ſub īuocatōe noīs eiꝰ. Quare ꝯſtat legē nr̄am fuiſſe ꝯfirmatā ꝟtute dīna tāꝗ verā. Inſuꝑ ad verā fidē ꝑtinēt iſta q̄ ſequūt. ſ. ꝙ

ſolus de⁹ eſt adorādus adoratione latrie: q̄ eſt ſūma reuerētia deo
tanq̄ creatori ſūmo exhibita. Alij vo ſancti ſunt deprecādi: ꝛ nul
lus adorandus. Itē adorare nec rogare debem⁹ figuraꝫ ſeu ymagi
neꝫ dei vl' alicui⁹ alteri⁹ ſancti quā exteri⁹ videm⁹: ſꝫ ſolū id qđ ſig
nificat᷑ p̲ ipſaꝫ. Fides g°. vā ꝛ nō ficta h°. eſt fides opib⁹ informata
ꝛ nō informis ſeu carēs opib⁹ potēs ē ſaluare vnūquēqꝫ fidelem.
hoc ē qđ đr iacobi. ij. fides ſi n̄ habeat op̲a: mortua ē in ſemetip̄a
Qm̄ hec fides ē ſpirituū malignoꝝ de quib⁹ đr. demones credūt ꝛ
ↄtremiſcūt. Et ſic corp⁹ ſine ſpū mortuū ē. Ita fides ſine operibus
Quare ad ſalutē neceſſaria ſunt op̲a bona fide informata cū oīm
maloꝝ fuga. Ad quoꝝ oīm doctrinā habendā vtilia ſūt valde q̄
in hoc tradūtur libro. igit᷑ ea cū diligentia videam⁹. Con. [tñ p
ſed: ſꝫ [aliqui magiſtri diſtinxerūt ſic vt ſequit᷑ hos articulos. Sep
tē] ſunt articuli fidei [ſpectātes]. i. p̲tinētes [ad hoīem]. i. hūanita
tē xp̄i. Et ſunt [totidē]. ſ. ſeptē [ſpectātes]. i. reſpiciētes [deitatē] xp̄i
[ſed nil]. i. nulla res [auget᷑ fidei: nec] p et ꝛ nō: ꝛ [nulla res remo
uetur ſic fidei]. i. a fide diſtinguēdo [ſic]. i. hoc mō articulos fidei
O xp̄iane ſup. [crede vnū deū] Et crede [hūc] deū [fore]. i. eſſe [tri
nū]. i. triplicē [in p̲ſonis. Pater ꝛ nat⁹]. i. fili⁹ [ꝛ pneuma ſacꝝ]. i.
ſpūs ſanct⁹ [ſunt vn⁹ de⁹ creās cūcta lauās p̄ctā: ac] p ꝛ [donās
p̄mia] xp̄s fili⁹ dei fuit [ↄcept⁹] ꝛ [nat⁹] ꝛ [mortu⁹ cruce] ꝛ [fregit in
fera]. i. inferna. xp̄s [ſurrexit. ſcandit]. i. aſcēdit xp̄s [redibit]. i. ve
niet [cenſere. i. iudicare [cūctos. ꝛ hec fides ē catholica. i. vniuerſa
lis [ſincera. i. clara [ꝛ vnica. i. ſola [lata. i. tradita [a xp̄o ꝛ [publi
cata p̲ diſcipulos. firmata. i. ↄfirmata [ſignis. i. miraculis [proba
ta. i. approbata [lege diuina. de⁹ eſt adorād⁹ ſol⁹: qꝫ pro ꝛ [ſanct⁹ ē
rogādus. i. orād⁹ [latria. i. reuerētia ſūma [debet᷑ dn̄o. i. deo [qui
hētur ſūm⁹. null⁹ hō debet adorare: ſiue p vel: vl' [rogare effigiē. i.
imaginē [fictā: ſꝫ ſignificata]. i. res ſignificatas p̲ ip̄am effigiē [va
fides ſaluat: quā fidem [vita decēs. i. honeſta [format. i. informat
[bn̄. nāp qꝛ: qꝛ] fides ficta dicta. i. appellata [mortua ſine fact]. i.
opib⁹] nō p̲deſt. i. nō valet ad ſalutē ſup [ſꝫ obeſt. i. nocet. Si fides
[ſit agēs. i. faciēs [bona. i. bene [p̲deſt. vita. i. fuge [hoīe maluꝫ. fac
bona. vita ē honeſta ſic] tu ſupple [ſaluaberis credendo ſic bene:
ꝛ faciēdo] bene [cur. i. quare videas [iſta q̄ ſunt ſcripta infra tibi].

Capitulū ſecūdū de preceptis legis. Et primo de duobus p̄ceptis legis nature ꝛ cōſequenter de alijs.

Ad mala vitādū necnō bona cōtinuādū

Sūt data ꝑcepta que cōmoda ſūt ⁊ hōeſta
Primo nature lex vult ſic viuere pure
Nec facias alijs: que vis tibi: ſi bene poſſis
Non facias alijs ea que tibi fieri non vis
Poſtea lex moyſi data vult ſcripta teneri
Spne deos plres: nō p dominū male iures
Sabbata ſctifices venerarī tuoſq; parētes
Non interficias: non mechus corpore fias
Non facias furtū: nō teſteris quoq; falſum
Non cupias ſpōſam nec rē quā ſcis alienā

Hoc eſt tertiuz huius libri capi. in quo tractat actor de preceptis que obſeruare tenētur xpi fideles. ⁊ primo ponit duo precepta nature. ſecundo ponit decez precepta decalogi: que ſunt precepta legis ſcripte. Dicit igitur primo: ꝙ precepta dantur ad bene ⁊ honeſte viuendum continue ⁊ ſemper. Similiter dātur ad fugienduz malum. Precepta eniz legis nature ſunt duo videlicet facere proximo ea que quis vellet ſibi fieri in ſimili caſu. ⁊ econtrario non facere proximo ea que quis vellet ſibi non fieri ab alio. Precepta vero legis moyſi. que dicuntur decalagus ſeu precepta moralia ſūt decem. Primum eſt credere ⁊ adorare vnum ſolum deum. Secundum eſt non iurare per deum: aut aliam creaturam ſine veritate ⁊ neceſſitate. Tertium eſt ſanctificare feſta. ⁊ nihil mali aut prohibiti facere in eis. Quartum eſt honorare parentes. Quintum eſt neminem occidere voluntate facto vel verbo. Sextum eſt non fornicari ſeu luxuriari quocūqz modo extra vinculuz matrimonij. Septimum eſt non furari. Octauum eſt non dicere falſum teſtimoniuz in iudicio vel extra in damnum proximi. Nonum eſt non deſiderare pro carnali concupiſcentia vxorem alterius. Decimum eſt non deſiderare rem ſeu ſubſtantiaz proximi. Et ex iſtis duobus vltimis preceptis apparet ꝙ in ſola voluntate poteſt cadere peccatuz mortale: licet etiam voluntas non procedat ad actuz. Et hoc vult apoſtolus cum dicit. Abſtinete vos ab omni ſpecie mali: qđ etiam ponitur in capi. Cum ab omni ſpecie: de vita ⁊ honeſtate clericorum in antiquis. Item ſacri canones ⁊ etiam leges puniunt voluntatē

de qua conſtat: licet non exierit in actum: ſed ſteterit in ſuis limiti bus: et hoc maxime in atrocioribus delictis: vt in autentiqua. Si quis non dicam rapere ſed attētare rapere. C. de epiſcopali audiē tia. Et ſic punitur affectus: licet nō ſequitur effectus. Con. [Pre cepta ſunt data ad vitandum] i. fugiendum [mala] opera [necnō id eſt etiam [ad continuādum bona] opera [que pcepta ſunt cōmo da] i. vtilia [et honeſta. Lex nature vult primo te viuere ſic pure: vt ſcz [facias alijs] i. proximis ea [que vis tibi fieri ſi poſſis bn̄. Nō facias alijs ea q̄ nō vis fieri tibi. Lex moyſi data poſtea vult] ea [ſubſcripta] que [poſtea] dicūtur teneri ſupple [ſperne plures de os. Nō iures male p dn̄m. Sāctifices ſabbata] i. feſta [qz] p et [ve nerare] i. honora [tuos parētes. nō interficias] i. nō occidas [Nō ſis mechus] i. adulter [corpore] tuo [Nō facias furtū. quoqz] p et [nō teſteris] i. teſtimoniū nō dices [falſuz nō cupias] i. nō deſide res [ſpōſā] i. vxorē [alienā: nec] p et nō [cupias rē quā ſcis alienā

De preceptis iuris ſcripti.

Sic q̄q̄ ſcriptū phibz mala: mādat hōeſtū
Jus mādat cuiqꝫ: q viuat ſemp honeſte
Et nullū ledat: cunctis ſua iuraqꝫ reddat

Hec eſt ſecūda ps hui9 capituli: in qua tractat actor de pceptis iuris ſcripti dicēs. Jus ſcriptū phibet facere malū: et pcipit facere qd ē honeſtū: videlicz q vnuſqſqz viuat honeſte in ſe quo ad ea q̄ ɔcernūt pſonā priuatā ei9. Et q alterū nō ledat nec ei noceat et vni cuiqz ius ſuū tribuat: ſz9 q meruit pmiū vel ſuppliciū: vt dr inſti tuta d iuſticia et iure. §. iuris pcepta ſūt hec. ſ. honeſte viuere: alterū nō ledere: ius ſuū cuiqz tribuere. Con. [Qdqz] i. certe [ius ſcrip tū phibet ſic mala: et mādat] i. pcipit [honeſtū. i. rē honeſtā. Et ius mādat [cuiqz] i. cuicūqz [q viuat ſemp honeſte. Et q nullū] p nō et vllum et q nō [ledat vllū] i. aliquē [qz] pro et q [reddat iura ſua] id eſt qd meruerunt [cunctis] i. omnibus.

Duo precepta ad que oia reducūtur

Jnde ieſus cūcta precepta reducit ad iſta
Dilige corde deum toto ſuper oia verum
Dilige quencunqꝫ: ſicut te diligis ipſe
Jſtis cōplete pendent lex atqꝫ prophete

in.§.criminis.xxv.di. Notandum tamen eſt ꝙ venialia peccata
efficiuntur mortalia quando ordinātur ad mortale: ſicut eſt riſus
tendens in adulterium ⁊c]. Item ex multis venialibꝰ fit ſepe vnū
mortale vt vult gloſa de pe.di.i.§.Tres ſunt. Quot modis autē
deleātur venialia notatur in.c.omnis.de pe.⁊ re. Et iohēs andree
notauit in prohemio ſexti. Mortalia vero peccata que ſunt de ſe no
ta: veluti blaſphemia ciſma furtum ⁊c]. Dicuntur tunc mortalia
quando procedunt a deliberata ratione. Actus ſiquidē ſolꝰ cogi-
tationis qui reprimitur a ratione nō eſt peccatū mortale ſ; veniale
tantū: imo aliquando ꝯuertuntur in meritum.ſ.ſi repellitur īmediate a
ratione ⁊ voluntate cū diſplicencia. Con.[omnia delicta ſunt
dicta triplici nomine: quoq;].i.certe[eſt]aliqđ ſup.[peccatū na-
tum nobis ab origine].i.a conceptione[Mortale]peccatum[ē gra
ue.veniale]peccatum[fertur] i.dicitur[leuius]Nos ſupple[puri
ficamur].i.purgamur[ab origine].i.originali peccato[cum].i.qñ
[baptiſamur: necnon].i.etiam cum[purificamur]per baptiſmum
ſupple a[peccato patrato].i.facto[ante]baptiſmum[quodcūq;
peccatum ſit illud[Sed maculamus nos grauiter cum.i. quādo
[peccamus poſt.ſ. baptiſmum[cum voluntas cuiuſq; peccantis
fertur.i.ducitur[in his peccatis[Cum quis tenet in ſe immodera-
tum.i.rem immoderatam[aliqualiter.tenet dico ſic: ꝙ nec pro nō
[repugnet.i.contrarietur[amori domini.ſ.dei[Nec fratris.i.proxi
mi[Tale peccatum fit veniale ſuo genere: vt.i.ſicut[ſermo vacuꝰ
.i.vanus[vel ſicut riſus non moderatus.i.temperatus. Tamē ſi
peccator ſup.[ordinet hoc.ſ.veniale peccatum[vt mortale pecca
tum[ſequatur ad hoc veniale]intentio praua volentis facit hꝰ ve
niale eſſe ſupple mortale: vt.i.ſicut. cum quis.i. aliquis. ridet ad
faciendum adulterium: aut pro vel: vel cum quis conſentit ī iſtis
actibus ſupple in contemptum.i.ad ſpretum domini.ſ.dei. Ratio
diſcernens.i.diſtinguens in iſtis actibus fit.i.facit inde patenter
mortale.i.peccatū.vel ſic. Ratio diſcernens patenter.i.euidenter
non dubitando fit id eſt facit paſſiuum pro actiuo inde.i. de venia
li mortale. Sed peccatum dicitur eſſe graue: q; pro ⁊ mortale quā
do velle.i.voluntas peccantis fertur.i.ducitur in iſtud quod re-
pugnet de ſe amori domini vel amori fratris.ſicut eſt homicidiū
blaſphemia: q; pro ⁊ ciſma ⁊ furtū.]Tamen ⁊ ſi hoc peccatū ſiſtat
id eſt maneat ſine conſenſu rationis: que ratio meditans.i. cogi-
tans dominum ſcilicet deum reprimitur id eſt repellitur cito.i.ſta
tim motum cordis.ſ.cogitationem.hoc peccatum fit tunc veniale
cum actus non ſit plenus.i.perfectus.

De peccatis mortalibus.

Ne careas vita: ſemper mortalia vita
Maxima peccata que ſunt ſic iure vocata
Nam moriens vicio mortali perditur vno
Quoduis mortale viciũ ſit perniciale
Nã mentẽ maculat: ⁊ ſacro flamine priuat
Offendit dñm: ſpernendo vulnerat ipſum
Auffert ſplẽdorem domini necnon ⁊ amorẽ
Debilitat mentẽ: cecam faciens ⁊ egentem
Annichilatqꝫ bona que ſunt i crimie nata
Mortificat merita: que cõtulerat bõa vita
Interimẽs animã damnat finaliter ipſam
Efficit ingratã: vitamqꝫ tollit beatam
Eternã penam dat: perpetuãqꝫ cathenam.

Hec eſt ſecunda pars huius capituli: in qua agitur de peccato mortali. Et primo docet quare ſic appellatur. Secundo enumerat multa mala que proueniunt ex eo dicens: ꝙ vitare debemus mortalia peccata ſi volumus non carere vita ſempiterna. Huiuſmodi autem mortalia ſunt maxima ⁊ merito mortalia appellata: qꝛ quicũqꝫ in aliquo eorum moritur perpetuo damnãtur. Item quodlibet eoruꝫ eſt valde perniciale ⁊ nociuum facienti: quoniã maculat animam: tollit graciam ſpiritꝰ ſancti: offendit deum: ſpernit ⁊ vulnerat ipſum: remouet caritatem ⁊ amorem dei: debilitat animaꝫ et facit eam cecam ⁊ egentem omni gracia ⁊ virtute: mortificat bona precedentia ⁊ preſentia: ⁊ tollit vitam beatam: ⁊ finaliter damnat animam cum corpore: qꝛ reddit eam deo ingrataꝫ ⁊ dat penã eternam. Con. Tu ſup. vita. i. fuge. ſemper mortalia peccata maxima: ne pro vt ⁊ non careas. i. non priueris vita ſcꝫ eterna ꝙ peccata ſunt vocata ſic iure. i. iuris ratione. nam pro qꝛ: qꝛ maculat mẽtem. i. animam ⁊ priuat eam flamine ſacro. i. ſpiritu ſancto. peccatum ſup. offendit dominum ⁊ vulnerat ipſum ſpernendo. peccatuꝫ

aufert.i.remouet ſplendorem dñi necnõ.i.etiaȝ aufert amoreȝ dñi.
Peccatum debilitat mentem id eſt animam faciens eam cecam et egentem:qȝ pro et annihilat bona que ſunt nata id eſt facta in cri mine. Mortificat merita que bona vita contulerat id eſt dederat. Peccatum interimens id eſt occidens animam damnat finaliter ipſam Peccatum efficit id eſt facit animam ingratam deo:qȝ pro ꝛ tollit vitam beatam. Peccatum dat eternam penam qȝ pro ꝛ dat cathenam perpetuam.

De numero peccatoꝝ mortalium.

Sunt tumor:accidia:gula:luxuria: ira:
Liuor:auaricia: ſeptem mortalia dira.
Nunc videas hoꝝ plures ſpecies viciorum
Ut melius vere poſſis peccata cauere.

Hec eſt tertia pars huius capituli:in qua enumerat plures ſpecies peccatorum mortalium vt melius ea vitare poſſimus dicens ꝙ inter mortalia peccata ſunt ſeptem principalia ſcilicet ſuperbia accidia: gula: luxuria: ira: inuidia:et auaricia. Et licet ſint alia multa mortalia:illa tamen dependent ex iſtis et reducuntur ad ea. Conſtrue Tumor id eſt ſuperbia accidia ſiue pigricia gula:luxuria:ira:liuor id eſt inuidia:et auaricia ſunt ſeptem mortalia peccata dira id eſt crudelia. Uideas nunc plures ſpecies horum viciorum:vt poſſis vere cauere melius peccata.

De peccato ſuperbie ꝛ modis quibus habet fieri.

Nunꝗ ſis tumidꝰ verbis:nec corde ſupbꝰ
Nõ ſis elatus factis ſi vis fore gratus
Ut non deficias: nec dampnoſus tibi fias
Cũ bona quis credit ex ſe meritꝭ vel habere
Uel falſo tribuit ſibi quo ſe credit egere
Aut alios ſpernit:plus credens ſepe valere

Quatuoꝛ his rebus quis dicitur eſſe ſupbꝰ
Spernit obedire tumidus vult obuius ire
Vult apparere melioꝛ: mala cepta tenere.
Cũctis preferre ſe: vult ſua magna referre
Nunq̃ rancores dimittit ⁊ ambit honoꝛes
Nulla moleſta pati vult ſic geſtus variari
Quãtumcũq; bonus fueris eſſendo ſupbꝰ
Totũ deprauat: te ſola ſuperbia damnat
Sis ſimplex hũilis ne damnaueris q̃ſi vilis
Nã deꝰ exaltat hũiles tumidos pede calcat

Hec eſt quarta pars huius capituli: in qua poſtq̃ actoꝛ enumerauit ſeptem peccata moꝛtalia. Conſequenter determinat de vnoquoq; ipſoꝝ. et pꝛimo de ſuperbia dicens: ꝙ verba noſtra coꝛ noſtrum: intentio: voluntas: ⁊ omnia facta nr̃a debent eẽ cuȝ humilitate ⁊ ſine ſupbia: ſi volumꝰ deo grati eſſe ⁊ oı̃bus nobiſcũ ꝯuerſãtibꝰ: qm̃ qui ſuperbꝰ eſt in iſtis tribꝰ deficit a bona ꝯuerſatione et eſt ſibi dãnoſus. Conſequenter ponit actoꝛ quatuoꝛ modos generales ſuperbie. Pꝛimus eſt cuȝ quis credit habere bona ſuis meritis. Secundꝰ eſt cuȝ falſo attribuit ſibi ea que non habet. Tertius quando ſpernit alios a ſe. Quartus eſt quando pꝛeſumit plus valere ceteris. Et pꝛopterea ſpernit obedire ⁊ ſemper vult contradicere. Cupit videri melioꝛ ceteris: quare efficitur incoꝛrigibilis: ⁊ ſemper ſequitur mala ⁊ vicia que a iuuẽtute ĩcepit: pꝛeponit ſe ⁊ alijs ſimilibus ⁊ etiam maioꝛibus. Magnificat ſua dicta ⁊ facta. Vult honoꝛari ⁊ nunq̃ parcere alteri contra quem iraſcitur. Talis ẽ eiꝰ ꝯuerſatio ꝙ nõ vult pati aliqua ſibi nociua ſeu ꝯtraria. Et ideo licet quis ſit in ceteris ſuis actibꝰ moderatꝰ ⁊ videatur iuſtꝰ ⁊ bonꝰ: verũtñ totũ ðſtruitur ꝑ ſuperbiã: q̃ ſola põt hoı̃eȝ ꝑpetuo dãnare igit̃ hũiles eſſe debemꝰ: ne in eternũ cũ demone cruciemur qꝛ deus ſupbos hũiliat ⁊ hũiles exaltat: vt dꝛ luce. xv. Qui ſe exaltat hũiliabit̃ ⁊ qui ſe hũiliat exaltabit̃. Con. [nũq̃] ꝑ nõ ⁊ vnq̃: nõ ſis vnq̃ tumidus. i. ſuperbꝰ vbis: nec pꝛo ⁊ et nõ ſis ſuperbus coꝛde nõ ſis elatus. i. eleuatus ſacris: ſi vis foꝛe. i. eſſe gratus deo ⁊ populo

vt non deficias: nec pro z non fias damnoſus tibi. Cum quis cre-
dit ſe hr̄e bona ex meritis ſuis ſup. vl' tribuit. i. attribuit falſo ſibi
illud quo credit ſe. i. ſcil3 egere. i. carere. Aut pro vel ſpernit alios a
ſe ſupple. credens ſepe valere plus alijs ſup. quis. i. aliquis dicit'
eſſe ſuperbus his quatuoꝛ rebus. Tumidus. i. ſuperbus ſpernit
obedire ſed vult ire obuius. i. contrari9 vult apparere melioꝛ alijs
z vult tenere multa cepta. i. incepta. ipſe vult pꝛeferre ſe cunctis z
vult referre ſua facta ſup. foꝛe. i. eſſe magna. Nūq̄ pro non z vnq̄:
non dimittit vnq̄ rancoꝛes. i. honoꝛes nulla pro nō z vlla nō vult
pati. i. ſuſtinere vlla. i. aliqua mala variari. i. mutari ſic vt dictum
eſt: ē geſtus eius ſola ſuperbia damnet te z dpꝛauat te eſſendo ſu
perbus quātūcunq3 fueris bonus in alijs actibus ſup. Sis ſim-
plex z humilis: ne pro vt z nō vt non dāneris quaſi vilis. nā p q2
q2 de9 exaltat humiles z calcat. i. pmit tumidos. i. ſupbos pede.

De peccato accidie z eius ſpecieb9.

Accidiā linque que dat mala tedia vite
Segniciā fugias nūq̄ piger ad bona fias
Si bona triſtis odis diuina vl' ipā reliquis
Tedēs z negligens que ꝯſummare teneris
Vel cū triſteris: cum nolens hec opereris
Aut nimiū triſtis pꝛopt̄ queuis mala ſiſtis
Quatuoꝛ his dictis quis dicit' accidioſus
Ocia deuita ſi vis bona ſit tibi vita
Ocia qui ſequit' ſine crimine vix reperitur
Sepe libens oꝛa faciendo ſancta laboꝛa
Pigris dū3 poſſunt operari tēpoꝛa deſunt

Hec eſt quinta pars huius capituli in qua tractat actoꝛ d̄ pigri
cia z eius ſpeciebus. Primo enim nos hoꝛtatur fugere pigriciam
quoniā omnis piger habet tedium vite ſue: pꝛouerbioꝝ. xxj. Deſi-
deria occidunt pigru3. noluerunt eni3 quicq̄ manus eius operari.
tota die concupiſcit z deſiderat. diligentes igitur ad bonum. tardi
vero ad malum eſſe debemus. Quatuoꝛ aute3 modis quis dicitur

piger. Primo cuꝫ odio habet bona diuina: ⁊ ex eis triſtatur: vt ora re cātare in eccleſia: legere ſalutifera: exercere opera miſericordie ⁊ ſimilia. Secundo cum omittit bona que tenetur facere que tamē neglexit propter tedium vite ſue. Tertio quando bona per euꝫ in choata non vult perficere. Quarto quādo triſtatur operando qđ bonum eſt. Talis igitur ocioſus nunꝗ eſt letus: quia ſemper ē ſce leribus plenus: quia cadit de vicio in vicium. Orare ergo ⁊ labo rare in rebus ſanctis cum bona intentione debemus vt dicit bea tus Hieronimus. Semper aliquid boni facito: ne inueniat te dya bolus ocioſum: de conſecratione di. v. in. c. Nunꝗ de manu tua: in quo ponuntur ea quibus vacare debent eccleſiaſtici poſt diuinuꝫ completum officium: ne remaneant ocioſi quoniā ocium ⁊ volup tas ſunt arma hoſtis perfidi ad miſeras animas captiuandas: in ca. Niſi cum pridem. de re. Item xp̄s increpauit agriculas ocioſos quos reperit dicens. Ut quid ſtatis hic tota die ocioſi? Mat. xx.

Conſtrue. tu criſtiane ſup. [linque accidiam] .i. pigriciā [que dat tedia vite mala [fugias ſegniciem] .i. pigriciam [nunꝗ] pro non ⁊ vnꝗ: non [ſis] vnꝗ [piger ad bona. ſi tu] exiſtēs ſup. [triſtis odis .i. odio habes [bona diuina] vel ſi [tendens vel negligens relin quis ipſa] bona [que teneris conſūmare] .i. perficere [aut] pro vel vel ſi [ſis triſtis nimium propter queuis] .i. quelibet mala [Quis] .i. aliquis [dicitur accidioſus [.i. piger [his quatuor dictis. deuita .i. fuge [ocia ſi vis ꝙ bōa vita ſit tibi] ille ſup. [qui ſequitur ocia reperitur vix] .i. raro [ſine crimine. Ora ſepe libēs] .i. volens. ⁊ [la bora faciendo ſancta: dum] .i. quando: quādo [pigri poſſunt ope rari. tempora deſunt] .i. deficiunt. Uel conſtrue ſic ⁊ melius [tem pora deſunt pigris: duꝫ] id eſt quando: quando [poſſunt operari]

De peccato gule ⁊ de modis quib⁹ habet fieri ⁊ malis ſequētib⁹ ebrietatem.

Pone gule frenū tibi vl' dabit ipſa venenū
Eſt ſibi damnoſus in multis quiſqꝫ guloſus
Nā nimis expēdit: citi⁹ mala ꝙ bōa prēdit
Qui nimiū comedit bibit ardēter ſtudioſe
Pre propere lēute fertur peccare guloſe.

Crapula vitetur: ne corpꝰ mẽſq̄ grauetur
Nauſea nõ detur: vt morbꝰ non generetur
Mẽs nõ damnetur: nec vita tibi breuietur
Ut tẽpeſtatem fuge vel magis ebrietatem
Mẽs alienatur vino: corpus viciatur
Senſus turbatur: ſecretum notificatur
Lingua nimis fatur: vino verbum variatur
Uultus fedatur: ⁊ rixa frequens generatur
Uis eneruatur: vino ſapiẽs ebetatur
Et diffamatur necnon ⁊ luxuriatur
Stulte letatur ⁊ ni pigeat reprobatur
Prodiga frenetur gula: ſobrietas doinetũ
Ni cõpeſcatur gula corpus mẽſq̄ grauatur

Hec eſt ſexta pars huius capituli: in qua tractat actor de gula ⁊ eius ſpeciebus dicens: ꝙ gula eſt refrenanda. alias facit multa mala guloſo: quoniam ipſe ſibi damnoſus eſt exponendo multa ſuperflue ⁊ ſine cauſa nimium comedendo: propter quod cogitur etiam plurimum bibere. Peccat inſuper quia nimis cito ſcȝ ante horam debitaȝ comedit ⁊ bibit: quare lentus ⁊ tardus efficitur ad omne bonum opus. Crapula igitur debet vitari: quia aggrauat corpus et animam cum ſit vnum de peccatis mortalibus. Superflua vero cibaria prouocant ſtomachum ad vomitum ex quo ſequitur morbus et plerumqȝ mors: et conſequenter anime damnatio. Fugiamus igitur ebrietatem velut tempeſtatem: quia mentem alienat a propria ratione. corpus etiam debilitat: turbat ſenſum et facit reuelare ſecretum: quia ebrius ſicut ſtultus omnia loquitur: et eius lingua corrumpitur: propterea vacillat: nec debite profert ſua verba. Item os eius efficitur fetidum: et inde rixa generatur. Nulla igitur eſt virtus corporis nec etiam mentis in viro ebrio: immo ſi prius erat ſapiens: per ebrietatem efficitur inſipiens ſtultus et ebes. Uita etiam eius diffamatur: quia lubricus

ꝛ luxurioſus cōſtituitur: ꝛ ab omnibus reprobatur: eo ꝙ in bonis ꝛ malis ſtultus letatur. Propter hec omnia gula tāꝙ prodigia plurimoꝝ bonorum conſumptiua a nobis merito eſt refrenanda: ꝛ in nobis dominari debet honeſta ſobrietas. Tales enim guloſi ſūt Sardinapalo ſimiles Epicuro ventrem deum ſibi conſtituentes: ꝛ in hoc vitam pecudum eligentes: quos reprehendit apoſtolus ad tytum ſecundo dicens. Abnegantes ſecularia deſideria ſobrie et pie ꝛ iuſte viuamus in hoc ſeculo. Nam vt ibidem dicitur criſtus erudiuit nos ſic viuere. Item canones precipiunt maxime clericos a crapula abſtinere: vt dicitur in capi. a crapula: d vita ꝛ honeſta te clericoꝝ in antiquis: Et eccleſiaſtici. xxxvij. Noli auidus eſſe in omni epulatione: ꝛ non te effundas ſuper omnez eſcam: qꝛ in multis eſcis erit infirmitas: ꝛ propter crapulam multi obierunt. qui autem abſtinens eſt adijciet vitam. Conſtrue. Tu ſup. pone frenum. i. temperamentum gule: vel ipſa dabit tibi venenum. Quiſqz guloſus eſt damnoſus ſibi in multis rebus. naz pro qꝛ: quia expēdit. i. accipit cicius mala ꝙ bona ille ſup. qui comedit bibit ardenter ꝛ ſtudioſe. i. aſtute. ꝛ prepropere. i. ante tempus: ꝛ fertur. i. dicitur peccare guloſe ꝛ lente. Crapula vitetur: ne pro vt ꝛ non: vt corpus: qz pro ꝛ mens. i. anima non grauetur nauſea. i. vomitus non detur: vt morbus non generetur ꝛ vt mēs non damnetur: nec pro ꝛ et non: et vita non breuietur tibi. fuge ebrietatem: vt. i. ſicut tempeſtatez vel magis ꝙ tempeſtatem. mens. i. ratio mentis alienatur a propria virtute ſup. vino. i. per vinum corpus viciatur. Senſus corporis ſup. turbatur vino ſecretum notificatur. lingua fatur. i. loquitur nimis. verbum variatur vino. vultus fedatur. i. turpe et ſordidum ſeu fetidum efficitur vino. rixa. i. lis generatur frequens vis. i. virtus eneruatur. i. rumpitur. ſapiens ebetatur vino. ſapiēs diffamatur vino. necnon. i. etiam luxuriatur. i. luxurioſus efficitur guloſus letatur ſtulte. ni pro niſi: niſi pigeat. i. diſpliceat. tamē ipſe ſup. reprobatur. gula prodiga diſſipatrix bonorum ſup. freneť. i. refrenetur ſobrietas dominetur. corpus grauatur: qz pro ꝛ mens. i. anima grauatur niſi gula compeſcatur. i. refrenetur.

De pctō luxurie quomodo habz fieri: ꝛ de eiꝰ ſpeciebꝰ: ꝛ d malis ſequētibus luxuriam.

Luxuriā fugias: caſtus ſine crimine fias
Nil dño gratū fit luxuria maculatum.

Luxuria peccat quiſquis cōſentit in actum
Uel cū delectat conſentit agēdoq3 factum
Actus carnalis ſemper eſt pernicialis
Demptis ꝯiugibus quib9 ē ꝯſenſ9 honeſt9
Luxurie ſpecies dicuntur.ſ.hec ſex.
Inter nō nuptos ꝑprie fornix fore fertur
Stuprū cauſatur:cu3 virgo nolēs violatur
Cōiugis alterius violator fertur adulter
Fit cum cognatis inceſtus vel moniali.
Raptus cū rapitur: ac opprimitꝰ violenter.
Cōtra naturam peccat ſodomita nephād9.
Effuge luxuriā quia tollit nempe ſophiam
Mortificat animā ledit cū corpore fama3
Excecat mentem: turbat valde rationem
Subuertit ſenſū: conſumit tēpora:cenſum
Offendit dominū:fert hoſtes:tollit amicu3
Uires debilitat:corp9 maculat:bona vitat
Uocem peiorat: ⁊ vitam ſepe minorat
Lites adducit: ⁊ plurima ſcādala ducit
Dona dei tollit:et forcia corda remollit
Obtenebrat viſu3:tandē tollit paradiſum
Demonibus ſubdit: inferno deniq3 tradit
Sis ſemp caſtus fugiendo verbula tactus
Ocia vina dapes loca cauēs quaſi labes

mortifero

fedo fa fta

Hec eſt ſeptima pars huius capituli.in qua tractat actor ď luxuria dicens:ꝙ tribus modis aliquis dicitur luxurioſus.primo cõſentiendo actui carnali. Secundo: delectando ⁊ conſentiendo ſimul.Tertio faciendo actum.⁊ hec tria fugere debemus ſi caſte et immaculate viuere volumus ⁊ finaliter deo grati eſſe.Omnis eniꝫ actus carnalis extra matrimonium factus eſt peccatum mortale. Sex igitur ſunt ſpecies luxurie: quarum prima eſt fornicatio que fit inter duos non vxoratos.Secunda eſt ſtuprum qď fit cum virgine nolente ⁊ violenter a viro corrupta.Tertia eſt adulterium:⁊ fit cum muliere vxorata.Quarta eſt inceſtus ⁊ fit cum muliere cõſanguinea vel moniali.Quinta eſt raptus:⁊ fit cuꝫ quis rapit mulierem violenter inferendo ei violentiam.Sexta eſt peccatum contra naturam qď dicitur ſodomiticum:⁊ eſt nephandum: ⁊ non debet nominari propter eius magnitudinem ⁊ turpitudinem.Sequūtur finaliter mala que procedunt ex luxuria.nam primo tollit ſapientiam acquiſitam prius:⁊ impedit acquirendaꝫ.occidit animã cum corpore quia eſt peccatum mortale. Item tollit bonam famaꝫ excecat animam ⁊ mirabiliter turbat rationem.Subuertit ſenſum de bono in malum.conſumit tempus ⁊ bona.diſplicet valde deo. multiplicat inimicos.tollit amicos. debilitat vires totius corporis.ſ.vocem ⁊ plerūqꝫ vitam. ſimiliter valde nocet viſui.generat lites ⁊ ſcandala.corda hominum mollificat.⁊ tandem omnia bona tollit:⁊ principaliter paradiſum.aſſociat virum demonibꝰ.mittens eum in infernum.Ergo caſtitatem teneamus. verba lubrica fugiamus:tactus:ocia:vina:dapes ⁊ loca ad hꝰ oportuna iuxta verba ſalomonis eccleſiaſtici.ix. Auerte faciem tuam a muliere corrupta:⁊ ne circumſpicias ſpeciem alienam. propter enim ſpeciem mulieris multi perierunt. Conſtrue[Fugias luxuriam:fias caſtus ſine crimine.Nil maculatum luxuria fit gratum domino. Quiſquis peccat luxuria]qui ſup.[conſentit in actum].i. factum luxurie[vel cum]quis ſupple[delectat]ſe ſup.[qꝫ] pro ⁊[conſentit agendo].i.faciendo[factum.Actus carnalis].i.opus eſt ſemꝑ pernicialis].i.malus[coniugibus].i.vxoratis[demptis].i.exceptis[quibus coniugibus conſenſus carnis ē honeſtus. Scilicet].i. ſcire licet:ꝙ[hec ſpecies]que ſequuntur[dicuntur ſpecies luxurie.ſ.fornix].i.fornicatio[fertur].i.dicitur proprie[inter non nuptos].i.non vxoratos[Stuprum].i.illa ſpecies luxurie[cauſatur cum].i.quando[virgo violatur nolens].i.nõ volens[violator cõiugis]alterius fertur].i.dicitur[adulter.inceſtus]id eſt illa ſpecies ſupple[fit cum cognatis vel cum moniali].i.religioſa[raptus].i. illa ſpecies[fit cum].i.quando[mulier rapitur[ac]pro ⁊[cuꝫ ep

primitur violenter. Sodomita nephandus].i. non dicendus [peccat contra naturam. Effuge].i. fuge [luxuriaꝫ: nempe] pro quia: q ⁊ [tollit ſophiam].i. ſapientiam: ⁊ [mortificat animam. ledit famam cum corpore: excecat mentem: turbat valde rationem. Subuertit ſenſum. cõſumit].i. vaſtat [tempora] ⁊ [cenſum].i. pecuniam. luxuria ſup. [offendit deum. fert].i. dat [hoſtes. tollit amicum. debilitat vires corporis. maculat corpus. vitat bona. peiorat vocẽ. ⁊ minorat ſepe vitaꝫ. adducit lites. ⁊ ducit plurima ſcandala. tollit dona dei. ⁊ remollit].i. mollificat [corda fortia. Obtenebrat tandem viſum' tollit].i. remouet [paradiſum. Subdit].i. ſubijcit [demonibus. tradit deniqꝫ].i. finaliter demonibus [Sis ſemper caſtus fugiendo verba inhoneſta] ⁊ [tactus cauens].i. fugiens [ocia: vina: dapes].i. eſcas [loca quaſi labes].i. quaſi morbum.

De peccato ire.

Ira cor accendit: ⁊ protinus ad mala tẽdit
Cur bene frenetur: rationi ne dominetur
Ira furens animo de verbis exit in actum
Sic triplici nũero magnũ facit ira reatum
Ira cecatur mens: ſenſus precipitatur
Cor conturbatur: ⁊ corpus damnificatur
Uelum fuſcatur: iuſtus quãdoqꝫ grauatur
Pax eneruatur: diſcordia progeneratur
Lingua venenatur: necnon mors ãticipat̃
Non odias aliquẽ: ſed eũ potius tibi placa
Quiſqꝫ odit fratrẽ: cẽſet̃ ob hoc homicida
Multa facit dira: ſi nõ conpeſcitur ira
Cur quaſi deliram paciẽtia temperet iram.

Hec eſt octaua huius capituli pars: in qua tractat actor de peccato ire dicens: ꝙ ira inflãmat primo cor hominis: ⁊ ſubito tendit in aliquod maluꝫ: quare debet refrenari ne preualeat rationi. Ira enim cum preoccupauerit rationem viri facit eum quaſi furibũdũ proferentem verba mala: ⁊ deinde facta peruerſa. Multis autem

rationibus ira dicitur graue peccatum. Primo q̄ excecat mentem
viri: ⁊ ruere facit eius omnes ſenſus. turbat mirabiliter cor: ⁊ dā-
num infert plurimum corpori. Obfuſcat veritatem: ⁊ inde iuſt9 ſepe
grauatur. Tollit pacem: ⁊ generat diſcordiam. reddit linguam ve
nenoſam atq̄z maledicentem: ⁊ feſtinat mortem. Quare nullum de
bemus odio habere: licet etiam nos habeat odio: q̄ debēmus eū
ſi poſſimus pacificare ⁊ nobis reconſiliare. Ille enim qui odit fra
trem ſuum homicida eſt. ⁊ vt dicitur iohis. iij. c. Et qui non diligit
manet in morte. Item ex ira multa proueniunt mala valde crude-
lia ideo merito eſt refrenanda: ⁊ per pacienciam temperanda: cū
ita multipliciter ſit deuians ⁊ d̄ficiens a via ſalutis: vt iacobi p°
dicitur. Ira enim viri iuſticiam dei non operatur. Conſtrue [ira
.i. illud peccatum] accendit [.i. inflāmat] cor ⁊ tendit [.i. procedit
[protinus] .i. ſtatim] ad mala] dicēda ⁊ faciēda [cur] .i. quare] ira
frenetur] .i. refrenetur ſeu retineas [bene. ne] pro vt ⁊ non: vt non
[dominetur rationi. ira furens] .i. furere faciens [exit] .i. procedit
[in actum] .i. in factum [de verbis. ira facit ſic magnum reatū] .i.
peccatum [numero triplici. mens cecatur] .i. excecatur [ira. ſenſus
precipitatur [.i. proſternitur inferius [cor conturbatur: ⁊ corp9 dā-
nificatur. verum fuſcatur] .i. obfuſcatur [iuſtus grauatur quādo-
q̄z. pax eneruatur] .i. rumpitur ſeu deſtruitur [diſcordia progene-
ratur] .i. inde generatur [lingua venenatur] .i. venenoſa efficitur
[necnon] .i. etiā [mors anticipatur] .i. cicius procuratur [nō odi-
as] .i. non odio habeas [aliquem] virū [ſed placa] .i. pacifica [po
tius] .i. melius [eum tibi. Quiſquis odit fratrem cenſetur] .i. iudi-
catur [homicida ob hoc] .i. propter hoc. ira ſup. [facit multa mala
dira] .i. crudelia [ſi nō cōpeſcatur] .i. refrenetur [cur .i. q̄re [paciē
tia tēperet] .i. tēperare d̄bet [irā q̄ſi delirā] .i. deuiā a bono ⁊ iuſto.

De inuidia ⁊ malis que ex ea pcedunt.

Inuidiā fugito bona fratris amare velito
Nā liuor ſiccū corpus facit: ⁊ cor iniquum
Inuid9 eſt triſtis aliorum cū bona cernit.
Gaudet d̄ dānis bona nō noceāt ſibi q̄uis
Emulus impugnat verū de fratre ſuſurrat
Detrahit: accuſat: alios iuuare recuſat

Propter liuorē fraternum frangit amorem
Lumine cecatur: de re munda maculatur.
Languet marceſcit: hō inuid9 atq; ſeneſcit.
Corpore marceſcit cernēs ꝙ res mea creſcit.
Effuge liuorē peramādo fratris honorem.
Qui bona fratris amat ſemet v̓tutib9 ornat.

Hec eſt nona huius capituli pars: in qua tractat actor de inuidia dicens. Fugiamus inuidiam ⁊ diligamus fratrem cum bonis eius: quoniam inuidia deſiccat corpus inuidi: ⁊ deprauat cor illi9 Inuidus enim triſtatur de bonis alterius: quāuis nō ſibi noceāt. gaudet de malis: ⁊ ſemper contradicit vnitati. murmurat contra fratrem. diminuit famam illius. accuſat ⁊ nunꝙ iuuat proximum qꝛ non habet caritatem fraternam. Item cecus eſt in vero lumine. ſordidus eſt in rebus mundi. languidus ⁊ aridus eſt: ideo ſtatim efficitur aut apparet ſenex. cum videt aliorum res proſperas eſſe: tunc macer efficitur pre dolore. ideo fugiamus inuidiaꝫ: ⁊ amem9 honorem ſeu bonum proximi. nam quicūqꝫ hoc fecerit: ornabit ſe virtutibus multis. Conſtrue. Fugito inuidiam. velito amare bona fratris. nam pro quia: qꝛ liuor. i. inuidia facit corpus ſiccum: ⁊ facit cor iniquum. i. prauum. Inuidus ē triſtis cum cernit bona aliorum. inuidus ſup. gaudet de damnis: quāuis bona aliorum ſup: non noceant ſibi. Emulus. i. inuidus impugnat veruꝫ. inuidus ſuſurrat. i. murmurat de fratre. inuidus detrahit. i. diminuit famam ſup. ⁊ accuſat proximum ſup. recuſat iuuare alios. inuidus frangit. i. rumpit amorem fraternum propter liuorem. i. propter inuidiam. inuidus cecatur. i. cecus efficitur lumine carens ſupple. maculatur de re mūda. i. de bono alterius. inuidus languet ⁊ marceſcit. i. deſiccatur. ⁊ homo mundus ſeneſcit. i. incipit ſenex fieri. inuid9 cernens. i. videns ꝙ mea res creſcit marceſcit. i. macer efficitur corpore. i. in corpore. Effuge. i. fuge liuorem. i. inuidiam amando. i. perfecte amando honorem fratris ille ſupple qui amat bona fratris id eſt proximi ornat ſemetipſum virtutibus.

De auaricia ⁊ ei9 ſpecieb9.

Ut ſis preclarus non ſis cupid9 nec auar9
Uix vlli carus cupidus: cunctis fit amarus

Qui capit aut retinet iniuſte res alienas:
Aut peramans gazas dñi preponit amori:
Qui ſatis eſt diues: cupit ꝛ non ſaciatur
Et qui pauperib9 donare ſupflua nõ vult.
Omnes prefati merito cẽſentur auari.
Furtũ: rapinam: fennus: fraudẽ: ſymoniaꝫ:
Cauſat auaricia ludum: periuria: bella
Omnes theſauri nunq̄ ſaciant coꝛ auari
Quãdo pl9 creſcit cẽſus pl9 inde fameſcit
Et plus ardeſcit ambitio quãdo ſeneſcit.
Gazas querendo laboꝛ eſt: timoꝛ retinẽdo.
Nũq̄ ſtat clarus: nec tut9 diues auarus
Raptorem plenũ furem foꝛe credit egenũ.
Semper egen9 eris: ſi ſemꝑ pl9 tibi queris
Cum contentus eris: diues tunc efficieris
Gazas lucrando nõ ſis cupid9 nec amãdo:
Nec male ſeruãdo: ſed ſis largus bñ dãdo.

Hec eſt .x. huius capi. pars: in qua tractat actoꝛ de auaricia et eius ſpeciebus. ꝛ pꝛimo oſtendit quot modis aliquis dicatur auarus. d. Non ſis auarus retinendo nimiuꝫ pꝛopꝛia: nec cupidus deſiderando aliena: ſi vis haberi clarus virtutibus. Cupidus enim a nemine diligitur aut ſaltem a paucis: ꝛ hoc raro multis autem eſt auarus odibilis. Item auarus eſt qui nimium amat diuicias ꝑponendo eas amoꝛi diuino. Item quia plura bona habet ꝛ nihilominus vlterioꝛa deſiderat. Similiter qui non tribuit libenter pauperibus elemoſinam ſi poteſt: ꝛ habet ſuperflua. Auaricia vero ſequuntur mala hic enumerata: videlicet furtum: rapina: vſura: fraus: ſymonia: ludus: periurium ꝛ bellum. Et quod peius ẽ auarus nunq̄ repletur nec ſaciatur: ſed quanto plus lucratur tanto

plus cupit habere. Et cuȝ tendit ad ſenium plus ardet in habēdo: Inde illi multa mala conueniunt. ſ. labor in acquirēdo: timor in retinendo ꝛ conſeruando ꝛ nūꝙ letus nec tutus ē. Item credit raptorem fureȝ ꝛ pauperem plenos diuicijs: ꝛ ſic ſemper pauper eſt voluntate ſpiritu ꝛ mente qui nūꝙ ſaciatur: ſed ille diues eſt qui ſaciatur rebꝰ ſuis. nec igitur ſimꝰ cupidi ſeu auari volentes nimiū lucrari vel nimiū amādo bona lucrata ꝛ ea auare conſeruādo: ſȝ ſimus largi dando vbi oportet quātū oportet: ꝛ qn̄ oportet. Con: ⌊nō ſis cupidus: nec⌋ p ꝛ ⌊nō ſis auarꝰ: vt ſis ꝑclarus⌋.i. ꝟtuoſus ⌊cupidus fit vix⌋.i. raro ⌊carꝰ⌋.i. gratꝰ ⌊vlli: ꝛ fit auarꝰ cūctis⌋ ille ſup. ⌊qui capit aut⌋ pro vel: vel ⌊retinet iniuſte res alienas aut⌋ p vel: vel pamans⌋.i. pfecte amans ⌊gaȝas⌋.i. diuicias ⌊qui ꝑponit eas amori dn̄i⌋ ille ⌊qui eſt ſatis diues ꝛ cupit⌋.i. deſiderat ⌊ꝛ non ſaciatur⌋ ꝛ ille ⌊qui non vult donare ſuperflua pauperibꝰ, oēs prefati⌋.i. ꝑnoīati ⌊cēſentur⌋.i. dicūtur ⌊merito⌋.i. ratiōe ⌊auari. Auaricia cauſat furtū: rapinaȝ: fenꝰ⌋.i. vſurā ⌊fraudē: ſymoniaȝ⌋ ꝛ ⌊cauſat ludū: periuria⌋ ꝛ ⌊bella. oēs tehſauri nunꝙ⌋ pro nō ꝛ vnꝙ non ⌊ſaciant⌋ vnꝙ ⌊cor auari. auarus fameſcit inde⌋.i. poſtea ⌊plus qn̄ cenſus⌋.i. pecunia ⌊creſcit plus. ꝛ ambitio⌋.i. cupiditas ⌊habendi ardeſcit plus qn̄ auarꝰ ſeneſcit⌋.i. incipit eſſe ſenex ⌊labor ē querendo⌋ ſeu acquirēdo ⌊gaȝas. timor ē retinendo⌋ eas ⌊auarꝰ diues nūꝙ⌋ pro non ꝛ vnꝙ: non ⌊ſtat vnꝙ ⌊clarus: nec pro ꝛ et non: non ſtat ⌊tutus nec ſecurus. Auarus credit raptorem fore. i. eſſe ⌊plenum bonis: ꝛ furem eſſe ſupple. egenum. Eris ſemper egenus id eſt pauper indigens ſi queris ſemper plus tibi efficieris tunc diues cum eris contentus. non ſis cupidus lucrando gaȝas: nec pro ꝛ: et non ⌊amando⌋ eas ⌊nec ſeruando male⌋ eas ⌊ſed ſis largus dando bene eas.

De peccato cōtra ſpiritū ſanctū.

Qui peccat nimium preſumēs de pietate
Vel qui deſperat de diuina bonitate
Aut non duratus non ceſſat abimpietate
Et qui fratris odit virtutes improbitate
Impugnās verum certus ſine comoditate
Qui non fine piget de culparum grauitate

Cõtra pneuma ſacrũ peccat ſpreta deitate
Que prime quinq; culpe vix ſunt releuate
Sexta caret venia quia corruit immediate

Hec eſt.xj.huius capituli pars in qua tractat actor de peccato in ſpiritum ſanctum:aſſignans quinq; modos quibus cõmittitur dicens primo ꝙ ille qui nimiu; preſumit de pietate ſeu ꝺ miſericordia dei et propterea ſub ſpe venie faciliter obtinende facit multa peccata:ille peccat in ſpiritum ſanctum.Item qui deſperat de venia credens deum nolle aut non poſſe eidem parcere.Similiter obſtinatus qui non vult ceſſare a peccato nec terretur flagellis nec allicitur premijs:ſeu ſemper velut obduratus perſeuerat.Pariter qui inuidet bonitati ꝛ caritati fraterne:quia vell; omnes eſſe peccatores ſicut ipſe eſt:ꝛ ideo triſtatur de virtute aliorum. Et qui impugnat veritatem ab eo cognitam maxime in bono licet non habeat inde vtilitatem:ſed hoc facit ex certa malicia.Et qui finaliter moritur impenitens.i.ſine confeſſione contritione ꝛ ſatiſſactione. talis enim ſpernit deum ꝛ non vult credere:ideo peccat contra ſpiritum ſanctum.i.contra bonitatem clementiam ꝛ miſericordiã dei Quare illa peccata tanꝙ grauiſſima atq; immenſa reputantur:idcirco plerũq; dicitur irremiſſibilis.qꝺ debet intelligi quantu; ad facilitatem venie ſatiſfactionis ꝛ penitentie:q2 talis culpa nõ meretur veniam de facili:ꝛ ad eam delendum requiritur maior penitentia ꝙ in alijs peccatis.Qꝺ autem peccatu; dicitur irremiſſibile debet intelligi ratione facilitatis venie non impetrande:quoniam omne peccatum preter vltimum harum ſex ſpecierum eſt remiſſibile:quoniam de nullius deſperandu; eſt ꝙdiu viuit in mortali corpore vt dicitur in canone. Nemo deſperandum eſt: de pe.di.vij. Sexta vero ꝛvltima ſpecies horum peccatorum in ſpiritum ſanctũ merito dicitur irremiſſibilis:quia peccator moritur impenitens:ꝛ hoc modo intelligitur verbum euangelij luce.xij. Qui peccauerit in patrem remittetur ei ꝛc.Qui vero blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum non habebit remiſſionem in eternum. Ad idem bartholꝰ in.l.qui ea mente.ff.ꝺ furtis:de quo dicitur prouerbioꝝ.xxij.Qui ſeminat iniquitatem metet mala: ꝛ virga ire ſue conſummabitur pietate.Ultima igitur deſperatio que eſt nunꝙ dolere de peccato veraciter eſt irremiſſibilis:quoniam illi deeſt ſtatus remiſſionis ꝙ eſt preſens vita.nam in futura vita nulla remittitur culpa. Con. ille ſup.qui peccat preſumens.i.confidens.nimium de diuina bo

nitate.ꝛ ille ſup.qui deſperat ꝺ bonitate diuina:aut pꝛo vel:vel in
duratus.i.obſtinatus non ceſſat ab impietate.i.a peccato impio et
ille ſup.qui odit ꝟtutes fratris impꝛobitate.i. malicia ſua. Et hō
ſup.certꝰimpugnās.i.repꝛobās verū ſine cōmoditate.i.vtilitate.
ꝛ ille qui nō piget.i.dolet de grauitate culparuꝫ peccat ꝯtra pneu
ma.i.ſpiritū ſanctuꝫ deitate ſpꝛeta.que culpe pꝛime quinqꝫ ſunt re
leuate.i.indulte vix id eſt difficulter a deo.ſexta culpa caret venia.
quia coꝛruit id eſt deficit immediate.

De peccato ligue ꝛ modo refrenādi eā.

Stringe tuā linguā:ne mētē reddat iniquā
Lingua cito ledit:ꝛ leſio raro recedit
Qui male non loquitur:magna ꝟtute potit̄
Linguam frenare plꝰ eſt ꝙ̄ caſtra domare
Non ſis verboſus:iactatoꝛ litigioſus
Nunꝙ̄ ſis cenſoꝛ temerariꝰ aut repꝛehēſoꝛ
Non ſis defenſoꝛ peccati ſiue recenſoꝛ
Non ſis detractoꝛ nec rumoꝝ nouꝰ auctoꝛ
Blandus adulatoꝛ nō ſis nec conuiciatoꝛ
Nec diſcoꝛdatoꝛ fratruꝫ nec impꝛoperatoꝛ
Nec blaſphematoꝛ irriſoꝛ ſiue minatoꝛ
Non accuſabis falſū nec murmur amabis
Non diffamabis alios nec vituperabis
Si diffamari non vis vel vituperari
Nō ſis ſcurrilis nec rebellis ſiue bilinguis
Noli iurare niſi ſit res debita quare
Debet ꝛ hoc eſſe verū licitunqꝫ neceſſe
Nunꝙ̄ pꝛomitas:niſi pꝛomiſſū dare credas

Non alijs dicas ſecretū nec male dicas
Nūꝙ ſis mēdax: nec vaniloquēs neqꝫ fallax
Ergo ſic frena linguam rationis habena
Ne te ꝯfundat ſi verba ſuperflua fundat.

Hec eſt .xij. huius capituli pars in qua determinat actor de peccato lingue: ⁊ quomodo poſſumꝰ refrenare linguam docet dicens Reſtringenda eſt lingua noſtra ne faciat animam noſtram peccatricem. Per linguam enim cito profertur verbum iniquum quo ratio tollitur. Quare is qui non loquitur male de proximo ſuo eſt virtuoſus prouerbiorꝫ .xvij. Qui moderatur ſermones ſuos: doctꝰ et prudens eſt. et precioſi ſpiritus vir eruditus eſt. Maius enim eſt apud deum linguam tenere ne loquatur malum: ꝙ ſubiugare inimicos. Igitur habundare verbis non debemus: nec noſipſos laudare: vel litigioſas rixas ſuſcitare. Quoniam dicitur prouerbiorū xxiiij. Abhominatio dei homo detractor. Item iudicare ſtulte ſuꝑ aliorum conſcientia ⁊ alios reprehendere vituperabile eſt. Similiter proprium peccatum defendere. aliena peccata recitare. fame derogare: noua verba in facto alterius inuenire. ſuauia et adulatoria verba proferre. iniuriam verbalem ſeu conuicium alteri dicere. Caueamus igitur ſeminare fratrum diſcordiam. improperare alicui peccatum vel eum blaſphemare. irridere et minas inferre. Accuſare alium falſe: ⁊ murmur amare. diffamare vel vituperare ſcurriles aut vanilocos eſſe. lecatores et verbis rebelles duplices ſeu bilingues. Quoniam ſcribitur prouerbiorum .xxij. Teſtis mendax peribit. Item iurare non debemus: niſi tribus rebus interuenientibus ſcꝫ veritate neceſſitate et vtilitate: de quibus in .c. Et ſi xp̄s. in antiquis. Inſuper nihil promittere debemus preter id quod poſſumus dare. nulli debemus ſecretum noſtrum reuelare vel alteri maledicere. nunꝙ mentiri debemus aut aliuꝫ fallere: nec vaniloqui eſſe: ſed refrenare linguam ne mala verba proferat: qꝛ dicitur prouerbiorum .xxj. Qui cuſtodit os ſuum ⁊ linguam ſuam cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam. Conſtrue. Stringe .i. refrena linguam tuam: ne pro vt ⁊ non: vt non reddat mentem .i. animam iniquam .i. malam. lingua ledit cito: et leſio eius raro recedit. ille qui non loquitur male potitur id eſt vtitur magna virtute. Frenare linguam eſt plus id eſt maius ꝙ domare. id eſt ſubiugare caſtra. non ſis verboſus .i. plenus verbis non ſis iactator .i. laudator fame tue nō ſis litigioſus id eſt plenus litibus nō ſis cenſor .i.

iudex temerarius.i.ſtultus aut pro vel:vł reprehenſor. non ſis defenſor peccati:ſiue pro vel:vel recenſor.i.recitator non ſis detractor.i.diuinator laudis alterius.nec ſis auctor nouus rumorum.i.verborum incertorum non ſis blandus id eſt leuis ⁊ ſuauis vbis non ſis adulator:nec ſis conuiciator id eſt iniuriator nec pro et et non:et non ſis diſcordator fratrum nec improperator.id eſt deriſor nec ſis blaſphemator fratrum nec irriſor ſeu deriſor ſiue minator.non accuſabis falſum:nec pro ⁊ ⁊ non:et non amabis murmur.non diffamabis alios:nec vituperabis:ſi non vis diffamari vel vituperari.Non ſis ſcurrilis.id eſt vaniloquus nec ſis rebellis ſermonibus tuis.nec ſis bilinguis id eſt duplex in verbis. Noli iurare niſi ſit res debita:quare d̃beas hoc facere. Et hoc quod iuras ſupple debet eſſe verum qꝫ pro et licitum et neceſſe. Non promittas vnq̃ niſi credas dare promiſſum. Non dicas alijs ſecretum tuum:nec dicas male.non ſis vnq̃ mendax:nec vaniloquus:neqꝫ pro ⁊ ⁊ non:et non ſis fallax id eſt deceptor Ergo frena id eſt refrena ſic linguam tuam habena id eſt freno rationis. ne pro vt et non:vt non confundat te ſi fundat id eſt ſi emittat verba ſuperflua Contra enim vicium huiuſmodi ſcribitur pſalmo.cxxxix. Uir linguoſus non dirigetur in terra.

De peccato veniali ⁊ modis quibus hꝫ fieri: ⁊ que ſint venialia ⁊ que nõ.

Dicitur a venia veniale cito ſibi danda
Multis nanqꝫ modis dñs vẽiale remittit
Si tibi mortale non eſt dicas veniale
Infra contempta deuote facta recepta
Cõfiteor:tõdo:reſpergor conteror:oro
Angor:ieiuno:patior:cõuertor:remitto
Signor:edo:dono mala ſic venialia pono
Quãuis expediat hominem veniale fateri
At tamẽ hoc faciat non dico quenqꝫ teneri
Ni quãdo dubitat illud graue forſã haberi

Uel ſi non habeat grauius dec; iſta referri
Ut ius perficiat mandans quecunq; fateri

Hec eſt.xiij. huius capituli pars: in qua determinat actoꝛ de
peccato veniali:oſtendens pꝛimo quare dicitur peccatum veniale
⁊ vnde deriuatur:et deinde oſtendit quot modis remittitur venia
le peccatum. Poſtremo vero oſtendit an debeat quis confiteri de
peccato veniali.Dicitur igitur ſic:ꝙ peccatum appellatur veniale
a venia ſeu indulgentia quā ꝺ facili meretur:quia exiſtens in pec
cato veniali tamen non eſt ſeparatus a gracia dei:quare ſtatim re
mittitur veniale faciliter.Quibus autem modis remittatur notatᷣ
xxv.di.§.criminis.Et plenius per Johānem andree in ſalutatione
libri.vj.in glo.ij.Modi autē remittendi veniale enumerantur in
textu:quoꝛum pꝛioꝛ eſt per confeſſionem generalem in pꝛincipio
miſſe factam vel alibi coꝛam ſacerdote. Secundus modus remit-
tendi eſt per percuſſionem pectoꝛis ſui ratione contritionis.Ter-
tius eſt per aſperſionē aque benedicte.Quartus eſt per contritio
nem doloꝛoſam.Quintus eſt per oꝛationem dominicam ſc; pater
noſter deuote ⁊ humiliter factam.Item per ieiunium. per extremā
vnctionem.per pacientiam in tribulationibus.per ſignum crucis
Item remittendo iniurias.docendo indoctos.⁊ breuiter implēdo
opera miſericoꝛdie tam ſpiritualia ꝙ coꝛpoꝛalia et per alia ſacra-
menta.De hac materia vide in.c.criminis.et.c.qualis.xxv.di. ⁊ de
pe.di.i.c. ſi peccatum.et.c. ſerpens.Plures alios modos vide in
pꝛohemio ſexti in gloſa.Et ponit dominus Hoſtienſis in.c.omnis
de penitencijs ⁊ remiſſionibus.Secundo docet actoꝛ quādo quis
debeat de veniali confiteri dicens: ꝙ pꝛimo ſi dubitat de aliquo
peccato ſcilicet an ſit veniale vel moꝛtale. Secundo vt ſatiſfaciat
iuri dicenti quemlibet xp̄ianum cum ad annos diſcretionis perue
nerit omnia peccata ſua debere confiteri pꝛopꝛio ſacerdoti:pꝛeſer
tim ſemel in anno vt in capitulo pꝛedicto. Omnis de pe.et remiſ.
Aduertendum tamen eſt:ꝙ doctoꝛes ſacre theologie ⁊ etiā iuris
canonici aſſignant hanc differentiam inter moꝛtale et veniale:qꝛ
moꝛtale opponitur charitati diuine.veniale vero feruoꝛi charita-
ti opponitur tantum. Que vero ſint venialia vide .ſupꝛa.iij.c.in
pꝛima parte.vide etiam.xxv.di.in capitulo Qualis.vbi concludi-
tur ꝙ pro ſolis venialibus nō dānabitur aliquis:ſed purgabitᷣ in
igne purgatoꝛij ſi manet poſt moꝛtē. Con.peccatū ſup.veniale
[dr].i.appellatᷣ ſic[a venia].i.indulgētia ſeu remiſſione[danda]

cito ſibi[nam]pro quia:qr[dominus remittit multis modis]pec catum ſupple veniale[dicas facta contenta infra recepta deuote delere]ſupple veniale peccatuꝫ ſi mortale non eſt:ibi] ⁊ primo[Cō fiteor].i.per confeſſionem generalem ſupple[tondo].i.per ꝑcuſſi onem deuotam pectoris[reſpergor].i.per aſperſionem aque bene dicte[conteror].i.per veram contritionem omnium peccatorum. [oro].i.per orationem dominicaꝫ[vngor].i.per vltimam vnctio nem[ieiuno].i.per ieiunium[patior].i.per penitentiā libere factā [conuertor].i.per conuerſionem de ſtatu peccati ad ſtatum virtu tis[remitto].i.dimitto offenſas ⁊ iniurias[ſignor].i.ꝑ benedictio nem epiſcopalem ſeu per ſignum crucis[edo] id ē per eucharíſtie ſumptionem[dono].i.per elemoſinaꝫ.ego ſup[pono].i. depono [ſic].i.hoc modo[venialia peccata.Quāuis].i.licet:licet[expedi at].i.conueniens ſit[hominem fateri].i.confiteri [veniale]pecca tum[tamen non dico quemcunqꝫ hominem teneri].i.obligari vt hoc faciat[vt].i.niſi[quando dubitat illud]veniale ſup.[haberi forſan graue].i.mortale[vel decet iſta venialia referri].i.confiteri [ſi quis non habeat grauius].i.mortale[vt ius mandans].i.pre cipiens[quēcunqꝫ fateri].i.confiteri[perficiat].i.valeat.

De ſententia excōmunicationis.

Tanq̄ pecacta ſemper caueas anathema
Nā grauis eſt pena quāuis ſit ꝓ medicina
Hec patit̄ dāna qui maius fert anathema
Hic non eligitur nec eligit ſed prohibetur
Eccleſie porta communio ⁊ ſacramenta
Traditus eſt ſathane precibꝰ carꝫ eccl'ieqꝫ
Ac ſibi legitimus prohibet̄ quilibet actus
Nūq̄ ꝑticipes his q̊s anathema cohercet
Qualicunqꝫ modo niſi caſu iure remiſſo
Nam ſecus eſt iure reſtrictus claue minore
Que ſolum repellit a ſacris percipiendis
Caſus excepti ſuper hoc ſunt iure reperti

Coniunx ꝛ nati famuli qui debita querunt
Ignorans ſuper his ꝛ dicens vtile verbum
Et qui vitare nequit hos vrgente neceſſe
Participant iure ſtrictis anathemate tute
Sunt interdicta ſuſpenſio nempe cauēda
Quāuis ſint pene leuiores ſunt metuende

Hec eſt.xiiij.huius capituli pars :in qua tractat actoꝛ de ſentē
cia excōmunicationis ꝛ de malis que ad eam̄ ſequuntur. Item de
caſibus in quibus poteſt participare cū excōicatis dicēs:ꝙ excō
municatio cauenda ꝛ fugiēda eſt tāq̄ peccatū:cuȝ etiaȝ nō infera
tur niſi pꝛopter peccatuȝ moꝛtale: q̄ tñ cenſetur medicinalis:qꝛ ſa
nat contumacē ꝛ rebellē:ꝛ facit eū obedientē vt habetur in.c.cum
medicinalis.de ſen.excō.in.vj.Eſt etiam grauioꝛ pena quaȝ poſſit
eccleſia infligere:qm̄ cōparatur moꝛti ciuili:vt no.Inno.in.c.cum
cōtingat de offi.dele.Item excōicatus ab omni actu legitimo pro
hibetur vt in.c.decreuimus.de ſen.excō.li.vj. Ideo non eligit nec
eligitur ad dignitatem.Eſt enim extra eccleſiam:ꝛ nō habet ſacra
mentoꝛum cōmunionē:ſed ē in ptāte dyaboli:ꝛ eccleſie oꝛationes
non participat:imo caret participatione fidelium:cum nullus de
beat ſibi participare niſi in caſibus iure permiſſis vt in.c. cum vo
luntate.ꝛ.c.cum̄ illoꝛum.de ſenten.excō. in antiquis.Caſus autem
ſunt iſti.ſ.ratione coniugij vxoꝛ participat.ratione vite ꝛ doctrine
filij ꝛ filie.ratione obſequij famuli.ꝛ qui vtilia docet pro ſalute ꝛ
liberatione a vinculo excōmunicationis.Et qui cogitur occaſione
neceſſitatis ꝯuerſari cum excōicatis ſicut in naui ꝛ in mari. Item
qui ignoꝛat aliquem excōicatum excuſatur.Ultra autem hanc ex
cōicationis penam ſunt alie due que ꝯueniunt cuȝ excōicatione ꝛ
ei aliquibus parificantur.ſ.ſententia interdicti ꝛ ſententia ſuſpen
ſionis vt in.c.pñti.li.vj.proceduut enim a poteſtate clauium:ſed
differunt:qꝛ ſententia excōicationis nūq̄ fertur in locum ꝛ vniuer
ſitatem:ſed bene interdictuȝ in.c.Si ciuitas.li.vj.¶ Nota quid ē ex
cōmunicatio ſꝫ ius canonicum in.c.nihil.xj.q.iij.Eſt extra cōmu
nionem eccleſie ſeparatio.vel eſt cenſura eccleſiaſtica excludens a
cōmunione fideliuȝ.alibi dicitur ꝙ eſt eterne moꝛtis damnatio.xj.
q.iij.nemo epiſcopoꝛum.Que ſunt eius ſpecies vide in.c.engeltru
dam.iij.q.iiij.gloſa optima pꝛo his in.c. penultimo de ſen.excō.

in.c.ſi celebrat.de cle.ex.mi. Con.[caueas ſemꝑ anathema].i.
excõicationem[tanꝙ]pro ſicut:ſicut[peccata.nam]pro q꞉q꞉[pe
na]eius ſupple[eſt grauis :ꝙuis]ipſa[ſit pro medicina] ille ſup.
[qui ſcit].i.ſuſtinet[anathema].i.excõmunicationem[patitur hec
dãna]que ſequũtur ſup.[hic non eligitur ad dignitatem ſeu actũ
legitimum exercendum:nec]pro ꝛ ꝛ non :ꝛ nõ[eligit]aliud ſup.[et
porta eccleſie prohibetur]ſibi[ꝛ cõmunio]ſeu[perceptio ad ſacra
menta]prohibetur ei[Eſt traditus ſathane:qꝫ pro ꝛ:ꝛ non[caret ꝑ
cibus eccleſie.Ac pro ꝛ[quilibet actꝰ legitimus prohibetᷣ ei[nunꝙ
pro non ꝛ vnꝙ non participes vnꝙ[his quos anathema coercet
id eſt conſtringit[qualicũqꝫ modo niſi caſu.i.in caſu[remiſſo.i.ꝑ
miſſo[iure.nam pro quia:q꞉[ſecus eſt.i.aliter eſt.quis ſupple.[re
ſtrictus.i.ligatus[iure claue.i.ſententia ſeu poteſtate[minore que
minoꝛ ſententia[pellit ſolum percipiendis.i.accipiendis ſacris.i.
ſacramentis[caſus excepti iure ſuꝑ hoc ſunt reperti in iure.ſ.ſup.
[cõiunx.i.vxoꝛ[ꝛ nati.i.filij.[famuli.i.illi qui ſeruiũt:ꝛ illi qui q̃-
runt debita ignorãs ſuꝑ his ꝛ dicẽs ꝟbũ vtile ꝛ ille[qui vitare ne
quit hos ſupradictos.hoc dicto.ſ.neceſſe.i. neceſſitate vrgẽte.iſti
participant tute.i.ſecure ſtrictis.i.ligatis anathemate iure.inter-
dicta ꝛ ſuſpenſio ſunt nẽpe.i.certe cauẽda.i.vitanda ꝙuis ſint pe
ne leuiores anathemate ſunt tñ metuende.i.timende.

Triplex ẽ hoſtis hõis:demõ caro mundus
Non faueas iſtis: vt ſis a crimine mundus
Demõ agit tumidũ:mũdꝰ cupidũ caro fedũ
Ut non tempteris caueas ne decipiaris
Mũdũ ſpernẽdo vinces carnẽ reprimẽdo
Proſternes ſathanã ſeruãdo fidẽ bñ ſanã
Temptant aſtute ne cures viuere iuſte
Ut male delinquas ꝛ ne peccata relinquas
Cur te prudẽter ſerua meditãdo frequẽter
Quod damnatus eris ſi peccato morieris
Ut mala deuites aliquid fac: ocia vites

Nūc age:nūc ora:lege nūc vaga nll'a ſit hora
Obſta principijs: qꝛ tūc cito vincit̄ hoſtis
Quādo nimis creſcit tēptatio raro quieſcit
Cerne deū qui te ſemper ſpeculatur vbiqꝫ
Qui mala vix celat ſed pugnit ꝛ ipa r̄uelat.
Nil eſt tā tectum quin ſit quādoqꝫ repertuꝫ
Poſtea confuſus reus eſt et ſepe retruſus.
Inſpice quāta bona dn̄s tribuit tibi dona.
Precipue morteꝫ criſti bene reſpice fortem
Ne ſis ingratus ſibi committendo reatus
Cum male delinquis iterū criſtū crucifigis.
Inſpice ſanctoꝝ necnon exempla reorum.
Gaudia pro meritꝭ:iuſtis.mala dant̄ iniqs.
Inſpicias animā ſic criſti morte redemptā.
Ac tibi cōmiſſā:cur crimine deſtruis ipſam.
Proſpice fetoreꝫ culpe penamqꝫ pudorem.
Longa datur pena: ſed delectatio curta.
Cerne quot ꝛ quāta peccatū dat tibi dāna.
Quot quāti ſubito moriūtur ſepe memēto.
Scis qꝫ obibis hō: neſcis vbi: quomō qn̄
Penſa iudiciuꝫ quo nil remanebit inultum
Cerne q̄ues penas baratri forteſqꝫ cathēaſ
Cur domū celi ne perdas turbine teli
Lauda tu dn̄m ne perdas eius amorem

S. Antonio de Padua
1632

Sacre ſcripture ſtudiū quoqꝫ ſit tibi cure
Sic mala vitabis mentemqꝫ tuā ſaciabis
Sanctos ſectare: prauos noli ſociare
Senſus frenare ſatagas carnēqꝫ domare
Uinum ſumendo ſis ſobrius ⁊ comedendo
Et loca prōpta malis fuge: ne ſis pernitial'
Nā locus errare promptus facit ⁊ fatuare
Hec bene ſeruādo criſtū cū matre rogādo
Crimina vitabis hoſteſqꝫ tuos ſuperabis
Nemo tamen credat ꝙ eū temptatio ledat
Si non conſentit animo q2 tunc bene ſentit
Debilis eſt hoſtis quia nullū ni velit vincit
Non eſt peccatū niſi ſit per velle patratum
Uelle nequit cogi q̄uis q̄at ad mala pungi
Non excuſatur ratio cum quis ſuperatur
Ergo tuuꝫ velle compeſcens crimina pelle
Ut careas pena leteris in ede ſuperna
Te bene conante domino ſimul auxiliante.

Hec eſt quintadecima pars huius capituli: in qua docet actor modum euitandi peccatum dicens primo: ꝙ nos habemus in hoc mundo tres aduerſarios quotidie bellantes aduerſuꝫ nos vt poſſint nos trahere ad peccatum: quibus tamen obedire nō debem⁹ ſi velimus peccatum euitare. Primus aduerſarius eſt dyabolus qui temptat de ſuperbia: quoniam ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbie: vt dicitur iob. xlj. Secundus aduerſari⁹ eſt mundus qui temptat de auaricia quā nemo ſapiens concupiuit vnꝙ̄: ſciens ꝙ nihil tulimus in hunc mundum haud dubium nihil offerre poſſumus: vt ſcribitur ad tymotheum. vj. Et qui volunt diuites fieri:

incidunt in temptationes multas. melius eſt ergo credere xp̄o di-
centi luce. xij. Facite vobis theſaurum in celis quo fur non appro
priat neq; tynea corrumpit. Tertius aduerſarius eſt caro noſtra
propria que ineſt nobis ſicut inimicus familiaris: quoniam ſemp̄
ↄcupiſcit aduerſus ſpiritu3: ꝺ qua ap̄ſus ad epheſeos. v. vt ſupra
Iſti aūt tres aduerſarij poſſunt vinci hoc modo videlʒ ↄtēpnēdo
mundum velut fallacem ⁊ variabilem. Secundo reprimendo car-
nem ⁊ affligendo ſicut faciebat beatus paulus: vt ſcribitur ad co-
rinthios. ix. Caſtigo corpus meum ⁊ in ſeruitutem redigo. Tertio
proſternendo dyabolum per veram fidem ⁊ meditando ꝙ dānati
erimus ſi in peccato moriamur. Qui autem vult veraciter pecca-
tum vitare debet continuo aliquid boni facere ⁊ nūꝙ ocioſus eſſe
quia dicit Hieronimus. ocium eſt principium temptationis: ⁊ po
nitur de conſecratione. di. v. in. c. nunꝙ. Item pro euitanda tempta
tione debemus conſiderare ꝙ deus eſt vbiq; ⁊ omnia videt ſemp̄
peccata puniens ꝙuis etiam ſint occulta: quia nihil eſt tam occul
tum quod non reueletur: luce octauo ⁊ duodecimo. Inſuper conſi
deremus bona a deo nobis data: et principaliter paſſionem eius
quam pro nobis ſuſtinuit: ⁊ qui chriſtum offendit iterum eum cru
cifigit. Reſpiciamus etiam opera ſanctorum nobis data in exem
plum: attendentes gaudia eorum que data eſt eis ſʒꝰ meritum: et
multa que ſuſtinent peccatores poſt mortem. conſideremus re-
demptionem anime noſtre factam in chriſti ſanguine: et caueamꝰ
fetorem culpe mortalis: penam ⁊ verecundiam: et quomodo pro
parua delectatione datur pena eterna. Infinita enim mala proue-
niunt ex peccato: quoniam nulla noceret aduerſitas: niſi domina
retur iniquitas. nihil eſt ergo quod tam noceat homini ſicut pecca
tum. Penſemus ꝙ neceſſe eſt mori. ⁊ multi moriuntur ſubito ⁊ ſine
confeſſione: ⁊ ſic neſcimus quādo aut quomodo moriemur. Poſt
mortem vero expectamus iudicium dei: in quo omnia delicta pu-
nientur. in inferno enim ſunt mirabiles ⁊ infinite pene corporales
⁊ ſpirituales. ſimiliter ſunt vincula fortiſſima que nullus poterit
diſſoluere. Prouideamus ergo ne paradiſum perdamus propter
bonum tranſitorium. laudemus etiaʒ deum ne perdamus eiꝰ amo
rem. Studeamus ſacram ſcripturam. ſequamur ſanctos viros: ⁊
fugiamus malos. contineamus omnes ſenſus noſtros: et dome-
mus carnē noſtrā comedēdo ⁊ bibēdo ſobrie: fugiēdo occaſionem
mali: ſicut ⁊ locus aptus ad faciendu3 malu3. rogemus deū ⁊ vir
ginem matrem eius: ⁊ ſic peccata vitabimꝰ: ⁊ hoſtes noſtros ſupe
rabimus. Aduertendum tamen eſt ꝙ temptatio non eſt peccatum.

niſi interueniat conſenſus voluntatis: ꝛ ſic hoſtis dyabolicus eſt debilis: qui non vincit niſi volentē. volūtas enim rōnalis cogi nō poteſt: ꝛ ſic omne peccatū eſt voluntariū: aliter nō puniret deꝰ peccatum vt habet in .c. vaſis ire. xiij. q. iiij. Excitari tñ poteſt voluntas a tēptatione: ſed nō vinci: quare peccatoꝛ eſt inexcuſabilis. Cōpeſcere igitur debemꝰ volūtatē malā: ne mereamur penā eternam pro peccato debitā: ſed habeamꝰ vitā eternā in qua ē leticia ſempiterna. Si conamur vincere tēptationem ſtatim adeſt nobis adiutoꝛ deus: qꝛ fidelis ē ꝛ nō permittit nos tēptari vltra id qđ poſſumus

Con. [hoſtis] .i. inimicꝰ [hominis ē triplex] .ſ. ſup. [demō] .i. dyabolus [caro: ꝛ mundus. non faueas] .i. obediās [iſtis] [hoſtibꝰ] [vt ſis mūdus a crimine. demō agit] .i. facit vir ſup. [tumidū] .i. ſuperbum [mūdus facit cupidū] .i. auarū [caro] [facit hominē] [fedum] .i. fetidum [caueas vt nō tēpteris] [ꝛ vt nō] [decipiaris. vinces mūdū ſpernēdo] [eū ſup. ꝛ vinces [carnē reprimēdo] [eā] [proſternes] .i. proijcies [ſathanā ſeruādo bene fidem ſanam] .i. integram. hoſtes ſup. [tēptant aſtute] .i. ſubtiliter [ne] [pro vt ꝛ nō: vt] [non cures viuere iuſte ꝛ vt delinquas male. ꝛ nō relinquas peccata. cur] .i. q̄re [ſerua te prudēter meditādo frequēter] .i. ſepe [ꝙ] [tu] [eris dānatus ſi moriaris in peccato. fac aliquid vt deuites] .i. fugias [mala] .i. peccata [vt vites ocia. age] .i. fac [nunc] [aliquid ſup. [oꝛa nunc] .i. aliquando [lege nunc. nulla hoꝛa ſit vaga] .i. vacua [obſta] .i. reſiſte [principijs] [malis] [qꝛ hoſtis vincitur tūc cito. tēptatio quieſcit raro qñ creſcit nimis. Cerne deum qui ſpeculatur] .i. vidꝫ [te ſemper eſſe vbiqꝫ] .i. in omni loco [qui] .ſ. deus [celat vix] .i. raro [mala .i. peccata] [ſed ipſe punit ea ꝛ reuelat ipſa. nil .i. nihil ē tam tectū .i. abſcōditū quin ſit repertū qñqꝫ .i. aliqñ. reus .i. pctōꝛ ē ꝯfuſus poſtea eſt retruſus .i. incarceratꝰ ſepe. poſtea inſpice .i. reſpice quāta bōa dñs tribuit tibi. reſpice bene maxime .i. ꝑcipue moꝛtē xp̄i foꝛtem: ne pro vt ꝛ nō: vt nō ſis ingratus cōmittēdo .i. perpetrādo ſibi reatꝰ .i. peccata crucifigis iterum xp̄m cū delinquis .i. peccas male. inſpice exempla ſanctoꝝ. ꝛ inſpice necnon .i. etiam exēpla reoꝝ .i. pctōꝝ gaudia dantur iuſtis ꝑ meritis. mala dātur iniquis .i. peccatoꝛibꝰ inſpicias animam tuā ſup. redēptam ſic vt dictū eſt moꝛte xp̄i ac ꝑ ꝛ cōmiſſam tibi .i. traditā cuſtodiēdam. cur .i. quare deſtruis ipſam crimine. proſpice fetoꝛem culpe: qꝫ pro ꝛ penam ꝛ pudoꝛē .i. verecundiam. pena datur longa: ſed delectatio datur curta id eſt breuis cerne id eſt reſpice quot damna et quanta peccatum dat tibi. nulla id eſt nulle res queunt id eſt poſſunt tantum ledere te quantum crimina. cerne diem moꝛtis que pulſat foꝛtis ad hoſtia. Memento ſepe

quot z quāti viri moriuntur subito.tu[homo ſup.[ſcis ꝙ obibis .i.morieris[neſcis vbi quomodo quando. Penſa iudiciū quo:in quo nil[pro non aliquid:aliquid[non remanebit inultum[.i.impunitum[cerne[.i.reſpice[penas graues baratri[.i.inferni[q3[p et[cathenas fortes.cur[.i.quare[ne[pro non.non[perdas donū celi turbine[.i.volubilitate[teli[.i.iaculi[Tu lauda dominū:ne pro vt z non:vt non[perdas amorem eius:quoq3[.i.certe[ſtudium ſacre ſcripture ſit cure[.i.ſollicitudini[tibi.vitabis ſic mala:q3 pro z[ſociabis mentem tuam.ſectare[.i. ſequere ſemper ſanctos. Noli ſociare prauos.ſatagas[id eſt coneris[frenare ſenſus[tuos ſup.[q3[pro z[domare carnem.Sis ſobrius ſumendo vinū z comedendo:z fuge loca prompta malis:ne[pro vt z non:vt nō[ſis pernicialis[.i.malus[nam[pro quia.qz[locus promptus[.i.aptꝰ[malis facit fatuare[.i.fatue agere[vitabis crimina:q3[pro z[ſuperabis tuos hoſtes ſeruando bene hec z rogando xp̄m cum matre:tamen nemo[.i.nullus homo[credat ꝙ temptatio ledat eū ſi non conſentit animo.z qz ſentit tunc bene hoſtis eſt debilis:quia nullum[pro non z vllum:qz[non vincit vllum.i.aliquem.ni.i.niſi velit.peccatum non eſt niſi ſit patratum.i.factum per velle.i.voluntate.velle.i.voluntas nequit.i.non poteſt cogi:quāuis queat id eſt poſſit pungi.i.incitari ad mala.ratio non excuſatur cum quis ſuperatur.ergo tu compeſcens.i.refrenans tuum velle:pelle.i.repelle crimina vt careas pena eterna:z vt leteris in ede.i.in domo ſuperna.i.celeſti.z hoc te conante bene et domino auxiliante ſimul.

Capitulū quartū d̄ ſeptē ſacramētis.

Contra pctā deus inſtituit ſacramenta
Per que delentur ꝯmiſſa: futura cauentur
Gratia confertur: z ſic vita bona refertur
Percipe mente pia ſeptē fidei ſacramenta
Nā male d̄linquit qui nō digne ſacra ſumit

Hoc eſt quartum huius libri capitulum:in quo tractat actor d̄ ſacramentis.et primo in generali.ſecundo vero in ſpeciali. Primo enim docet quare fuerunt inſtituta.ſecundo enim docet quot ſunt z que ſunt eorum nomina.Et vltimo de vno quoq3 in ſpeciali. In prima igitur parte dicit ꝙ contra peccata dn̄s ordinauit ſacramen

ta.nam ſacramenta delent culpam preteriti peccati: ꝛ virtutem tri buunt preſentibus et futuris reſiſtendi. nam in eis ſacramentis datur gracia ſacramentalis per quā quis eſt aptioꝛ ꝛ fortioꝛ ad re ſiſtendum temptationibus.Quare quilibet xpianus debet bona ꝛ deuota voluntate ſuſcipere ſeptem ſacramenta: quoniam qui reci pit indigne ſacramenta grauiter delinquit.Eſt autem ſacramentū ſꝫ magiſtrum in quarto et ſꝫ doctores in eodem. Sacramentum eſt inuiſibilis gracie viſibilis forma cuius ſimilitudinem gerit et cauſa exiſtit.Et per hoc differt ſacramentum noue legis a ſacramē to veteris legis: ꝙ non eſt cauſa illius cuius ſimilitudinem gerit. Aduertendum ꝙ ſicut ſunt ſeptem capitalia peccata: ita ſunt ſep tem ſacramēta a xpo in noua lege euangelica inſtituta contra hu iuſmodi peccata.De inſtitutione autem vniuſcuiuſqꝫ ſacramenti vide in manipulo curatoꝛum: ꝛ ibi ad longum reperies. Conſtrue Deus inſtituit.i.oꝛdinauit ſacramenta contra peccata: per que ſa cramenta peccata cōmiſſa in preterito delentur: ꝛ futura cauentur id eſt vitantur Gracia ſpiritꝰ ſancti confertur.i.datur per ſacramē ta ꝛ bona vita refertur.i.repoꝛtatur ſic.O xpiane percipe.i.accipe ſeptem ſacramenta fidei pia.i.deuota.nam pro qꝛ: qꝛ ille qui nō ſu mit digne ſacra.i.ſacramenta delinquit male.i.peccat. Et nota ꝙ licet omnia ſacramenta non ſint de neceſſitate ſalutis: verūtamen cum quis ea contempneret moꝛtaliter peccaret ex cōtemptu: vt pa tet de ſacramento confirmationis ꝛcꝫ.

De ſacramētis eccleſie

Baptizoꝛ firmoꝛ ꝛ peniteoꝛ ciboꝛ vngoꝛ
Oꝛdine pꝛomoueoꝛ: gratis cū ꝯiuge iūgoꝛ
Oꝛdo thorus vellē ſumūtur quinqꝫ neceſſe
Oꝛdinat ꝛ firmat pſul dat quinqꝫ ſacerdos
Oꝛdo baptiſmus cōfirmatio non iterantur
Cetera ſūpta ſemel ſacramēta valēt iterari

Hec eſt.ij.huius capituli pars: in qua enumerat actoꝛ ſacramē ta et docet quis ſit eoꝛum debitus miniſter. Finaliter docet que ſa cramenta poſſunt iterari ꝛ que non. Dicit igitur ſic: ꝙ baptiſmus confirmatio penitentia ſeu confeſſio eucharistia extrema vnctio oꝛdo ꝛ matrimonium ſunt ſeptem eccleſie ſacramenta. De quoꝛuꝫ

numero duo ſunt voluntaria. ſcꝫ ordo et matrimonium. alia vero quinqꝫ ſuſcipiuntur de neceſſitate. Inſuper ſolus epiſcopus cum ſuperioribus prelatis confert ſacramentuꝫ ordinis ⁊ confirmationis. alia vero ſacramenta rite cōferunt ſacerdotes. ſacramentuꝫ autem ordinis baptiſmi ⁊ confirmationis tantum ſemel debēt cōferri: quia non ſunt reiterabilia. cetera vero poſſunt plures conferri eidem ſcꝫ eccleſie ordinationem. Quare autem aliqua iterantur: alia vero non hoc ideo eſt: quia aliqua imprimunt caracterem indelebilem qui ſemper manet in anima recipientis: Alia vero nō imprimunt caracterem: ⁊ ideo reiterabilia ſunt. Conſtrue. Ego ſup. [baptiſor firmor] .i. confirmor [⁊ peniteor] .i. confiteor [cibor] .i. ſumo cibum euchariſtic [vngor] .i. ſuſcipio extremam vnctioneꝫ [promoueor ordine] ſacro [gratis] ⁊ [iungo cum coniuge. ordo] .i. ſacramentum ordinis. ⁊ [thorus] .i. ſacramentum matrimonij [ſumuntur velle] .i. voluntate. Alia ſup. [quinqꝫ] ſacramenta [ſumuntur neceſſe] .i. neceſſitate [preſul] .i. epiſcopus [ordinat] .i. confert ſacramentum ordinis [⁊ firmat] .i. confert ſacramentuꝫ confirmationis [Sacerdos dat] alias ſup. [quinqꝫ. ordo baptiſmus] ⁊ [cōfirmatio non iterantur] .i. non ſuſcipiuntur pluries [Cetera ſacramenta ſumpta ſemel [valent] .i. poſſunt [iterari] .i. iterum ſuſcipi.

De forma baptiſmi ⁊ eius materia: ⁊ de conſequētibus ad ipſum.

Eſt aqua materia baptiſmi: verbaqꝫ forma
Ac baptiſantis mentio debet adeſſe.
Baptiſmi fructus eſt pena remiſſio culpe
Gratia cōfertur: ⁊ pena remittitur omnis.

Hec eſt tertia pars huius capituli: in qua tractat actor de forma ⁊ materia baptiſmi ⁊ de quibuſdam conſequentibus ad ipſuꝫ dicens: ꝙ materia baptiſmi eſt aqua: et verba ſunt forma eius. Debet inſuper baptiſantis intentio eſſe: vt intēdat baptiſare. Effectus vero ipſius baptiſmi eſt remiſſio omnium peccatorum et collatio gracie: ⁊ remiſſio totius pene debite pro peccato. Con. [Aqua eſt materia baptiſmi: qꝫ] pro et [verba] ſunt ſup. [forma: ac] pro et [intentio baptiſantis. debet adeſſe] .i. preſens eſſe [plena remiſſio culpe eſt fructus baptiſmi. Gracia confertur] .i. datur in baptiſmo et omnis pena remittitur]

De ſacramēto cōfirmationis.

Preſul fons criſma firmat intentio verba
Gratia donatur: cõſtans ad bella paratur
Qui tenet in fõte vel vnctũ criſmate fronte
Efficitur talis pater eius ſpiritualis.

Hec eſt quarta huius capituli pars: in qua tratat actor de ſacramento confirmationis dicens ꝙ epiſcopus confert hoc sacramentum ſolus cum ſuperioribus prelatis et non inferioribus. In primitiua tamen eccleſia ſimplices ſacerdotes conferebant sacramentum confirmationis: vt dicitur in .c. quanto de conſuetudine. in antiquis. Huius auteꝫ ſacramenti criſma ſacrum ⁊ verba ſunt forma. ⁊ vltra requiritur intentio epiſcopi confirmãtis. In eo etiã ſacramento confertur gracia: ⁊ datur conſtantia et robur fidei ad reſiſtendum temptationibus. Et ille qui tenet aliquem in ſacramẽto confirmationis efficitur eius pater ſpiritualis ſicut in baptiſmo: vt dicitur in .c. per cathecumini li. vj. Et no. ꝙ confirmatio eſt conſignatio facta cuꝫ criſmate in fronte baptiſati ab epiſcopo cũ certa verborum forma ad audacter confitendum nomen chriſti.

Conſtrue [Preſul] .i. epiſcopus [firmat] .i. confirmat [fons criſma intentio ⁊ verba etiam formant] .i. faciunt ſacramentum confirmationis [gracia conſtans] .i. firma [donatur ⁊ paratur ad bella] ille ſupple [qui tenet aliuꝫ in fonte] baptiſmatis [vel] ille [qui tenet vnctum fronte criſmate: talis efficitur pater eius ſpiritualis.

De penitentia ⁊ eius ſpeciebus.

Cõtra peccatũ q̃ue poſt baptiſma patratũ
Extitit inuentum ſacreſpene ſacramentum
Conteror in corde mala: cõfiteor ſimul ore
Emendans opere deus indulget mihi vere
Penitet atqꝫ dolet ⁊ crimina dicere ſpõdet
Vultqꝫ ſatiſfacere cõtritus iniqua cauere
Crimina cõmemora cũcta tua flebilis ora.

Hec eſt .v. pars huius capi. in qua tractat actor de penitencia ⁊ ei⁹ ſpecieb⁹. d. ꝙ ſacramẽtũ pñie fuit inſtitutũ ad delendũ pctm̃ cõmiſſuꝫ poſt baptiſmũ. Ad verã aũt pñiam req̃rũt͛ iſta q̃ ſequũtur

et primo cordis contritio: oris confeſſio: z operis emendatio. z tūc deus dimittit peccatum quod penitens dolet cōmiſiſſe: quando promittit confiteri ſatiſfacere z cauere a peccato. flet etiam cōmemorando ea cuncta ſimul z ſingula: z deum orat vt ſibi indulgeat. Unde penitentia eſt quedam dolentis vindicta puniens in ſe qđ dolet cōmiſiſſe. De huiuſmodi ſacramento videat ad plenū de penitentia prima ſecunda z tertia vſq; ad ſeptimam. Conſtrue [ſacramentum ſacre pene].i. penitentie [extitit].i. fuit inuentū cōtra graue peccatum [patratum].i. factū [poſt baptiſma. ego emēdans opere conteror].i. ſum contritus [in corde. confiteor ſimul mala ore] z [deus indulget vere mihi] homo ſup. [contritus penitet: atq;] pro z [dolet: z ſpondet] id eſt promittit [dicere crimina: q;] pro et [vult ſatiſfacere et cauere inique] crimina. tu [flebilis commemora cuncta tua crimina] z [ora] deum ſup.

De ꝯfeſſore eligēdo z d ꝯditōib⁹ ꝯfeſſiōis

Elige prudentem te ſoluere iure potentem
Crimina diminuat cōfeſſio cuncta reuelet
Uni preſbitero nullū graue ſpōte tacendo.
Integra: feſtina: ſimplex: humil': rubicūda
Uera: libēs: clara: diſcreta freqn̄s ſit amara
Accuſans propria: parens confeſſio fida.

Hec eſt ſexta huius capituli pars: in qua tractat actor de confeſſore eligendo: z de conditionibus confeſſionis dicens: ꝙ eligere debemus confeſſorem prudentem qui poſſit diſcernere inter leprā et lepram: z qui habeat a iure poteſtatem abſoluendi: ſicut eſt ille qui habet plebem ſibi cōmiſſam in quā habet iuriſditionem ſoluendi et ligandi z qui nullo iuris vinculo arcetur ne talem poſſit exercere iuriſditionem. de hac materia ſatis ample habetur de pe. z re. in antiquis per totum: z ibi vide. Confeſſio etiam diminuit penam peccatorum que debet fieri ſoli ſacerdoti de omnibus peccatis ſimul nihil omittendo: quia vera confeſſio debet eſſe integra: non diuiſa per partes. debet eſſe feſtina z non nimis tarda. debet eſſe ſimplex hoc eſt ſine plica ſeu ſine fallacia duplicitatis. debet eſſe humilis non ſuperba. debet eſſe verecunda vera z voluntaria clara: manifeſta: diſcreta: diſtincta: frequens et cum amaritudine

et diſplicentia. debet etiam eſſe accuſatrix ſolius confitentis: nō excuſatrix. debet fieri de proprijs peccatis ipſius confitentis. debet eſſe obediens: vt ſcꝫ penitens ſit paratus obedire confeſſori in penitencia facienda. ⁊ etiaꝫ debet eſſe fidelis: vt ſcꝫ confitens credat poteſtatem eccleſie a deo datam fuiſſe miniſtris eccleſie. De huiuſmodi conditionibus tractatur de pe. di. i. ij. iij. etiam: et maxime in. c. quem penitet di. i. Con. tu ſup. elige confeſſorem prudentem potentem te ſoluere. i. abſoluere iure. confeſſio diminuit crimina ⁊ reuelet cuncta crimina vni preſbitero. nullum pro non ⁊ vllum: nō tacendo vllum graue crimen. confeſſio ſup. ſit integra: feſtina: ſimplex: humilis: rubicunda id eſt verecunda vera: libens. i. voluntaria clara: diſcreta: frequens ⁊ ſit amara. i. doloroſa accuſans propria parens. i. obediens: et fida id eſt fidelis.

De modo cōfitendi ⁊ circumſtantijs aggrauantibus peccatum

Ut reminiſcaris hoc ordine confitearis
Dic de peccatis mortalibus ⁊ ſpeciebus
Dic de mandatis domini per te violatis
De male receptis dicas etiam ſacramētis.
Dic ſi cōtempſiſti virtutes: vel caruiſti.
De ſeptē factis pietatis dic malefactis.
Dic ſenſus quinꝫ non cetera mēbra relinq̄.
Dic bene quecūꝫ mala feceris ac vbicūꝫ.
In factis dictis conſenſu ſiue relictis.
Que non dixiſti: dudum dic ſi recidiſti
Dic graue peccatum per te dudū recitatuꝫ
Res circūſtantes dicas peccata grauantes.
Saltez mutātes crimenꝫ nouū generātes.
Iſta grauāt viciū: dignus: ſtat⁹: ⁊ recidiuū

Cõditio:numerꝰ:locus:ordo:ſcia: tempus
Copia: cã:mora:modꝰ:etas: lucta: puſilla.

Hec eſt ſeptima pars huius capituli. in qua tractat actor de modo confitendi ꝛ de circumſtantijs aggrauantibus peccatuꝫ dicẽs ꝙ ſiquis velit bene confiteri ꝛ peccatorum ſuorum omnium habere memoriam: debet confitendo ſeruare hunc ordineꝫ vt primo dicat ſeptem peccata mortalia ꝛ eorum modos ꝛ ſpecies. deinde dicat de preceptis dei ſi ea non bene compleuerit. poſtea vero de ſacramentis indebite vel irreuerenter ſuſceptis. Item dicat ſi contempſit virtutes: vel ſi eas non habuit quas habere potuit et debuit. dicat etiam de ſeptem operibus miſericordie ſi ea non cõpleuit. et deinde dicat omnia ſua malefacta. et de quinqꝫ ſenſibus et alijs membris ꝛ loca vbi peccauit faciendo dicẽdo conſentiendo ꝛ omittendo. Item dicat ſi pluries cecidit in aliquod peccatuꝫ a tẽpore confeſſionis. Et generaliter debet quis dicere omnes circumſtantias que aggrauant peccatum vel mutant ipſum in aliam nouam ſpeciem peccati forte grauiorem priore. Ea autem que aggrauant peccatum ſunt dignitas peccantis: numerus cõmiſſionis: qꝛ pluries peccauit ſic. locus in quo peccauit ſic: vt locus benedictꝰ vel ſacer vel alias. ordo. cum quis peccat die ſolenni vel penitenciali. copia. quando plurimum peccat. cauſa. quando ſine occaſione vel temptatione. modus peccandi. vt naturaliter vel contra naturam. etas. quando quis habet etatem diſcretionis ſeu plenum animi iudicium. lucta. quando quis non reſiſtit ſed ſtatim conſentit delectationi ꝛ temptationi. puſilla quando quis eſt debilis ad reſiſtendum forte ex culpa eius: veluti propter longam peccandi conſuetudinem ꝛ carnis fragilitatem. Conſtrue. Tu ſup. [confitearis hoc ordine] qui ſequitur [vt reminiſcaris] peccatorum [dic de omnibꝰ mortalibꝰ ꝛ ſpeciebus eoꝝ. dic de mandatis] .i. precepti [domini violatorum per te. dicat etiam de ſacramentis receptis male] per te ſup. [Dic ſi contempſiſti virtutes vł ſi caruiſti eis] dic [de ſepteꝫ factis] .i. operibus [pietatis] .i. miſericordie [factis male] per te ſup. [dic quinqꝫ ſenſus] exteriores ſup. [non relinque cetera membra. dic bene quecũqꝫ mala feceris: ac] pro et [vbicunqꝫ] id eſt in quo loco [in factis] in [dictis] in [conſenſu: ſiue] pro vel [vel relictis] .i. omiſſis rebus quas debuiſti facere ſupple. [dic] ea ſup. [que non dixiſti dudum] hoc eſt diu [dic ſi recidiſti] .i. iterum cecidiſti [in] aliquod [peccatum graue recitatum] .i. confeſſuꝫ [per te dudum] .i. prius [dicas res circumſtantes] .id ē circumſtantias

[grauantes].i.grauiora facientes[peccata]dicas[ſaltem]circum ſtantias[mutantes crimen quo ad ſpeciem eius:q;]pro et[gene rantes nouum crimen]Iſta que ſequuntur[grauant].i.aggrauāt [vicium].i.peccatum.ſ.[dignus].i. dignitas[ſtatus].i.conditio et[recidiuum].i.caſus frequens[conditio id eſt nobilitatis vel ple beitatis[cauſa propter quam cōmittit peccatum[mora temporis qua quis manet in peccato[modus cōmittendi peccatum[etas. lucta id eſt pugna reſiſtendi vel non[puſilla.i.debilitas fragilita tis[numerus quo quis plures peccat[locus ſacer vel prophanꝰ ordo ſi quis eſt ordinatus vel non.ſciencia cuȝ quis eſt ſciens nō ignorans.tempus ſolennitatis vel feriarum.copia id eſt multitu do plurium peccatorum.

De cōditionibꝰ boni cōfeſſoris

Cōfeſſor blandꝰ:prudēs: verax:piꝰ: equꝰ
Hortatur:querit:terret: punit:mala ſoluit
Poſtea ſit tacitus vt celet crimen alius.

Hec eſt.viij.huius capi.pars:in qua tractatur de ꝯditionibus boni ꝯfeſſoris.dicitur ꝙ ꝯfeſſor debet eſſe blandus:prudens:verꝰ miſericors et equus hoc eſt plenus iuſticia ⁊ equitate:et debet in terrogare confitentem de peccatis ſuis.poſtea debet inferre timo rem de cōmiſſis.debet etiam punire per penitentiam ſalutarē ⁊ ab omnibꝰ peccatis abſoluere ſi habet poteſtatē.inſup debet maxime ſecretꝰ eſſe:⁊ nūꝙ reuelare pctā ſibi ꝯfeſſa:qđ ſi fecerit deponitur: ⁊ ꝑpetuo peregrinꝰ pergit vt in.c.oīs de penitētijs ⁊ remiſſionibus De hac materia vide beatū thomā in.iiij.di.xxj.q.ij. argumēto.i. ⁊.q.i.de ꝯditionibꝰ boni ꝯfeſſoris ⁊ de interrogationibꝰ ꝑ eū faciē dis cū autoritatibꝰ ſacre ſcripture:vide plene in manipulo curato rum. Con.ꝯfeſſor blādꝰ.i.ſuauis.prudēs:verax:pius:⁊ equus vt iudex ſup.i.ꝯfeſſor hortatur.i.āmonet ꝯfitentē q̄rit.i.interrogat punit mala.i.imponit penitentiā:vel ſaltē eā inſinuat ꝑ malefact[ſoluit.i.abſoluit ꝯfeſſor ſit poſtea tacitꝰ:vt celet crimē aliꝰ.i.alteriꝰ

De mō iniungēdi penitētias.

Cōtra peccata detur contraria pena
Supplicet elatus:maceretur luxurioſus
Propria det cupidꝰ: ieiunet ſepe guloſus

Inuidus os tundat: iratus coꝛde remittat
Audiat officia peregrinans accidioſus
Cuiuis reſtituat ſi poſſit pernicioſus
Reddere ſi neq̄at: ſaltē ſit pꝛompta volūtas

Hec eſt nona huius capi. pars: in qua tractat actoꝛ de modo iniungendi penitentiam dicēs ꝙ pñia peccato contraria debet iniungi penitenti qꝛ omne vicium habet virtutem ſibi cōtrariam: vt ſuperbo debet iniungi ꝙ ſit humilis. luxurioſo ꝙ ſit caſtus et carne maceratus. cupido ꝙ det elemoſinaꝫ de pꝛopꝛio. guloſo ꝙ ieiunet inuido ꝙ letetur de bono pꝛoximi. iracundo ꝙ habeat pacientiam parcendo pꝛoximo ſi eum offendit. pigro ꝙ audiat diuinum officium ⁊ diligenter peregrinetur. furi ſeu latroni ꝙ aliena reſtituat ſi poteſt ⁊ ſi non poteſt ſaltem voluntatem reſtituendi habeat cū poterit. Nota tamen ꝙ omnis penitentia hodie eſt arbitraria vt dicitur. xxvj. q. vij. in. c. tempoꝛa. ⁊ de pe. di. i. c. menſuram. ⁊ đ pe. ⁊ re. c. ſignificauit. ⁊. c. deus qui. Con. [pena cōtraria detur contra peccata. elatus]. i. ſuperbus [ſupplicet]. i. humiliet ſe [luxurioſus maceretur]. i. fiat macer afflictione carnis [cupidus]. i. auar⁹ [det pꝛopꝛia. guloſus ieiunet ſepe. inuidus tundat]. i. percuciat [os] ſuum [iratus]. i. qui habet iram [remittat]. i. dimittat [coꝛde. accidioſus audiat officia diuina. peregrinans]. i. peregrinando [pernicioſus]. ſ. latro: vſurarius: raptoꝛ vel ſymoniacus [reſtituat cuiuis]. i. cuicūqꝫ tenet' [ſaltē volūtas ſit pꝛōpta]. i. pata ſi neq̄at reddere.

De illis qui tenētur ad reſtitutōeꝫ.

Fur vſuratoꝛ: vrens: ſymon: quocꝫ raptoꝛ
In re deceptoꝛ: alienorumqꝫ repertoꝛ
Rectoꝛ dilapidās qōuis dānū male donaſ
Reddere ſi q̄d habēt vl' amoꝛe dei dar' d̄bēt
Juxta conſiliū cōfeſſorum ſapientum
Mādās: ꝯſilians: ſocians: adiutoꝛ: adulās
Celās: participās: defendēs atqꝫ receptās
Quilibꝫ ⁊ fautoꝛ reddat niſi redderet actoꝛ

Hec eſt decima huius capi. pars: in qua actoꝛ tractat de his qui tenentur ad reſtitutionem. d. ꝙ latro vſurarius ⁊ qui comburit ecleſiam vel alium locum: ſymoniacus ⁊ raptoꝛ alienoꝛum bonoꝛū et quicunqꝫ malicioſe alium decipit in permutatione rerum: qui aliquid inuenit. ⁊ pꝛelatus eccleſie qui dilacerat eius bona vel qui tradit vbi non debet: tales debent eccleſiam reddere indempnem: ſi aliquid de pꝛopꝛio habeant: vel dare debent pauperibus ſꝫᵒ cōſilium ſapientis confeſſoꝛis ⁊ potius ſꝫᵒ eoꝛum conſcientiaꝫ rectā Et generaliter quicunqꝫ mandat aliquid alienum capi: vel qui cōſilium dat: ſeu qui ſociat: ⁊ qui auxilium pꝛebet ⁊ adulatur pꝛebēdo fauoꝛem: qui celat malefactoꝛes cum eis in malo participat: qui eos defendit ⁊ in domo recipit: omnes iſti tenentur reſtituere ſꝫᵒ arbitrium conſcientie ⁊ iudicium confeſſoꝛis ſeu eccleſie: et ſꝫᵒ iuris auctoꝛitatem: de qua habetur in ſingulis titulis qui in hoc textu continentur: vt titulo de furtis in antiquis. Inſtituta. ⁊. ff. ſimiliter de vſuris ⁊c. vide ſuper hoc iura loquentia ad plenum.

Conſtrue [fur: vſuratoꝛ: vrens ſeu comburens: ſymon] .i. ſymoniacus [quoqꝫ] pꝛo et [raptoꝛ] .i. qui aliena rapit [deceptoꝛ in re: qꝫ] pꝛo ⁊ [repertoꝛ alienoꝛum: rectoꝛ] eccleſie ſupple [dilapidans] ſeu diſtrahens bona quoꝛum habet adminiſtrationem: et [donās male quoduis donum debent reddere ſi habent quid] .i. aliquid. vel [debent dare amoꝛe dei iuxta] .i. ſꝫᵒ [conſilium confeſſoꝛum ſapientuꝫ. mandans] aliquid mali fieri ſup. [conſilians] .i. dans cōſilium [ſocians] .i. dans ſocietatem [adiutoꝛ] .i. dans auxiliū [adulans] .i. blandiens [celans] .i. qui celat furtum [participans] .id ē qui partem capit [defendens] .i. ſuſtinens [atqꝫ] pꝛo ⁊ [receptans] .i. recipiens furem vel rem furtiuam. ⁊ [quilibet fautoꝛ] .i. quicūqꝫ fauet debent reſtituere: niſi actoꝛ pꝛincipalis reſtituat. Et qꝛ multiplex eſt modus ſatiſfaciendi ſꝫᵒ modum delinquendi: ideo difficilis eſt materia ſatiſfactionis. eſt tamen de neceſſitate ſalutis: eo ꝙ eſt actus iuſticie cōmutatiue que eſt alteri reddere quod ſuum eſt: vt inſtituta ⁊. ff. de iuſticia ⁊ iure.

De caſib9 remittēdis ad ſuperioꝛem.

His quibus eſt pena ſolennis pꝛecipiēda
Crimine permagno toti ville publicato
Quilibet artatus anathemate ſiue ligatus
Et qui ſunt auſi miſſas celebrare ligati

Clericus ex culpa confeſſꝰ anoꝛmala facta
Ignem ſuccēdēs ad dādum dāna perurēs
Debent pontifici communi iure remitti
Ut dictos ſoluat ad maiorem ve remittat

Hec eſt.xj.huius capi.pars:in qua tractat actoꝛ de caſibus remittendis ad ſuperioꝛem.d.ꝙ ille remittendus eſt ad ſuperioꝛem: qui tale crimen commiſit ꝙ ei imponenda eſt ſolennis penitentia pꝛopter grauitatem ſceleris totum oꝛbem cōmouentis:vt in.c.accedentibus.de exceſſibus pꝛelatoꝛum: ⁊.xxvj.q.vj.c.i. de pe.⁊ re. c.conſilium.Item cum vult clericus ſiue laicus excōmunicatus a iure vel epiſcopo ſibi reſeruante abſolutionem. Item clericus qui celebrauit excōmunicatus:⁊ quicūqꝫ graue ſeu enoꝛme commiſit peccatum:⁊ qui ponit ignem ad ſuccendendum loca aliqua propter damnum: ⁊ tales remittuntur adhuc ad ſuperioꝛem ſꝫ casus circūſtantiam.Caſus autē epiſcopales cōmuniter enumerati ſunt ſexdecim in his verſibas contenti. Qui facit inceſtum defloꝛans aut homicida.tranſgreſſoꝛ voti:periurus ſoꝛtilegus.Sacrilegus: patrum percuſſoꝛ et ſodomita. Et mentita fides faciens incendia pꝛolis.Oppꝛeſſoꝛ blaſphemus hereticus omnis adulter.Clericum percutiens hj adeant pꝛeſulem. Conſtrue[his quibus pena].i. penitentia[ſolennis eſt pꝛecipienda].i.pꝛecepto iniungenda[pro magno crimine publicato toti ville.quibꝰ artatus].i.ligatus[anathemate]⁊ ſacerdotes ſup.[qui ſunt auſi celebrare miſſas ligati] id eſt excōmunicati[clericus confeſſus facta anoꝛmala]id eſt peccata grauia ex culpa ſua ſup.[ſuccendens]id eſt accendens[ignē perurens]id eſt comburens[ad dandum mala debent remitti iure cōmuni:vt epiſcopꝰ ſoluat].i.abſoluat[dictos].i.ſupꝛadictos [ve]pro vel:vel[remittat ad maioꝛem]

Quādo confeſſio eſt iteranda.

Si ſit ignoꝛans confeſſoꝛ vel ſine poſſe
Siue fatēs tacuit aliquod moꝛtale ſcienter
Aut anathema celās ſic ſolui iure nequibit
Oblitus pene non facte iam ſibi iuſſe
Et dudum facta confeſſio ſit iteranda.

Hec eſt.xij.huius capituli pars:in qua docet actor quando cõfeſſio eſt iteranda.d.ꝙ quando confeſſor eſt ignorans ⁊ neſcit diſcernere caſus reſeruatos ⁊ non reſeruatos. ſimiliter quando non habet poteſtatem abſoluendi. ⁊ quando confitens non dicit omnia ſua peccata:ſed aliqđ peccatum ſcienter retinet. quando ẽ excõmunicatus et non reuelat excõmunicationeꝫ confeſſori tunc nõ abſoluitur ab eo.pariter ſi obliuiſcitur aut non completꝫ penitenciam ſibi prius iniunctam.Sunt etiam alij caſus quiꝫ ponuntur in manipulo curatorum vide igitur ibi. Conſtrue[ſi confeſſor fuerit ignorans vel ſine poſſe confeſſio ſit iteranda:ſiue]pro vel: vel [fatens].i.confitens[tacuit ſcienter aliquod peccatum mortale: aut]pro vel:vel[celans anathema].i.excõmunicationem maioreꝫ talis ſup.[nequibit].i.non poterit[ſolui].id eſt abſolui[ſic iure]⁊ peccator[oblitus pene].i.penitentie[non facte]et[iuſſe iam prius ſibi]⁊[confeſſio facta dudum]iſtis caſibus[ſit iteranda]

Quomodo penitẽtia iniũcta non ẽ dimittẽda ſed bene facienda.

Poſtea fac digne penam patiẽdo benigne
Nã male delinquit qui penã ſpõte reliquit:
Nemo ſatiſfacere poterit de crimine vere
Stãs in mortali peccato tunc aliquali.
Juſſa tamẽ pena: quãuis nõ ſit tibi plena.
Nõ eſt linquẽda:pro crimine ſed facienda.
Nã faciens iuſſuꝫ:referes ꝓ hoc tibi fructũ
Oẽ malũ punit deꝰ:oẽ bonũ quoqꝫ reddit.

Hec eſt.xiij.huius capi.pars:in qua docet actor quomodo penitentia iniuncta eſt facienda bene ⁊ deuote nec debet omitti alias peccaret cõfeſſus.Debemus ergo facere penitentiã digne in ſtatu gracie ⁊ ſine peccato.Etiam pati debemus patienter penam quã ſuſtinemus in penitentia. ille enim qui dimittit propria voluntate ſuã penitentiaꝫ grauiter peccat ⁊ qui in pctõ mortali eã facit:nec poteſt ſatiſfacere niſi ſit in ſtatu gr̃e.verũtñ nõ debet propterea dimitti pñia ſed ꝯpleri debet:qm̃ aliquatenꝰ ẽ vtilis ⁊ fructuoſa:cuꝫ ſit de genere bonorum:⁊ nullum remanet bonum irremuneratum

ſicut nec malum impunitum. Penitentia tamen ſꝫ bonauenturaꝫ poteſt tripliciter a voluntate acceptari. Primo a voluntate imperante: ſicut eſt penitentia ſacramentalis libere facta a voluntate acceptante: vt eſt penitentia martirum. Tertio a voluntate tollerante: vt eſt penitentia exiſtentium in purgatorio. Conſtrue. Tu ſup. [fac poſtea digne penam] .i. penitentiam [patiendo] .i. ſuſtinendo [benigne. nam] pro qꝛ: quia ille [qui relinquit ſponte] .i. ſine cā [penam] .i. penitentiam [delinquit] .i. peccat [male. nemo ſtans in aliquali mortali peccato poterit tunc ſatiſfacere vere de crimine. tamen pena] .i. penitentia [iuſſe] .i. data [non eſt linquenda pro crimine] .i. propter crimen [ſed eſt facienda: Quis non ſit bene plena .i. perfecta [nam] pro qꝛ: quia [tu faciens iuſſum] .i. preceptum cōfeſſoris [referes] .i. reportabis [tibi fructum per hoc. deus punit omne malum: qꝛ] pro et [reddit omne bonum.

Ad quid valēt opa facta ī pctō mortali.
Omnia que fiūt cuꝫ mortali bona proſunt:
Nā mūdi bōa dāt: ꝛ dmonis arma ṙfrenāt:
Mētes illuſtrant: citius tormēta minorant:
Ad maiora bona dant vſumꝗꝫ facienda:
Nō tamē eternā poſſunt acquirere vitam:
Nec tamen purgātur hoies: nec viuificātur
Sed bona que fiūt poſt mortificata ṙuiuūt.

Hec eſt quartadecima huius capituli pars: in qua docet actor ad quid valeant opera facta in peccato mortali dicēs: ꝙ bona opera que fiunt in mortali peccato valent ad augmentationem bonorum temporalium: ꝛ diminuunt vim temptationis dyabolice. illuminant mentem peccatoris: vt cognoſcat ſtatum ſue miſerie ꝛ penitentiam agat. diminuunt etiam penam eternam quantum ad aſperitatem: ꝛ faciunt eam tollerabiliorem. Inſuper prouocant ad maiora bona facienda: non tamen valent ad acquirendum vitam eternā. Per illa eniꝫ bona homines nō purgantur a vicijs nec viuificantur ad graciam: quia ſunt opera mortua: ſed bona que fiunt poſtea deſtructa huiuſmodi culpa priore cum alijs bonis proſunt priora enim que fuerunt mortificata per graciam viuificantur: vt dicitur in canone dicens opera mortua: de pe. di. iiij. Cuius verba

ſunt hec dicens operá mortua priora bona ſignificat apoſtolus.q̄ per ſequens peccatum erant mortua: quia hij peccando priora bona irrita fecerunt.hec ſicut peccando fiunt irrita: ita per penitenciam reuiuiſcunt: ⁊ ad meritum eterne vite ⁊ beatitudinis ſingula prodeſſe incipiunt. Conſtrue[omnia bona que fiunt cum]pecca to[mortali proſunt.nam]pro q̄: quia[dant bona mundi: ⁊ refrenāt aram demonis.illuſtrant cicius mentes. minorant tormenta. dant vſum ad facienda maiora bona: tamen non poſſunt acquirere vitam eternam: nec]pro ⁊ ⁊ non: et[homines non purgantur]p ea[nec viuificantur]quo ad graciam ſup.[ſed bona que fuerunt mortificata reuiuunt]poſt ſcʒ aduenıente gracia ⁊ mediante penitencia.De hac materia habetur in.c.fi.de pe.di.iiij. et ſimiliter in c.ſi refugientes.Et per totam quartam diſtinctionem.

De ſacramēto altaris ⁊ eius inſtitutione

In cena ſummū criſtus inſtituit ſacramētū
Sub panis ſpecie cum diſcipulis tribuit ſe
Ac ſpecie vini dicēs hoc ſumite cuncti
Miſſa celebratur vt mors criſti recolatur
Ut deus oretur ſpecialius ⁊ veneretur
Ut confortemur ⁊ ſacro pane ſaturemur.

Hec eſt.xv.huius capi.pars: in qua tractat actor de ſacramento altaris ⁊ eius inſtitutione.d.q̄ xp̄us ordinauit ſummum ⁊ excellentiſſimum euchariſtie ſacramentum quando fecit cenam in hieruſalem cum diſcipulis ſuis: et tradidit ſeipſum ſub ſpecie panis ⁊ vini ⁊ ab illis omnibus ſumendum: vt dicitur luce.xxij. ⁊ in memoriam mortis xp̄i celebratur miſſa: in qua conficitur verum corpus xp̄i vt in.c. Deus oretur ⁊ etiam veneretur: in qua etiam nos xp̄iani roboramur quo ad virtutes et fidem maxime ſuſcipiendo ſcʒ euchariſtie ſacramentum.de omnibus per ordineʒ hoc digniſſimum ſacramentum contingentibus: vide pleniſſime de conſe.di.ij ⁊ de cele.miſ.in antiquis.in.c.cum marthe.De excellentia huiꝰ ſacramenti ⁊ vnitate eius vide in canone.Reuera mirabile: de cōſe. di.ij. Conſtrue[xp̄us inſtituit ſacramentum ſummum in cena: cum].i.quando[tribuit ſe diſcipulis ſub ſpecie panis: ac]pro et [ſub ſpecie vini dicens.o [cuncti ſumite hoc. miſſa celebratur vt

mozs xp̄i recolatur]id eſt iterum colatur ſeu honoretur[ꝛ vt deus oretur ꝛ veneret̄ ſpecialiꝰ:ꝛ vt ↄfortemur ꝛ ſaturemur pane ſacro]

Quid ſignificāt ornamēta preſbiteri.

Dāt ornamēta tibi preſbiter ꝛ documenta
Signat ſubtunica ꝙ mēs debʒ fore mūda
Deſuper aſtrictꝰ ſpeʒ ō ſuperis dat amictꝰ
Vult candor iuſte poderis te viuere caſte
Signat cinctura tibi ꝙ non ſit vaga cura
Per manipulū leue contēpnūtur mala vite
Stola notat ſemper criſto viuere decenter
Strigēs cūcta foris notat īfula fedꝰ amor]

Hec eſt.xvj.huius capi.pars:in qua docet actor quid ſignificāt ornamenta preſbiteri in miſſa.d.ꝙ alba.i.illa tunica.linea ſignificat mētis puritatē.Amictus ṽo qui deſuper albam aſtrictus ponitur ſignificat ſpem celeſtium ꝛ ſupernarum rerum.Albedo autem iſtoꝝ duoꝝ veſtimentoꝝ ſignificat vite iuſticiaʒ ꝛ caſtitatem. Cingulum etiam ſignificat ꝙ mens noſtra nō debet vagari per diuerſa ſecularia deſideria:ſed debet fixa manere in ſpe eternoꝝ bonorum.Manipulus quippe qui in leua manu ponitur ſignificat contemptum huius vite in qua ſunt plura mala. Stola quoqʒ que a ſcapulis vſqʒ deorſum pendet ſignificat quomodo debemus honeſte ſemper deo ſeruire.Et finaliter infula deſuper poſita tegens omnia extrinſecus ſignificat charitatem feruentem quam habere debemus ad deum per quā debemus facere omnia bona opera et ſuſtinere aduerſa:ꝛ penitentiam agere in abſcondito. Aduertēdū tamen ꝙ in miſſa ſumuntur ſeptem veſtimenta corpus ſacerdotis ornantia computato ſuperlicio:qui tamen non eſt de neceſſitate in ſimplici ſacerdote:ſecus eſt in canonico regulari.Et iſta.vij.ſignificant ſeptem dona ſancti ſpiritus:quibus debet eſſe ſacerdos ꝑfuſus.vnde luce.xxiij.c.dicitur.Induantur virtute ſpiritꝰ ſancti ex alto.Et ꝙ debet eſſe armatus contra ſeptem peccata mortalia.vnd̄ apl̄us ad ephe.vj.Induite vos armatura dei vt poſſitiſ ſtare aduerſus inſidias dyaboli.Vel etiaʒ ſignificāt ſeptē ṽtutes.ſ.tres theologales:ꝛ quatuor cardinales:quibus debet eſſe armatus ſacerdos.vnde apl̄us ad Ro.xiij.Induamur arma lucis glorie:arma virtutum:quia non eſt licitum indui ſacco.i.peccato; aulaʒ regis

ſcilicet criſti intrare volentem̄. De ſignificatione horum omnium vide ample cū autoritatib⁹ allegatis in manipulo curatoꝝ. Con. o preſbiter| ornamēta |miſſe ſup.| dant tibi hec documenta que ſequuntur ſup.| ſubtunica.ſ.alba que ponitur ſub alijs indumēt| | ſignat ꝙ mens debet fore.i.eſſe| munda. Amict⁹ aſtrictus deſup dat ſpem de ſuperis.i.de celeſtibus| candor ſeu lux| poderis.i.albe que tangit pedes| vult te viuere iuſte ꝛ caſte. Cinctura.i.cingulum| ſignat ꝙ cura vaga nō debet eſſe tibi.mala vite preſent| ſup. | contempnuntur per manipulum leue.i.manus ſiniſtre| ſtola notat id eſt ſignificat| ſeruire ſemper decenter criſto. infula ſtringēs cuncta foris notat fedus amoris.

Quid ſignificat altare ꝛ ea q̄ ſupponūt.

Deſignat ſignū cruc| ara calixq; ſepulchrū
Sed panis carnē criſti vinūq; cruorem
Sudorem dat aqua: ſudaria linea palla
Uerba liber ſcript⁹ que protulit i cruce xp̄s

Hec eſt ſeptimadecima hui⁹ capituli pars: in qua tractat actor quid ſignificat altare ꝛ ea que ſuperponuntur dicens ꝙ altare ſignificat ſignum crucis: ꝛ calix ſignificat ſepulchrum corporis xp̄i. panis autem ſignificat carnem: ꝛ vinum ſignificat ſanguinem xp̄i. aqua vero ſignificat ſudorē quē xp̄s emiſit a corpore: ꝛ mappa ſignificat ſudarium xp̄i. liber autem ſcriptus ſignificat que xp̄us in cruce protulit. De ſignificatione altaris et quid ſignificent lintheamina habetur plene in rationale diuinorum officiorum ſuper rubrica de altare in.c. altare autem in eccleſia. Conſtrue| ara id ē altare| deſignat ſignuꝫ crucis: qꝫ pro et| calix deſignat ſepulchrū criſti: ſed panis deſignat carnem criſti: qꝫ pro et| vinum deſignat cruorem id eſt ſanguinem chriſti | aqua dat ſudorem. palla id eſt mappa| linea dat ſudaria. liber ſcriptus dat | verba que chriſtus protulit in cruce.

De forma ꝛ materia miſſe.

Jn miſſa forma ſunt verba ieſu benedicta
Panis materia cū vino vitis ꝛ aqua
Preſbiter hec ſacrat intentio ſi tamē extat

Hec eſt.xviij.huius capituli pars in qua tractat actor de forma ⁊ materia miſſe.d.ꝙ verba dñi noſtri iheſu criſti benedicta ſũt forma ipſius miſſe.panis vero vinum ⁊ aqua ſunt materia.preſbiter autem cum intentione ſua eſt cauſa efficiens dum intendit hec cõſecrare.Aduertendum tamen ꝙ forma iſtius euchariſtie ſacramẽti eſt hec.hoc eſt enim corpus meum.Et obmiſſis multis opinionibus doctorũ theologorum de demonſtratione huius pronominis hoc.dic ꝙ demonſtrat illud quod continetur ſub ſpeciebus panis ⁊ vini ⁊ aque quodcũqꝫ ſit illud.vide ſuper hoc doctores in quarto ſententiarum:⁊ in manipulo ponuntur alique rationes eorum. de materia autem huius ſacramenti nullus dubitat.de hoc etiam habetur in.c.cum marthe.de cele.miſ.Quomõ ⁊ quare aqua in ſacrificio altaris vino miſceatur:vide in.c.in calice. de conſe.di.ij. quando de latere xp̄i exiuit aqua vt mundaret peccatores:et ſanguis vt redimeret.quare autẽ de latere:quia vnde culpa inde gracia.culpa per feminam:graciam per xp̄m. Conſtrue[verba ihũ benedicta ſunt forſan in miſſa.panis eſt materia cum vino vitis] ⁊ [aqua.preſbiter ſacrat].i.conſecrat[hec tñ ſi merito extat].i.eſt.

Oratio dũ leuatur corp9 criſti.

Sacra vidẽs ora genib9 flexis ⁊ adora
Dicens deuote verſus hos quos doceo te
Salue ſaluator mũdi rex atqꝫ creator
Qui de9 es ⁊ homo nat9 de virginis aluo
Te deus exoro ſupplex et pronus adoro
Ut mihi condones ⁊ celi gaudia dones
Necnõ defunctis viuis fidis quoqꝫ cũctis.

Hec eſt.xix.huius capi.pars:in qua docet actor quã orationeꝫ debemus dicere cum corpus xp̄i leuatur in miſſa.d.ꝙ cum videm9 hoſtiam conſecratam:hoc eſt corpus xp̄i verum: debemus flexis genibus orantes adorare ⁊ dicere deuote hos verſus ſequentes.ſ. Salue ſaluator mundi ⁊c].Confitendo ⁊ credẽdo firmiter ibi xp̄m eſſe mundi ſaluatorem creatoreꝫ ⁊ regem: qui eſt deus ⁊ homo:natus de maria virgine orando ſuppliciter et adorando prono.i.inclinato in terran: vt dignetur nobis xp̄us donare gaudia celi: ac etiam omnibus fidelibus viuis ⁊ defunctis. Aduertendum ꝙ ea

que ponuntur in hāc oratione continentur virtualiter vel formaliter in articulis fidei qui ponūtur in.c.firmiter credimus:⁊ in ſimbolo.Quicunqꝫ vult ⁊c .Finis vero orationis eſt deprecatiuꝰ more matris eccleſie ſolum obſtat celeſtia nobis tribui de terrenis nihil curantes tanq̄ nullius momenti et virtutis. Conſtrue.tu vidēs ſup.ſacra ora ⁊ adora genibus flexis.d.deuote hos verſus quos doceo te ſcꝫ ſup.[Salue ſaluator]⁊c .O[ſaluator mundi rex atqꝫ]pro et[creator ſalue.Qui es deus ⁊ homo natus de aluo].i.d ventre virginis]marie ſup.O[deus exoro].i.precor te ⁊ ego[ſupplex].i.humiliter ſuplicans[⁊ pronus in terra adoro te:vt condones ⁊ dones mihi gaudia celi:necnon].i.etiā[defunctis fidis].i.fidelibus[quoqꝫ]pro et[cunctis viuis fidis.

Oratio dicēda qn̄ leuatur eiꝰ ſanguis.

O ſanguis criſti qui fuſus amore fuiſti
Humani generis nobis precor auxilieris
Dele peccata da nobis regna beata

Hec eſt.xx.huius capituli pars:in qua tractat actor de oratiōe dicenda quando leuatur ſanguis xp̄i in miſſa:oratio autem hec ē. O ſanguis xp̄i:in qua continetur q̄ ſanguis dn̄i noſtri ih̄u xp̄i effuſus fuit in ara crucis pro nobis ⁊ pro toto humano generi: quare precamur vt nobis auxilietur delendo peccata noſtra:⁊ vt det nobis regna celeſtia.De veritate autem carnis ⁊ ſanguinis xp̄i in ſacramento altaris ſatis habetur in.c.ſicut verus.⁊ in.c. corporeuꝫ de conſe.di.ij. Con.o[ſanguis xp̄i:qui fuiſti fuſus amore humani generis p̄cor auxilieris nobis.dele pctā.da regna beata nobis]

Quomō quilibꝫ debet recipere corpꝰ criſti

Quiſq̄ dei ſumēs corpꝰ ſit ei bene credens
Orans deuotus:ieiunus crimine lotus
Sitq̄ timoratꝰ:nō vlla claue ligatus
Pranſus percipere poterit cogente neceſſe
Corpore percepto te cuſtodire memento
Nequaq̄ ſācto pellas quid de ſacramēto

Redde deo grates orãs det tibi bonitates
Ne ſis ingratus caueas quoſcũqȝ reatus.

Hec eſt.xxj.huius capituli pars: in qua tractat actor quomodo debet quilibet recipere corpus xp̄i:⁊ poſtea ſe cuſtodire reddendo gracias deo dicens:ꝙ quicunqȝ recipit corpus xp̄i debet habere bonam fidem orando deuote ieiunus ⁊ ſine crimine.etiam cum timore reuerentiali debet recipere ⁊ ſine excõmunicatione debet eſſe Is autem qui pranſus eſt poterit recipere corpus xp̄i ſi immineat aliqua vrgens neceſſitas.Recepto autem corpore xp̄i debet recipiens ſe valde honeſte cuſtodire et cauere ne aliquid de ſpeciebus ſacramẽtalibus mittat foras.Item debet deo gracias agere ne ingratus de tanto beneficio videatur. Conſtrue.Quiſqȝ ſiue quilibet ſumens corpus dei ſit credens bene ei.Sit orans deuotus ieiunus.nedum euchariſtie ſacramentum eſt a ieiunijs percipiẽduȝ ſed etiaȝ omnia ſacramenta:in canone.Sancta.de conſe.di.ij.niſi in neceſſitate vt ibi dicitur.Et ſit lotus.i.lauatus crimine:qȝ pro ⁊ ſit timoratus non ſit ligatus vlla id eſt aliqua claue.homo pranſus poterit percipere corp⁹ xp̄i:hoc dico neceſſe.i.neceſſitate cogẽte.Memento te cuſtodire honeſte et pure a peccato cauendo.corpore xp̄i percepto id eſt ſuſcepto.Nequaq̄.i. non pellas.i. mittas quid.i.aliquid de ſacramento ſancto.Tu orans redde grates deo vt ipſe det tibi bonitates ſcilicet virtutes et alia bona neceſſaria. Caueas quoſcunqȝ reatus ſeu quecunqȝ peccata.ne pro vt ⁊ non: vt non ſis ingratus.vide ample de diſpoſitione ad receptionẽ corporis xp̄i per apoſtolum ad corinth.xj.in fine.vide etiam quomodo vxorati debent abſtinere a cõmixtione carnali. et continenter viuere tribus quatuor aut octo diebus in.c.omnis homo.de con. di.ſecunda.

De extrema vnctione quomodo debȝ fieri:⁊ vbi ⁊ ad q̇d valȝ.

Preſbitero debet adultus infirmus inungi
In ſeptẽ membris:oleo:cruce quoqȝ bbis
Vngitur infirmus:vt maior gratia detur
Sit leuior morbus:⁊ pena minor tollerẽ

Hec eſt viceſima ſecunda hui⁹ capituli pars:in qua docet actor

de extrema vnctione quomodo debeat fieri et ad quid valeat di-
cens: ꝙ infirmus qui eſt adultus ⁊ doli capax debet a ſacerdote ſi
appareat mortis periculum inungi oleo ad hoc ordinato in ſeptē
membris per que potuit egrotans peccare. Membra autem ſunt
hec. oculi: os: aures: nares: manus: pedes: ⁊ renes. Et vngendo in
firmum debet in quolibet loco facere ſignum crucis: ⁊ dicere hec
verba. Per iſtam ſanctam vnctionem: ⁊ per ſuam piiſſimam miſe-
ricordiam indulgeat tibi deus quicquid deliquiſti per viſum: ⁊ ſic
de alijs ſenſibus. In hac autem vnctione maior confertur gracia
infirmo ꝙ prius haberet. Item morbus eius fit tollerabilior et pe
na minor ſuſtinetur: de hoc etiaꝫ ſacramento ſatis habetur in ma
nipulo curatorum. Quid autem operetur iſtud ſacramentuꝫ ⁊ que
ſit propria eius materia. Et ſiquis vngat infirmum criſmate carēs
oleo teneat vnctio. Et quomodo criſma non eſt niſi oleum balſa-
mo admixtum: et ſic fere eadem eſt vſia. Item vtruꝫ valeat vnctio
de oleo non conſecrato ſicut valet baptiſmus de aqua non con-
ſecrata: vide de conſe. di. v. c. primo. et ex. de ſacra vncti. c. vnico.
Eſt melius in gloſa capituli preſbiteros. xciiij. di. Conſtrue⌊ in-
firmus adultus debet inungi oleo preſbitero⌋. i. a preſbitero⌊ in
ſeptem membris: quoqꝫ⌋ pro et⌊ infirmus vngitur⌋ cum⌊ oleo⌋ cuꝫ
⌊ cruce⌋ et cum⌊ verbis: vt gracia maior detur ſibi. et vt morbꝰ ſit
leuior⌋ et vt⌊ pena minor tolleretur⌋. i. ſuſtineatur.

De ordinibus ⁊ numero ordinum.

Ordo ſeptenꝰ eſt claro munere plenus
Tres ſūt maiores: ſꝫ bis duo prio minores
Janitor eſt primꝰ: lector vult eſſe ſecundus
Exorciſta ſubit his: acolitus ſibi nubit
Subleuita ſubeſt: leuitaqꝫ ſacrior hoc eſt
Septimo collatus eſt ordo preſbiteratus
Gratia cū poſſe dat̄: imprimiturqꝫ caracter

Hec eſt. xxiij. huius capituli pars: in qua tractat actor de ordi-
nibus ⁊ numero eorum dicens ꝙ ſeptem ſunt ordines quoruꝫ tres
ſunt ſacri et vocantur maiores. alij autem quatuor ſunt non ſacri
et dicuntur minores. et ſunt priores qꝛ prius ſumuntur. Et ab iſtis
ordinatꝰ appellat̄ ſcꝫ ianitor: lector: exorciſta: ⁊ acolitꝰ. Primꝰ aūt

ordo ſacer appellatur ſubleuita ſeu ſubdiaconus qui tamē in primitiua eccleſia non erat ſacer ordo vt dicitur in.c.a multis de etate ꝛ qualitate ordinandoꝝ. Secundus ſacer ordo appellatur diaconus ſeu leuita. Et tertius ꝛ vltimꝰ vocatur preſbiteratus. in his enim ordinibus gracia confertur cum aliqua poteſtate aliquid faciendi qđ prius nō poterat nec debebat. Imprimitur etiā caracter qui eſt indelebilis: quare tales ordines non reiterantur. Aduertēdum tamen ꝙ ſcꝫ canoniſtas ſunt nouem ordines: quia dicunt epiſcopalem dignitatem eſſe ordines. Theologi vero ſolum dicunt eſſe ſeptem. de hoc tractat iohānes andree in ſalutatione libri ſexti vide etiam in canone cleros.xxij.di. Nota ꝙ magiſter ſententiaꝝ in quarto.di.xxiiij. dicit ꝙ ordo ſacer eſt ſacramentum ſignaculuꝫ quo confertur ſpiritualis poteſtas ea faciendi que pertinent ad illum ordinem. Conſtrue[ordo ſeptenus].i.in ſeptem diuiſus[ē plenus munere claro].i.ſpiritꝰ ſancti[tres ordines ſunt maiores: ſed bis duo].i.quatuor[ſunt primo minores. ianitor eſt primus] ordo[lector vult eſſe ſecundus. exorciſta ſubit].i.ſequitur[his acolitus].i.ille ordo[nubit].i.ſociatur[ſibi. ſubleuita].i.ille ordo[ſubeſt: qꝫ]pro et[leuita eſt ſacrior hoc].ſ.priore ordine[ordo preſbiteratus eſt collatus ſeptimo loco. gracia dei cum poſſe].i.cū poteſtate[datur]in his ſacramētis ſupple[qꝫ]pro et[caracter]id eſt ſignum indelebile[imprimitur]in ordine.

De horis dicendis ꝛ a quibus.

Quilibet iſtorū qui fit ſuſceptor eorum
Ad ſacra promotus debet necnon titulatꝰ
Horas quotidie ſeptenas dicere rite.

Hec eſt.xxiiij. huius capi. pars: in qua tractat actor de horis canonicis dicendis docēs a quibus dici debeant. dicit ergo ꝙ quicūqꝫ ſuſcepit aliquem ſacrorum ordinum vel aliquaꝫ eccleſiam in titulum debet et tenetur quotidie dicere ſeptem horas canonicas ſcꝫ ritum ſue cathedralis eccleſie vel ſancte romane eccleſie. ꝛ rō huius eſt de intitulatis: quia propter officium diuinum datur beneficium vt in.c.vltimo.de reſcrip.in.vj.de alijs autem dicitur in c.dolentes.ꝛ in.c.i.de cele.miſ.de hac materia vide ampliſſime p dn̄m anthonium de ferrarijs in quodam tractatu ſuo quem fecit de horis canonicis dicendis. Conſtrue[Quilibet eorum]nominum[qui fit ſuſceptor iſtorum]ordinum ſacrorum[promotus ad ſacrā: necnon].i.etiam[titulatus].i.habens eccleſiam in titulum

[debꝫ quotidie dicere rite ſeptenas horas.i.ſeptẽ horas canoīcas

Ad quid dicūtur hore ⁊ quid ſignificāt.

Ut collaudetur criſtus ⁊ mors memoretur
Nocte ieſus captus: damnat̃ iudice prima
Ducitur in terna:ſexta crucifigitur in hora
Mortuus eſt nona:fit lancea veſpere fixa
Cōditur extrema cur ſeptē dicimus horas

Hec eſt.xxv.huius capituli pars :in qua tractat ſeu docet actor quare dicuntur hore ⁊ quid ſignificant dicens ꝙ ſeptem horas canonicas dicimus ad laudem dei ⁊ memoriam mortis eius. Matutine enim dicuntur ea hora qua xp̄us captus eſt.Prima vero dicitur ea hora qua xp̄s cōdemnatus ē.Tertia ea hora qua ductus ē vt crucifigeretur.Sexta dicitur ea hora qua crucifixus eſt. Nona vero dicitur ea hora qua mortuus eſt. Ueſpere autẽ dicuntur ea hora qua percuſſus eſt lancea in latere dextro.Completorium dicitur hora qua xp̄s fuit ſepultus. Conſtrue[Ut collaudetur xp̄s ⁊ mors memoretur:dicimus ſeptem horas]canonicas[ieſus] fuit ſup.[captus nocte]ieſus[damnatur] .i.condemnatur[prima hora iudice].i.a iudice.ieſus[ducitur]ad crucem ſup.[interna]id ē hora tertiarum.ieſus crucifigitur]in hora ſexta ieſus eſt[mortuꝰ] hora[nona.lancea fit fixa veſpere]ieſus[conditur].i.aromatibus vngitur ⁊ ſepelitur[cur] .i.quare[dicimus ſeptem horas] canonicas.dn̄s Innocentius dicit in.c.i.d̉ cele.miſ. ꝙ quilibet clericꝰ etiā in omnibus ſacris ordinibus ↄſtitutꝰ omni die d̉bet dicere officia diuina vel audire:ar.xc.di.clericus.⁊.c.fi.⁊.cxij.di.fi.

Quomodo hore debent dici.

Clerice pauſādo dic horas nō properādo:
Dicas attente:dic totū ſupplice mente.
Dic iuxta morē: dicas primoq̧ priorem.
Cunq̧ deo loqueris orās nō ergo vageris:
Sincopa vitetur verſus non anticipetur.
Donec finitus omnino ſit bene primus.

In templo vanũ fuge cantũ: dilige planũ.
Nõ clames tantũ cogaris linquere cãtum.

Hec eſt viceſima ſexta huius capi. pars: in qua docet actor quomodo hore debent dici. dicit ergo ꝙ debemus cum pauſa decenti non nimis properando horas dicere. Attendere etiam debem⁹ ad ſignificationem ⁊ intellectum eorum que dicimus: ⁊ omnia dicere debemus deuote ⁊ humiliter. Et quia cum deo loquimur: non vagari per alia extranea nullatenus debemus: nec interrũpere verba propter precipitationem nimiam: nec incipere vnum verſuꝫ pri⁹ ꝙ alius ſit finitus. Non etiam ad vanam gloriam ſed eam fugiendo cantabimus plane ſine deuiatione. Nec eſt inchoandus cãtus nimis alte ita vt cogatur quis poſtea dimittere eundem. magis enĩ corde ꝙ vocibus cantandum eſt in eccleſia dei ⁊ non cum organo vel melodijs vt populum delectet vt dicitur. xcij. di. per totum. Idem dicitur in canone. cantantes. di. xcij. Conſtrue. O clerice dic horas pauſando .i. pauſas faciendo non properando. dicas attente. dic totum mente supplice .i. humili Dic iuxta morem .i. conſuetudinem loci: qꝫ pro et dicas primo priorem: qꝫ pro et tu orans loqueris cum deo ergo non vageris. Sincopa vitetur: verſus non anticipetur: donec prius verſus ſit omnino bene finit⁹. fuge cantum vanum in templo dei ſupple dilige planum cantuꝫ. Non clames tantum ꝙ cogaris linquere cantum.

De cõiugio vbi ſtatutũ fuit ⁊ ad quid.

Coniugiũ primo ſtatuit deus in paradiſo
Aſſociãs hominẽꝫ quos fecerat ⁊ mulierẽꝫ
Ad prolẽ dandum legaliter ac fouendum
Fit quoqꝫ pro culpa luxus carnis fugiẽda
Cõiugij bona ſunt ples: fides: ſacramẽtũ
Hec tria nubentes debẽt ſeruare fideles
Ut prolẽ generent: semperqꝫ fidẽ ſibi ſuent
Ut conſeruentur ſemꝑ ſimul atqꝫ iuuentur

Hec eſt. xxvij. huius capituli pars in qua tractat actor de matrimonio docens quare ⁊ vbi fuit inſtitutum. Dicit ergo ꝙ in princi-

J. P. N. Bernardus

pio mundi deus inſtituit hoc ſacramentum matrimonij:et hoc fe‑
cit in paradiſo terreſtri cum adam eue coniunxit vt ſcribitur geñ.
ij.z.ix.cum dixit.Creſcite z multiplicamini.dicitur etiam in.c.gau‑
demus de diuortijs.ꝙ per illa verba. hoc nunc os ex oſſib⁹ meis
inſtitutum eſt ſacramentum matrimonij.Cauſa autez huius ſacra
menti eſt multiplicatio prolis z vitãde carnis culpe cauſa:que pro
na eſt ad malum Geñ.viij:Tria igitur bona ſunt in huiuſmodi ſa
cramento.ſ.fides partium:proles z ſacramentum. Et hec tria de‑
bent interuenire a principio ſuſcepti ſacramenti z perſeuerare vſ‑
qz in finem.Primo fides vt neuter adulteretur.proles vt eam ma‑
ter alat z ſuſcipiat.Sacramentum vt matrimoniuz non ſeparetur
licet thori diuiſio fiat per adulterium:matrimonium tamen nõ ſe‑
paratur.xxij.q.ij.c.ij.Niſi alter trãſiret de preſenti ad religionez
vt habetur de conuerſione coniugatoruz.c.ex publico.Nullus igi
tur extra matrimonium aut preter ſpem prolis ſuſcipiende ac etiã
fide ſaluata ſacramenti debet carnis actum complere alias mor‑
taliter peccat vt dicitur ad epheſeos.v.hoc enim ſcitote ꝙ omnis
fornicator non habet partẽ in regno xp̄i z dei.Et ad corinthios.vj.
qui autem fornicatur in corpus ſuum peccat. Et notanduz ꝙ ma‑
trimonium eſt viri z mulieris coniunctio indiuidua vite conſuetu
dinem retinens.xxviij.q.ij.§.apud. Conſtrue[deus ſtatuit]id ẽ
ordinauit[primo coniugium]illud ſacramentum]in paradiſo]ter
reſtri.ipſe deus ſup.[aſſocians hominem z mulierez quos fecerat
ad dandum legaliter] .i.ſub lege[ſacramenti prolem :ac]pro z[fa
ciendum:quoqz] .i.certe coniugium[fit culpa carnis luxus] id eſt
luxurie[fugienda.proles:qz]pro z[fides]z[ſacramentuz ſunt bo
na]ſacramenti[nubentes]id ẽ vxorati[fideles debent ſeruare hec
tria[ſcz ſup.[vt generent prolem:qz]pro et vt[ſeruent ſemper fi‑
dem ſibi]z[vt conſeruentur ſemper ſimul:atqz] pro z :vt[iuuen‑
tur]ſimul.

Quot requirũtur ad ↄiugiũ et de impediẽtibus ipſum.

Fit quoqꝫ cõiugiũ conſenſu: ſed decz ipſuz
Conſenſum ſignis oſtendi: ſiue loquelis
Quãdo tractatur cõiugiũ: bene videatur
Anteqꝫ factuz ſit: ſi pateat impedimentum.

Nam male peccarent ſi cõtra ius ſociarent.
Error:condicio:votum: cognatio: crimen:
Cult⁹ diſparitas:vis:ordo:ligamẽ:hoẽſtas:
Si ſis affinis: ſi forte cohire nequibis:
Hec facienda vetãt ↄnubia facta retractãt.

Hec eſt.xxviij.huius capi.pars:in qua docet actor que requirũtur in matrimonio ⁊ que ſunt impedimenta eius dicens ꝙ matrimonium contrahitur ſolo conſenſu ambarum partium. debet tñ talis conſenſus clare manifeſtari per verba vel per ſigna infallibilia. Aduertendum tamen eſt diligenter quãdo tractatur matrimonium vtrum ſit aliquando impedimentum inter volentes contrahere:quoniam peccant grauiter qui matrimonia iure canonico interdicta ſcienter tractant.impedimenta autem ſunt.xij.ſcꝫ error.ſ. perſone qui ex ſui natura ⁊ non ex inſtitutione eccleſiaſtica ſolum impedit matrimonium quoniaꝫ qui errat non conſentit vt.ff.de iuriſditione.l.per errorem.et errantium voluntas nulla eſt vt.C. de iuris ⁊ facti ignorantia.l.cum per teſtamentum.vnde ſi vir vł mulier erret in matrimonio contrahendo:nullus eſt conſenſus qui ſolus facit matrimonium.Notandum tamen ꝙ triplex poteſt eſſe error circa perſonam.ſ.ipſius perſone: vt ſi de petro credatur ꝙ ſit guillermus erratur circa perſonam:⁊ talis error non impedit matrimoniuꝫ.Alius eſt error fortune: vt ſi de paupere credatur ꝙ ſit diues.Tertius eſt error qualitatis vt ſi de ignobili credatur ꝙ ſit nobilis:vel ſi de corrupta credatur ꝙ ſit virgo. Et iſti duo vltimi errores non impediunt matrimonium.Aliud eſt impedimentuꝫ cõditionis ab eccleſia introductum in fauorem libertatis:et tale impedimentum impedit matrimonium:vt ſi mulier libera ignorãter contrahat cum ſeruo vel econtra matrimonium nullum eſt:niſi poſtꝙ alter nouerit conditionem alterius conſentiat in eum vł eã ṽbo vel facto vel carnali copula.Tertiuꝫ ẽ impedimẽtũ voti.ſ.cõtinentie vł caſtitatis:⁊ ſi ſit ſimplex impedit matrimoniũ ↄtrahẽdũ ſed nõ dirimit iã ↄtractuꝫ.ſec⁹ eſt de ſolenni vt in.c.vnico de voto et voti redẽptione.li.vj. Promoti etiã ad ſacros ordines ⁊ religioſi nõ poſſũt ↄtrahere. Quartũ ẽ impedimẽtũ cognatiõis q̃ triplex eſt.ſ.carnalis:ſpiritualis:⁊ legalis. Carnalis appellatur ↄſanguinitas.Eſt aũt ↄſanguinitas vinculũ pſonaꝝ ab eodẽ ſtipite deſcẽdentiuꝫ carnali propagine ↄtractum. Et inter hmõi ↄſanguineos

prohibitum eſt matrimonium vſq̃ ad quartum gradum in linea tranſuerſali. in linea autem aſcendenti et deſcendenti recta prohibitum eſt matrimonium vſq̃ ad infinitum. Cognatio autem ſpiritualis eſt propinquitas prouenięs ex ſacramenti datione vel ſuſceptione: vt cum ſacerdos baptiſat puerū efficitur eius pater ſpiritualis. Similiter patrinus ⁊ matrina vt dicitur. iij. q. i. in. c. omnis. hec autem cognatio prohibet matrimonium inter leuantem ⁊ leuatum: ⁊ inter filios ⁊ filias leuantis et patris et matris leuati. Cognatio vero legalis que eſt adoptio vix aut nunq̃ habet in vſu prebet tamen impedimentum ſᷓ ius ciuile inter adoptantem ⁊ adoptatum ⁊ inter filios carnales ⁊ adoptiuos. Quintū impedimētum eſt criminis. Unde nota q̃ eſt aliquod crimen impediens matrimonium ſed non dirimens: ſicut eſt inceſtus: vxoricidium: raptus aliene vxoris: ſolennis penitentia: et ſiquis inſidiando matrimonio proprium filium de fonte ſuſceperit vt poſſit priuare vxorē debito carnali. Item homicidium preſbiteri ⁊ multa alia. Tria autem ſūnt crimina que impediunt ⁊ dirimunt. primum cum aliquis adulteratur cum aliqua coniugata: ⁊ ipſe vel alia machinatur cū effectu in mortem mariti. Secundū eſt ſi adulter preſtet fidē adultere q̃ ducet eam poſt mortem mariti legitimi. Tertium eſt q̃ non preſtet fidem de ducendo eam: ſed principaliter eam ducit ⁊ cū ea contrahit: q; vt ait celeſtinus papa: plus eſt ducere q̃ fidem dare extra de eo qui ducit in matrimoniū quā polluit per adulterium c. cum habere. Sextum eſt impedimentum diſparitatis cultus ſc; quando alter eſt fidelis ⁊ alter infidelis matrimonium nullum eſt inter eos: niſi alter conuerteretur ad fidem alterius. Septimū eſt impedimentum violentie. violentia enim de ſui natura excludit cōſenſum liberum qui ſolus facit matrimonium: vt ſi alter coniugū coactus violenter contrahit inuitus matrimonium. Octauum eſt impedimentum ordinis. et intelligendum eſt de ordine ſacro: quoniam minores ordines non impediunt. Nonum eſt impedimentum ligaminis cum quis ſc; eſt ligatus alterius vxori per ſacramētū matrimonij. Decimum eſt impedimentum publice honeſtatis iuſticie introductum ab eccleſia propter eius honeſtatem: vt cū quis deſponſauit puellam ſeptennam: licet eam non cognoſcat: nullus tamen conſanguineus viri poterit eam habere in vxorem vt in. c. iuuenis. extra de ſponſalibus. Undecimum impedimentū eſt affinitas. eſt autem affinitas perſonarum propinquitas ex carnali copula prouenięs omni carens parentela. Et non protenditur vltra primum gradum: de hac in. c. tue fraternitati. de conſanguinitate

⁊ affinitate. Duodecimum impedimentum eſt impotentia coeundi ⁊ iſtud eſt maximum: q꞉ contrariatur directe matrimonio qd ordinatur ad prolem ſuſcipiendam ⁊ aliquando prouenit a natura vt frigiditas in viro: ⁊ artatio in muliere. aliquando prouenit ab accidente vt caſtratio maleficiuꝫ quod fit per quedam maleficia que dicuntur ſorte vel facture. Aliud eſt impedimentum temporis feriarum: vt ab aduentu dñi vſqꝫ ad octauas epiphanie: ⁊ a ſeptuageſima vſqꝫ ad octauas paſce: ⁊ a tribus diebus ante aſcenſionē dñi incluſiue vſqꝫ ad octauas penthecoſtes prohibetur contrahi matrimonium vt extra de ferijs. c. capellanus. Aliud eſt impedimentum quod vocatur interdictuꝫ eccleſie. ſ. qnando aliquis prohibetur contrahere cum aliqua: quia forte dicitur eius conſanguinea vel affinis vł ſponſa alterius: ⁊ generaliter quandocunqꝫ prohibetur matrimonium a canone expreſſo iure: ſed iſtud impedimētum non ſemper dirimit matrimonium contractum. Impedimēta autem perpetua ponit dominus Innocentius cum allegationib⁹ in. c. iuuenis extra de ſponſalibus. Conſtrue [Quoqꝫ] .i. certe [cōiugium] .i. matrimonium [fit conſenſu: ſed decet ipſum conſenſuꝫ oſtendi: ſignis ſiue] pro vel: vel [loquelis] .i. ſermonibus [quādo coniugium tractatur: videatur bene anteq̄ ſit factum ſi impedimētum pateat. nam pro q꞉: quia his ſup [qui ſociarent virum ⁊ feminam [contra ius peccarent male. error. ſ. ſup. perſone [conditio. ſ. ſeruitutis [cognatio. ſ. cōſanguinitas perſonarum [crimen: diſparitas: cultus. i. religionis [vis. i. violentia [ordo ſacer ſup. [ligamen. i. vinculum matrimonij [honeſtas publica ſup. [affinis id eſt affinitas perſonarum [Si nequibis. i. ſi non poteris [forte coire. hec ſupradicta vetant. i. prohibent connubia. i. matrimonia facienda: ⁊ retractant. i. diſſoluunt connubia facta.

De tēpore prohibēte ꝯiugiū.

Sex ferie vetitū prohibēt ſed nō ea ſoluūt
Aduentus differt ſponſos: felix q̊qꝫ confert
Septuagena negat paſche lux nona r̄laxat
Letania vetat: ſed trinum numē adunat

Hec eſt. xxix. ac etiam vltima huius capi. pars: in qua docet actor tempora prohibentia matrimoniuꝫ fieri dicens: q̄ hec ſex ferie que ſequuntur in textu prohibent matrimoniuꝫ tribus temporib⁹ celebrari: verūtamen contractuꝫ non dirimunt. Tres priores pro-

hibent fieri eo tempore matrimonium de preſenti cum ſolennitate z tres ſequētes z relaxant tempus matrimonij. Et primo aduent⁹ phbet .rahi matrimoniu₃.S₃ feſtū felicis ꝯfert ptātē₃ celebrādi matrimoniū.Itē ſeptuageſima negat matrimoniū vſq₃ ad nonam diem poſt paſca.Nona ꝟo dies dat ptātē. Item rogationes prohibent matrimonium vſq₃ ad feſtum ſancte trinitatis.De hac materia in canone oportet.xxxiij.q.iiij.vbi textus.Non oportet. A ſeptuageſima vſq₃ ad octauam paſce.z tribus ebdomadis ante feſtiuitatem ſancti iohis baptiſte.Et ab aduētu dñi vſq₃ poſt epiphaniam nupcias celebrare. Con.ſex ferie prohibent matrimonium vetitū:ſed nō ſoluūt.i.diſſoluūt[ea]matrimonia[aduēt⁹].i.illud tēpus[differt.].i.diſtare facit[ſpōſos:quoq₃]pro z[felix].i.illud feſtū[cōfert].i.tribuit facultatē matrimonio ſup.[ſeptuagena].i. ſeptuageſima[negat matrimoniū[nona lux].i.dies nona a feſto [paſce relaxat]matrimonium[letania].i.tēpus rogationu₃[vetat .i.phibet[ſ₃ numē trinū].i.feſtu₃ trinitat[[adunat]mrimoniū ſup.

Capitulū quītū ď ꝟtutib⁹ z prio i generali

Criminibus lotis de mente tuaq₃ remotis
Inſere virtutum ſemen que ſint tibi ſcutum
Nec quantum viues in peccatum recidiues
Sintq₃ tibi lumē:quo poſſis cernere numen

Hoc ē quintū hui⁹ tctius operis capi.in quo tractat actor de virtutibus primo in generali.ſecūdo in ſpeciali dicens: purgatis criminibus nrīs per pñiam z eiſde₃ ab intentione nrā ſeparatis:ſeminare debem⁹ ꝟtutes in mēte z aīa noſtra:qm̄ ꝟtutes ſunt velut ſcutum z defenſio aduerſus peccata.Et ſunt ipſe ꝟtutes lumē anime vt cognoſcat qm̄ malū eſt peccatū:ne in eū poſtq̄ illud ďrelinquerimus ad id redeam⁹.inanis ē eni₃ penitentia quam ſequēs culpa coinquinat:z vulnus iteratū ſanatur tardi⁹. Et frequēter peccās z linquens vix venia merebitur.z quid proſunt lamenta ſi replicātur peccata.nihil valet venia₃ a malis poſcere.z mala denuo iterare.vita₃ ergo bona₃ accepiſti tenere:nō deſinas. propoſitu₃ bone vite ꝯſerua iugiter de pe.di.iij.c.inanis. Con.[inſere ſemen que ſunt tibi ſcutū].i.defēſio pctōꝝ.hoc dico[criminib⁹:lotis q:]pro et[remotis de mente tua:nec]pro vt z nō:vt nō[recidiues].i.iterū cadas[in peccatū quātu₃ viues:q₃]pro et vt ipſe virtutes[ſint lumen tibi:quo][lumine[poſſis cernere numen].i.deum.

De trib9 virtutib9 theologicis et quattuoꝛ cardinalibus.

Septem virtutes habeas: aduerſa refutes
Eſto fide firmus: ſpe: rectus: amoꝛe ligat9
Prudens ⁊ iuſtus: animo foꝛtis: moderat9

Hec eſt pꝛima pars ſpecialis hui9 capituli: in qua tractat actoꝛ de tribus virtutibus theologicis: ⁊ de quatuoꝛ cardinalib9 dicēs ꝙ habere tenemur ſeptem virtutes: ⁊ fugere debemus earum contraria vicia. Theologales autem virtutes ſunt hec. ſ. fides firma: ſpes recta: ⁊ charitas oꝛdinata. Cardinales ſūt pꝛudentia: iuſticia: foꝛtitudo: et temperantia. de tribus pꝛimis virtutibus theolo. vide magiſtrum ſententiarum in tertio circa finem: ⁊ per totum ibidem ſatis ample habetur. de virtutibus quas ſpirit9 ſanctus dat vide apſm ad epheſeos. v. ibi fructus autem ſpiritus eſt charitas: gaudium: pax: pacientia: benignitas: bonitas: longanimitas: māſuetudo: fides: modeſtia: continentia: caſtitas. de alijs vero quatuoꝛ ſeneca libro de virtutibus Ariſtotelis li. etht. et catho li. ſuo. bonoꝛuꝫ moꝛum refoꝛmatiuo. Conſtrue [Habeas ſeptem virtutes. refutes aduerſa] .i. cōtraria illis [eſto] .i. ſis [firmus fide] eſto [rectus ſpe] eſto [ligatus amoꝛe] id eſt charitate. eſto [pꝛudens et iuſtus] eſto [foꝛtis animo] eſto [moderatus] ſeu modeſt9 ⁊ tēperat9

De donis ſpiritus ſancti in generali.

Donis impleri pꝛo cura pneumatis almi
Eſto timens pius atꝗ ſciēs factis bñ ꝯſul
Hinc intellectus ſapientia dona dei ſunt.

Hec eſt ſecunda huius capi. pars: in qua tractat actoꝛ de donis ſpirit9 ſancti in generali dicens ꝙ debemus multum laboꝛare pꝛo donis ſpirit9 ſancti habendis. Pꝛimum eſt donum timoꝛis. Secundum donum ſciencie. Tertium donum conſilij. Quartum donum intellectus. Quintum donum ſapientie. Sextum donum pietatis. Septimum donum foꝛtitudinis. de his Eſaye. xj. ⁊ gregoꝛius. xix. omelia ſuper ezechielem. Conſtrue [pꝛocura impleri donis pneumatis almi] .i. ſancti ſpiritus [eſto] .i. ſis [timens] deum ſup. [pius id eſt miſericoꝛs pauperibus [atqꝫ] pꝛo ⁊ [eſto ſciens] ⁊ eſto [bene

conſul]factis tuis[intellectus]⁊[ſapientia ſunt hinc dona dei.

Octo beatitudines.

Sis bene dotatus: vt ſis in fine beatus
Sis pauꝑ: mitis: flēs: ſitiens ius miſeratoꝛ
Mūdus: pacificus: ſic vult mūdi creatoꝛ
Per ſeptē merita dātur tot premia magna
Pauꝑ eniꝫ regnat: mitis poſſeſſoꝛ habūdat
Flēs cōſolatur: ſitiens iuſtū ſatiatur
Fit pietaſqꝫ pijs dominū mūduſqꝫ videbit
Eſt quoqꝫ pacificus domini ꝓles ⁊ amicus

Hec eſt tertia huius capituli pars: in qua tractat actoꝛ de octo beatitudinibus dicens: ꝙ debemus nos hic oꝛnare virtutibus per quas ad beatitudinem celeſtem peruenire poſſimus. octo eniꝫ ſūt beatitudines preſentis vite per quas peruenire poſſumus ad beatitudinem celeſtis gloꝛie. Prima eſt paupertas. Secūda eſt mititas ſeu humilitas. Tertia eſt fletus ⁊ luctus. Quarta eſt deſiderium iuſticie. Quinta eſt miſericoꝛdia pauperum. Sexta eſt coꝛdis mundicia. Septima eſt pacientia. Octaua eſt ſuſtinentia perſecutionis propter iuſticie veritatem. Nonam beatitudinem inſuper addidit xps mathei. v. dicens. Beati eſtis cuꝫ maledicerint vobis homines ⁊ perſecuti vos fuerint ⁊ dixerint omne malum aduerſus vos mēcientes propter me. Per meritum enim harum virtutum conferūtur maxima pꝛemia. nam pauper abundabit diuicijs. Mitis vero poſſidebit terram celeſtem. Lugens conſolabitur. Iuſticiam deſiderans ⁊ ſitiens ſaturabitur. Miſericoꝛs miſericoꝛdiam dei conſequetur. Mundus coꝛde deum videbit. Pacificus autem filius dei vocabitur. Et qui perſecutionem patitur propter iuſticiam regnū celoꝛum conſequetur. Et de his omnibus vide capitulum quintū in euangelio mathei. Conſtrue [Sis dotatus] . i . oꝛnatus [bene: vt ſis beatus in fine. Sis pauper mitis] ſeu [benignus: flens: ſitiens ius] . i . iuſtus | miſeratoꝛ: mundus: pacificus. Creatoꝛ mundi vult ſic. Tot pꝛemia magna dantur per ſeptem merita. Quoniam pꝛo q: quia [pauper regnat. mitis abundat. flens | conſolatur. ſitiens iuſtum ſaciatur: qꝫ] pꝛo et [pietas fit pijs] ⁊ [mundus videbit

dominum:quoqꝫ].i.certe[pacificus eſt proles].i.filius[domini et amicus.

De fide ꝛ circa que cõſiſtit.

Uera fides credit que nõ vidꝫ his ꝛ obedit
De qua pſcripſi:cur hic non plꝰ tibi ſcripſi.

Hec eſt quarta huius capi.pars:in qua tractat actor de fide et circa que conſiſtit dicens ꝙ vera fides facit credere qd non videt et obedire etiam his que non videntur:vt ait aplus ad heb.xi.vbi dicit ꝙ fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum argumentum nõ apparentium.de fide ſatis dictum eſt ſupra.c.i.huius libri:quare hic ſuperſeditur. Conſtrue[fides vera credit]ea ſup.[que non videt.ꝛ obedit]his que non videt[de qua]fide.ego actor[pſcripſi cur].i.quare[non ſcripſi tibi plus hic.

De ſpe ꝛ effectibꝰ eius.

Eternam ſpectat vitam ſpes et meritis ſtat
In domino fixa ſecus eſt preſumptio dicta
Spernit terrena ſpes celi ſperat amena
Egris ſolamen tribulatis dat reuelamen
Non in diuitijs proprijs ſperes vel amicis
In domino ſpera qui donat gaudia vera
Qui vult prodeſſe ſperanti neſcit abeſſe
Debet quiſqꝫ fore cũ ſpe ſimul atqꝫ timore
Ut non diffidat peccãs nimium neqꝫ fidat

Hec eſt.v.huius capi.pars:in qua determinat actor de ſpe et eius effectu dicens ꝙ ſpes ex meritis prouenĩes facit nos expectare cum certitudine vitam eternam:quã fide credimus eſſe poſt preſentem miſeriam.alias enim ſpes ſine meritis proprijs eſt quedã preſumptio future beatitudinis veluti ſperare in domino ſine operibus virtuoſis.per veraꝫ ſpem contempnimus res terrenas ꝛ deſideramus celeſtes.Sicut ſpes future reuelationis ꝛ ſanitatis conſolatur infirmos ꝛ releuat tribulatos. Non enim ſperare debemꝰ ſeu ſpem ponere in diuicijs vt dicitur pſal.lxi. Diuicie ſi affluant

nolite cor apponere.nec in amicis vt.cxxvj. pſalmo. Nolite confidere in principibus nec in filijs hominum in quibus non eſt ſalꝰ. Sperandum eſt autem in ſolo deo qui dare poteſt vitam eternam et ſolus poteſt proficere ⁊ nūq̄ deficere. Viuamus igitur cum ſpe venie de peccatis ⁊ cuꝫ timore dei:quia ſpes ſine timore preſumptio eſt:de qua dicitur.Maledictus qui peccat in ſpe.neqꝫ eniꝫ tantum ſperandum eſt de dei miſericordia vt poſtponatur timor diuine iuſticie.alias enim eſſet peccare ſub ſpe venie ⁊ contra ſpiritum ſanctum vt dicitur in.c.quis.de conſe.di.iiij. Conſtrue. Spes id eſt illa virtus theologalis.ſpectat.i. expectat vitam eternam et ſpes inquā ſtat fixa in domino meritis.ſpes eſt dicta ſecus.i.aliter preſumptio.ſpes ſpernit terrenas ſpes ſperat amena.i. delectabilia celi ſpes dat ſolamen.i.conſolationem egris ſpes dat releuamen tribulatis.Non ſperes in diuicijs proprijs vel in amicis.ſpera in domino qui donat vera gaudia. Qui deꝰ ſup.vult prodeſſe ſperanti:⁊ neſcit abeſſe.i.deficere.Quiſqꝫ.i.quilibet debet fore id ē eſſe cum ſpe atqꝫ pro et debet eſſe ſimul cum timore:⁊ peccans nō diffidat:neqꝫ pro et non fidat.i.confidat nimium.

De charitate primo in generali.

Carus amor dictus eſt vere maxima virtus
Qua fit homo gratus dn̄o tādemq̄ beatꝰ
Conſtat amās plenus ꝟtutibꝰ alter egenꝰ
Nullus habꝫ florē meriti niſi ꝓpter amorē

Hec eſt.vj.huius capi.pars:in qua determinat actor de charitate in generali dicens:q̄ charitas que eſt verꝰ amor dei ſui ⁊ proximi dicitur veraciter maxima virtutum.Quare xp̄s charitatē ſibi appropians dicit.Hoc eſt preceptum meum vt diligatis inuicem iohis.xv.Ideꝫ dicit apl'us ad Ro.xiij. Qui diligit legem impleuit plenitudo ergo legis eſt dilectio.Similiter ad corinthios.xiij.probat apoſtolus:q̄ nulla virtus eſt vtilis ad ſalutem ſine caritate cū dicit.Si linguis hominum loquar ⁊ angelorum:charitatem auteꝫ non habeam factus ſum velut es ſonans aut ſymbalum tiniens Charitas enim facit hominem deo gratum:⁊ deinde beatum ⁊ qui habet charitatem omnem habet virtutem. nullus etiaꝫ mereri poteſt vitam eternam ſine charitate: que cū ſemel pfecta habet nūq̄ excidit:vt dr̄ ad corinth.xiij.⁊ ſimiliter in canone.ficta charitas eſt

que deſerit in aduerſitate charitas vera ſemel habita vlterius nõ admittitur. Conſtrue[amor carus].i.charitas[eſt dictus vere virtus maxima:qua]virtute[homo fit gratus domino: qꝫ]pro et [fit tandem].i.finaliter[beatus amans]ex charitate ſup.[conſtat id eſt eſt plenus virtutibus.alter id eſt qui non habet caritatem[ē egenus. id eſt carens virtutibus[nullus habet florem meriti.ni propter amorem id eſt charitatem.

A quo incipit charitas:⁊ quõ dili gendꝰeſt quiſqꝫ indifferenter.

Ordo ſeruetur: vt primo deus perametur
Poſtea dilige ſuper oĩa: ſed mage hunc te
Proximus eſt hinc plꝰ peramãdꝰ iuſtꝰaicꝰ
Poſtea vult dñs vt amatus ſit inimicus
Inquãtũ bonus eſt:⁊ hõ: ſed nõ vt iniquꝰ
Poſt corpꝰ propriuꝫ peramet̃ ⁊ hinc alienũ
Dilige ſic homines: vt eorũ crimina vites
Ac odias culpas hoīeꝫ nõ qui facit ipſas

Hec eſt.vij.huius capituli pars:in qua docet actor que ſunt diligenda ex charitate prius ⁊ poſterius magis ⁊ minus.d. ꝙ in charitate perfecta ⁊ ordinata talis eſt ordo ſeruandus vt ſcꝫ primo et principaliter diligatur deus ⁊ ſuper omnia:deinde quilibet tenet ſeipſum diligere amore. ſ.iuſticie ⁊ non concupiſcentie. Tertio vero loco diligendus eſt proximus et primo bonus iuſtus ⁊ amicus ⁊ conſequenter inimicus:vt dicitur luce.vj. Diligite inimicos veſtros.benefacite his qui oderunt vos.Idem dicit auguſtinꝰ.Primo diligamus que ſupra nos ſunt.deinđ que intra nos.poſtea vero que circa nos.De hoc ordine etiam tractat ambroſius. Diligere etiam debemus inimicos ⁊ quoſcunqꝫ licet ſint mali:non tamē diligere debemus eos quia mali ſunt:ſed quia homines ſunt. deinde corpora noſtra diligamus:preponendo tamen animas aliorꝫ homini enim miſerendum eſt:peccatori iraſcendum vt.xxiij.q.iiij in rubro.⁊ in.c.duo iſta noīa vbi textꝰ.duo iſta noīa cum dicimꝰ, hõ pctõr nõ vtiqꝫ fruſtra dicũt:qr pctõr ē corripe:qr hõ miſerere.
Conſtrue[ordo ſeruetur]in charitate ſup.[vt deus perametur]

Sic nõ offendes dominũ fratrẽ neq̃ ledes
Semper gaudebit domini qui iuſſa tenebit
Sed male peccabit qui iuſſa dei violabit
Non fit peccatum niſi per iuſſum violatum

Hec ẽ tertia ⁊ vltima hui⁹ capituli ps: in q̃ actor docet qũo xp̃us in euãgelio. ſ. mathei. xxij. dicit: q̄ oĩa p̄cepta moralia reducunt̄ ad duo principalia: q̃ ſũt. diligere deuz ⁊ diligere p̄ximũ. In his aũt duob⁹ mãdatis vniuerſa lex pẽdet ⁊ p̄phete. quicũq3 g° vult ſp̄ gaudere in eterna beatitudine: debet hmõi p̄cepta obſeruare. Qm̃ qui ea trãſgredit̄: eterne dãnatiõi obligat̄: ⁊ merito: q2 p̄ pctm̃ ↄtẽpnit deũ ⁊ ei⁹ p̄ceptũ. Con. [ieſus reducit inde] .i. poſtea [cũcta p̄cepta ad iſta] q̃ ſequũt̄ ſup. ſ. [dilige deũ vex toto corde ſp̄] .i. ante oĩa. Tu ip̄e ſup. [dilige quẽcũq3] hoĩem ſicut tu [dilig̃ te. lex atq3] p̄ ⁊ [p̄phete pẽdẽt] .i. depẽdẽt [cõplete] .i. p̄fecte] iſtis] duob⁹ mãdatis ſup. [Nõ offendes ſic dñm: neq3] p̄ et ⁊ nõ: ⁊ nõ [ledes fratrẽ tuũ] Ille ſup. [qui tenebit iuſſa] .i. p̄cepta [dñi] .i. dei [gaudebit ſp̄. Sed [ille] qui [violabit iuſſa] .i. p̄cepta [dei peccabit male. Peccatum non fit niſi per iuſſum] .i. preceptum dei ſupple [violatum]

Ca. iij. d̃ oĩb⁹ pctis tã originalib⁹ q̃ȝ mortalib⁹ ⁊ veialib⁹. Et p° d̃ pctõ veniali ⁊ ei⁹ ſpẽb⁹

Omnia delicta triplici ſunt noie dicta
Eſt quoq̃ peccatũ nob̃ ab origie natũ
Eſt graue mortale leuius fertur veniale
Cum baptizamur ab origine purificamur
Necnon peccato: quodcũq̃ ſit: ãte patrato
Sed cũ peccam⁹ g̃uiter poſt nos maculam⁹
Cũ peccantis i his fertur cuiuſq̃ voluntas
Cũ tenet i ſe quis aliqualiter immoderatũ
Sic q̄ nec dñi nec fratris oppugnet amori
Tale ſuo genere peccatum fit veniale
Ut ſermo vacuus: vel riſus non moderatus

Si tñ ordinet hoc vt ad hoc mortale ſeq̃tur
Hoc mortale facit intentio praua volentis
Ut cũ quis ridet ad adulterium faciendum
Aut in cõtemptum domini cõſentit in iſtis.
Diſcernens ratio mortale fit inde patenter
Sed quando velle peccãtis fertur in iſtud
Quod de ſe dñi vł fratris repugnet amori
Peccatum graue mortaleq; dicitur eſſe
Sicut homicidiũ:blaſphemia:ciſmaq; furtũ
Si tamẽ hoc ſiſtat ſine conſenſu rationis
Que meditãs dñm cordi r̃primit cito motũ
Cum non ſit plenus actus tunc fit veniale

Hoc eſt tertium huius libri capi. Et diuiditur in .xv. partes: in
quibus determinatur d̃ peccato vt videbitur. In prima igitur par
te diuidit actor peccatuȝ in tria principalia membra: que ſunt pec
catum originale mortale ⁊ veniale. Et dicit ꝙ peccatum originale
eſt illud qđ nobis ineſt a natiuitate ſeu ab inſtanti conceptionis.
Et diffinitur ſic a magiſtro petro lombardo in ſecũdo ſentenciaꝝ
Peccatum originale eſt quedam prauitas ſeu inclinatio ad peccã
dum que traducitur a primis parentibus in poſteros. Beatꝰ autẽ
auguſtinus dicit ꝙ peccatum originale poſt baptiſmum tranſit re
atu ſed remanet actu. ſ. quo ad fomitem. Omnes auteȝ fere docto
res alij dicunt: ꝙ peccatuȝ originale eſt quedam macula anime an
nexa fomiti que macula in baptiſmo deletur. Hanc materiaȝ pul
chre tractat dñs Innocentius in capitulo Maiores de baptiſmo.
Mortale vero peccatum quod ⁊ actuale dicitur ſ̓ꝫ beatuȝ thomã
eſt ſpreto bono incõmutabili adherere bono cõmutabili. Alij au
tem dicunt ꝙ eſt dictum factum vel concupituȝ contra legem dei.
Peccatum veniale dicitur ſic a venia quã facile meretur: vt cum
quis ẽ aliquatenus immoderatus in ſuis actibus: dũmodo talis
immoderatio non contrarietur diuino amori nec dilectioni proxi
mi: veluti ſermo vanus: riſus immoderatus ⁊ multa alia d̃ quibꝰ

id eſt perfecte ametur [ſuper omnia] .i. ante omnia [dilige poſtea te : ſed dilige mage] .i. magis [hunc ſcʒ deum [te] i. ꝙ te [proximus iuſtus eſt hinc peramandus plus. dominus vult vt inimicus] ſit [poſtea] amatus [inquantũ eſt bonꝰ : ſed non vt iniquus. Corpus pro- prium perametur poſt : ⁊ alienum] corpus perametur [hinc dilige ſic homines vt vites eorum crimina : ac] pro et [odias culpas] ho- minum. et non odias eum [qui facit ipſas culpas.

De prudentia ⁊ circa que ↄſiſtit.

Preſens in rebus tranſactis ſolertia nectit
Conſtat in inſidijs prudētia vera cauēdis
Ac diſponēdis ſapienter rebus agendis
Preſens diſpone tranſactuʒ mente repone
Proſpice ventura ſic eſt prudens tua cura
Cū quid vis agere debes prio bene videre
An tibi cōueniat liceat ſimul vtile fiat
Oia prudenter fac finem cerne frequenter
Et primo metue quē poſſunt inde venire.

Hec eſt octaua huius capi. pars : in qua tractat actor de prudē- tia et circa que conſiſtit dicens ꝙ ſolertia eſt pericia conferendi p̄- ſentia preteritis tantū. Sed prudentia tria tempora concernit. Pru- dens enim omnia ſua facta que complere intendit ſapienter ad- uertit vt euitet caſus fortuitos que varijs modis cōtingere poſſūt Preſens enim tempus prudens diſponit : ⁊ preteritum mente vol- uit ac retinet. Sollicite vero futuruʒ tempus a longinquo contem- platur. Et in his autem tribus verſatur cura eius. Prudens etiam in agendis conſiderat an conueniat ei ⁊ vtiliter licita ſint. Nō eniʒ cuncta que licent ſemper expediunt ait apoſtolus ad corinth. vj. Prudenter ergo omnia ex fine ſunt ↄcernenda. Et metuenda ſunt que inde prouenire poſſunt ne in aliquo noceant. Et nota quid ſit prouidentia eſt virtus cardinalis in intellectu practico continens alias cardinales : medium tenens inter morales et intellectuales. Auriga earum que obliuione non deletur : proprium bonum con- cernens : ⁊ cōmunem non omittens. Ab arte tamen differens que

ſollicitudinem habet annexam. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpē-tes mathei quarto. Conſtrue [Solertia] .i. illa virtus [nectit] .i. coniungit [preſens] tempus ſup. [in rebus tranſactis. Uera pru-dentia conſtat in inſidijs cauendis: ac] pro ⁊ in [diſponendis ſapienter rebus agendis] O prudens ſup. [tua cura eſt ſic diſpone p̄-ſens tempus repone mente] tua tempus [tranſactum. proſpice ventura. Cum vis agere qđ] .i. aliquid. debes primo videre bene: an] .i. vtrum [conueniat] .i. decens ſit ⁊ an [liceat ⁊ an fiat ſimul vtile fac omnia prudenter. cerne fineꝫ frequenter: ⁊ metue primo] ea [q̄ poſſunt venire inde] .i. ex illo fine.

De iuſticia ⁊ impedientib9 ipſam.

Eſto vir iuſtus cūctis reddēdo ſuum ius
Redde creatori ius maioriq̄ minori
Serua dulcorē iuris moderando rigorem
Seuit iuſticia niſi ſit pietas ſibi iuncta
Ut bene p̄cedas nō ꝟba nimis cito credas
Te pri9 informa ne ledas queꝫ ſine norma
Qui ſubito credit alios ⁊ ſe male ledit
Qui cito procedit a iuſto ſepe recedit.
Turbant ſepe metus odium dilectio mun9
Judicium rectum cur eſt vtrūq̄ cauendum

Hec eſt .ix. huius capi. pars: in qua tractat actor de iuſticia ⁊ impedimentis ipſius dicens ꝙ vir iuſtus reddit cuiqꝫ qđ ſuum eſt ⁊ primo deo: ⁊ alijs tam minoribus ꝗ̄ maioribus. iuſtus enim debet ſeruare iuris equitatem: ⁊ temperare iuris rigorem. iuſticie auteꝫ conuertitur in crudelitatem niſi habeat pietatem ſibi annexaꝫ. Iudex ergo ⁊ quicunqꝫ alius iuſtus exercendo iuſticiam ſi iuſte non vult procedere non debet omnibus verbis nimis cito credere: ſed debet prius debite ſe informare de veritate ne ledat iuſtum ſine regula iuſticie. Sepe enim accidit ꝙ is qui nimis cito credit verbis que audiuit ⁊ premature procedit ad exercendum iuſticiam ſeipſū et alium ledit: quoniam a iuſticia recedit. Aduertendum tamen ꝙ quatuor ſunt quibus ſolet humanum peruerti iudicium. primū

eſt metus ſeu timor.ſecundum̄ eſt odium.tertium ē dilectio.⁊ quar
tum eſt munus ſeu donuꝫ acceptum:a quibus debet fieri oīs iuſtꝰ
iudex alienus vt dicitur in.c.Cum eterni.de ſententia ⁊ re iudicata
libro.vj.et ibi ponitur iudicis temere iudicantis. Eſt autem iuſti-
cia conſtans ⁊ perpetua voluntas ius ſuuꝫ cuiqꝫ tribuens.ff.⁊ in-
ſtituta de iuſticia ⁊ iure.§.i. Conſtrue.[eſto] id ē ſis[vir iuſtus
reddendo ſuum ius cunctis.redde ius creatori: maiori:qꝫ]pro et
[minori.ſerua dulcorem].i.equitatem[iuris moderando rigorem
iuſticia ſevit].i.crudelis eſt[niſi pietas ſit iuncta ſibi.non credas
nimis cito verba vt procedas bene.informa prius te:ne]pro vt et
non: vt non[ledas quem].i.aliquem[ſine norma]ille ſupple[qui
credit ſubito ledit male ſe ⁊ alios]ille[qui procedit cito recedit ſe
pe a iuſto.Odium:metus:dilectio:munus turbant ſepe rectum iu
dicium.cur].i.quare[vtrūqꝫ eſt cauendum.

De fortitudine.

Fortis ſis animo ſemper peccata cauendo
Sis conſtās fortis:cū tēptat te malꝰ hoſtis
Tempore ſi meſto vexaris fortior eſto
Nam poſt aduerſa deꝰ bona dat vice verſa
Ut nō deficias cōſtans in turbine fias
Tūc debes eſſe mage fortis quādo neceſſe
Semꝑ magnanimꝰ aduerſus fortior ē plꝰ

Hec eſt.x.huius capi.pars in qua tractat autor de fortitudine
dicens ꝙ fortes ⁊ animo conſtātes eſſe debemus aduerſus demo
nis temptiones ſi volumꝰ vitare peccata.quanto enim plus temp
tamur tanto debemus fortius reſiſtere temptationibus: qđ ſi fece
rimus deum adiutorem noſtrum percipiemus:qui temptationem
fugabit ⁊ plurima bona propter reſiſtentiam dabit vt dicitur apo
calipſis.xxj. Qui vicerit poſſidebit hec:⁊ ero illi deus:et ille erit
mihi filius.Ubi ergo eſt bellū ⁊ periculum conſtantiores atqꝫ for
tiores eſſe debemus:veluti boni proceres.nam magnanimus quā
to fortius impugnatur tanto plus aduerſus impugnantem forti-
ficatur.Fortitudo eſt virtus moralis qua quis conſtanter ſuſtinet
aduerſa ⁊ audacter aggreditur difficilia. Con.[ſis fort]animo ca
uēdo ſꝑ pctā. ſis ꝯſtans ⁊ fort] cū hoſtis malꝰ tēptat te.eſto fortior

ſi vexaris tempore meſto].i.triſti[nam]pro q̃r:quia[deus dat bo‑na poſt aduerſa viceuerſa.Fias conſtans in turbine].i. turbatione [vt non deficias.debes eſſe tunc mage].i.magis[fortis quando] eſt ſupple[neceſſe.magnanimus aduerſus] id eſt contrarius[eſt ſemper plus fortior]id eſt fortis.

De temperantia.

Ut domino gratus viuas eſto moderatus
Non vult ſobrietas ratione frãgere metas
Quãto plꝰ poteris in cunctis te modereris
Uincere cor propriũ plꝰ eſt q̃ vicere mũdũ
Temperet exceſſus qui nõ vult eſſe repſſus
Semper adeſt viciũ niſi ſit temperamentũ
Quãto maior eris moderatior eſſe teneris
Nã cito ſtultꝰ eris ni velle tuũ modereris

Hec eſt vndecima huiꝰcapituli pars:in qua tractat actor de tem‑perantia dicens q̃ ſi velimus deo grati eſſe debemus viuere mo‑derate:quoniam qui ſobrie viuit nunq̃ excedit rationis regulas. Et per moderationem vincere cor proprium magnum eſt et valde virtuoſum.Et eſt maius opus q̃ vincere totum mundum.Si quis ergo velit viuere ſine reprehenſione debet in nullo excedere.vbi enim non eſt temperantia ſemper inſunt crimina. Et quanto quis maior eſt tanto debet eſſe moderatior:alias ſtultus quis reputat quando voluntas eius non moderatur. Unde ſꝫꝰ ambroſiuꝫ tem‑perantia eſt virtus que modum ⁊ ordinem eorum que dicenda vel agenda ſunt ſeruat. Conſtrue[eſto].i.ſis[moderatus vt viuas gratus dño.ſobrietas non vult frangere metas].i. limites ſeu ter‑minos[rationis.modereris te].i.moderatus ſis[in cunctis:quã‑to poteris plus vincere cor proprium eſt plus q̃ vincere mundum ille ſup[qui non vult eſſe reprehenſus temperet exceſſus. vicium adeſt ſemper.niſi temperamentuꝫ ſit.teneris eſſe moderatior quã‑to eris maior.nam]pro quia:quia[eris cito ſtultus:ni] id eſt niſi modereris tuum velle.

De timore ⁊ circa que cõſiſtit.

Pre cunctis timeas dñm ſimul et reuerere

Ni dominū timeas opus eſt te cūcta timere
Si dn̄m metuis: contraria nulla timebis
Si quis amet dominū ſemp reuerebit ipſū
Humano more non eſt amor abſqꝫ timore
Nō ſibi ſeruili ſed amicabili reuerenti
Nō timeas hominē nec mūdū te tribulantē
Sed dominū metue qui ſemp regnat vbiqꝫ
Qui valet in patria te ponere ſine gehēna
Si criſtum metuis: ſemp peccare cauebis
Si metuis dn̄m tibi donabit paradiſum

Hec eſt.xij.huius capituli pars: in qua tractat autor de timore ꝛ circa que conſiſtit dicens ꝙ ante omnia ꝛ ſuper omnia debemus deuꝫ timere ꝛ perfecte honorare: quoniā qui deū nō timet: oīa alia odio habet. ꝛ ecōtra qui deū perfecte timet timore reuerentiali ꝛ filiali ſeu obedientiali nihil aliud timere debet: qꝛ nihil ei poterit nocere veluti dicit apl's. Si de⁹ pro nobis quis ꝯtra nos Ad ro. viij. Qui vo amat deū valde timet offendere eū: qm̄ nullus eſt perfect⁹ amor human⁹ ſine timore. Sed aduertendū ꝙ timere debem⁹ deuꝫ nō timore ſeruili ſicut dyabolus timet: ſed timore amicicie ꝛ reuerentiali mundus aūt vl' mundan⁹ hō nō ē timēd⁹: Quis pro tēpore inferre tribulationem poſſit. de⁹ aūt ſolus vere timēdus ē: qꝛ vbiqꝫ eſt ꝛ vbiqꝫ propter gloriaꝫ vel penam. Qui enim deuꝫ timet ſemper a peccato abſtinet quare tandem regnū aſſequitur celeſte. Timor enim paulum induxit ad fidem. xxiij. q. iiij. ſciſmatici. Agens tamen bonum timore pene non amore iuſticie nō deducitur ſpiritu ſancto. xxviij. q. vj. ex his. Quotuplex aūt ſit timor vide in. c. Eum qui. de prebendis in ſexto. in gloſa ſuper verbo formidine. vbi allegat gregoriuꝫ dicentem: ꝙ timor ſeruilis eſt in quo viuit amor peccandi: ꝛ ſequeretur actus niſi timeretur punitas. Con. ⌊ Timeas dn̄m: ꝛ reuerere ⌋ .i. honora ⌊ ſimul pre cūctis ⌋ .i. ante oīa ⌊ opus eſt ⌋ .i. neceſſe eſt ⌊ te timere cuncta alia ⌋ a deo ſup. ⌊ ni ⌋ .i. niſi ⌊ timeas dn̄m. Nulla ⌋ pro non ꝛ vlla: non ⌊ timeas vlla contraria. ſi metuis .i. times dn̄m ⌊ Siquis ⌋ .i. aliquis ⌊ amet dn̄m reuerebitur ſemper

ipſum. Amor non eſt abſqꝫ timore more humano] Amor inq̃[ſer-
uili ſibi: ſed reuerenti].i. honoranti[amicabiliter ſibi] deo[Non ti
meas hominẽ nec mundũ tribulanteꝫ te: ſꝫ metue dñm qui regnat
ſemp̱ vbiqꝫ. Qui deꝰ valet].i. poteſt[ponere te in patria ſiue iehen
na. Cauebis ſemp̱ peccare ſi metuis xp̄m[.i. times dñm.

De pietate ⁊ miſericordia.

Si vis gaudere miſeris ſemper miſerere
Si pius es miſeris: pietate dei potieris
Utilis eſt pietas pluſq̃ terrena poteſtas
Nemo poteſtate ſaluatur ſed pietate

Hec eſt. xiij. huiꝰ capituli pars: in qua determinat autor de pie
tate ⁊ miſericordia dicens q̧ ſiquis velit habere gaudium celeſte
debet miſericors eſſe pauperibus ⁊ miſerabilibus perſonis: q꞉ nõ
eſt dignus miſericordia qui non facit miſericordiam. Quare dicit
xp̄s luce. vj. Eſtote miſericordes ſicut pater veſter celeſtis miſeri-
cors eſt. illis enim promiſit deus miſereri mathei. v. dicens. Beati
miſericordes quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Qui igiẽ
pius ⁊ miſericors fuerit in hac vita regnum celorum̃ per dei miſe
ricordiam conſequetur. Eſt ergo pietas ipſa ſeu miſericordia vtili
or poteſtate terrena: quoniam nullus ſaluabitur per poteſtatem:
ſed bene per pietateꝫ. Pietas igitur ad omnia valet ad thimotheũ
quarto. que preſentis ⁊ future vite impetrat ſubſidium vt dicitur
lxij. di. Hoſpitalitatem. vbi multa dicuntur de pietate igitur vide
ibi. Conſtrue[miſerere ſemper miſeris ſi vis gaudere potieris]
id eſt vteris[pietate dei. ſi es pius] id ẽ miſericors[miſeris].id eſt
pauperibus[pietas eſt vtilis pluſq̃ poteſtas terrena: nemo ſalua-
tur poteſtate ſed pietate.

De operib9 miſericordie corporalib9.

Septem corporea fac pauperib9 pia facta
Paſce fameſcentes: pota nimiuꝫ ſcicientes
Indue nudatos: redime ꝺ corpore captos
Egros conforta: peregrinos collige porta
Defunctos ſepelli ſic ſumes gaudia celi.

S. Antonij ora pro me Rev

Hec eſt.xiiij.huius capituli pars:in qua tractat autor de operibus miſericordie corporalib⁹ dicens ꝙ quilibet xp̄ianus debet mereri vitam beataꝫ per ſeptem opera miſericordie pauperibus exhibita: videlicet dando cibum ꝛ potum indigentibus induendo nudos ꝛ redimēdo captiuos maxime xp̄ianos inter īfideles exiſtētes hoc enim opus miſericordie pijſſimum eſt:ꝛ iure priuilegiatuꝫ ita videlicet vt res ſacre deo dicate poſſint pro tam pio opere alienari vt in.§.ſacre res.ꝛ inſtituta de rerum diuiſione.ꝛ in.l.ſancimus C.de ſacro ſanctis eccleſijs. Et melius in canone. Aurum habet eccleſia.xij.q.ij.vbi textus. Illa ſunt vaſa precioſa que redimunt animam a morte. inſuper confortando ꝛ conſolando infirmos.recipiendo peregrinos.ſpeliendo mortuos plurimum meremur. Huiuſmodi autem opera miſericordie ſunt ad ſalutem neceſſaria: qm̄ qui ea non compleuerit in die iudicij a domino reprobabitur ꝛ cōdemnabitur vt dicitur mathei.xxv. Ite maledicti in ignem eternuꝫ qꝛ eſuriui ꝛ non dediſtis mihi manducare. quicūqꝫ g°opera miſericordie dum viuit exercere minime cupit:iam iudicatus eſt diuina iuſticia comprobante:vbi ſupra. Conſtrue[fac ſeptem pia facta].i.opera miſericordie[corporea pauperibus.paſce fameſcētes].i.famem patientes[pota ſitientes nimium. indue nudatos] .i.redime captos de corpore[conforta egros [.i.infirmos[collige porta].i.intra portas tue dom⁹[pegrinos].i.pauperes extraneos [ſepeli defunctos].i.mortuos[ſumes].i.accipies[ſic gaudia celi.

De opib⁹ miſericordie ſpiritualib⁹.

Septē fac opera pia ſpiritualia dicta
Corrige peccātes: ac inſtrue pauca ſciētes
Cōſule non ditis: exora pro tribulatis
Conforta meſtos: porta patiens oneroſos
Offenſas ſponte ledenti corpus remitte.

Hec eſt quintadecima huius capituli pars:in qua tractat autor de ſeptem operibus miſericordie ſpūalibus dicens ꝙ ſeptem ſunt alia opera miſericordie q̄ ſpiritualia dicūtur:et ad quas tenemur ſꝫ⁹ poſſibilitem noſtrā videlicet corrigere peccātes. docere ignorātes.conſulere inſipientibus.orare pro exiſtentibus in tribulatione. conſolari deſolatos. ſuſtinere patienter viros oneroſos. remittere facile et propria voluntate iniuriam ab alio factam tam

verbalem ꝙ corporalem: de quibus operibus vide mathei. xxv.

Con. [fac ſeptē opera pia dicta ſpiritualia ⁊ corrige peccātes: ac pro ⁊ [inſtrue ſcientes pauca. conſule] .i. conſiliuꝫ da [nō doctis] id eſt ignorātibus [exora pro tribulatis. conforta meſtos] .i. triſtes tu exiſtens ſup. [patiens porta] .i. tollera [oneroſos. remitte ſponte offenſas ledenti corpus.

De elemoſina quib9 ꝓdeſt ⁊ qn̄ debꝫ fieri.

Si tibi ſit mlt̄a ſtudeas dar̄ mlt̄ū frequēter
Si tibi ſit modicū da iuxta poſſe libenter
Si nō ſufficias dar̄ ſaltē ſit prōpta volūtas
Si dare nō poteris ſalteꝫ pro velle mereris
Tēpus confirmat elemoſina federa firmat
Criſto conſiliat dantes a crimine ſeruat
Crimina mortificat redimit penāqꝫ relaxat
Grates cōſeruat miſeros ſemperqꝫ viſitat
Via multiplicat bona: pro donātib9 orat
Demois expugnat fraudes a morteqꝫ ſaluat
Prodeſt defunctis purgāti carcere victis
Hic cui das munus ſit vl̄ videatur egenus
Res quā das propria tua ſit: criſt9 tibi cā
Da bōa dū tua ſūt qr nūc data pl9 tibi ꝓſūt
Quam ſi p̄beres cum non retinere valeres
Erras ſi ſperes ꝙ te plus diligat heres
Sub terra poſitū q̄ tu te diligis ipſum

Hec eſt ſextadecima hui9 capi. pars: in qua tractat autor de elemoſyna docens quib9 prodeſt ⁊ quādo fieri debeat. dicit igitur ꝙ qui multa bona habet debet frequēter dare elemoſynam ⁊ abundanter. qui vero parum habet: libenter tamen parum dare debet.

qui autem nihil habet debet habere voluntatem dandi ſi poteſta
tem haberet: ⁊ ſic ex tali velle ſine opere meretur. Elemoſyna enim
multum cõmendatur in pluribus locis ſacre ſcripture. Ipſa enim
confirmat tempus. Penitentia eſt fedus firmum reconciliationis
peccatorum. preſeruat a peccato. mortificat crimina. tollit penam
peccatorum. graciam conſeruat. pauperes ſuſtinet. omnia bona
ſpiritualia ⁊ corporalia multiplicat. Orat pro eo qui eam facit. re
pellit fraudes demonis ⁊ ſeruat hominem a morte eterna. prodeſt
plurimum defunctis carcere purgatorij detentis. Facienda eſt ele
moſyna pauperibus ⁊ egenis vel ſaltem his qui reputantur egeni
cuꝫ ſint mendicantes. res que datur pro elemoſyna debet eſſe pro-
pria ipſius dãtis. Et cauſa donationis debet eſſe amor xpi primo
⁊ principaliter. Item multo melior eſt elemoſyna facta in vita cuꝫ
bona ſunt in poteſtate ꝙ ſit ea que iubetur ⁊ ordinatur ex teſtamẽ-
to vel alias dari poſt mortem. Plerũqꝫ etiam contingit ꝙ heredes
non integre vniuerſaliter per ſingula complent voluntatem de-
functoruꝫ poſt mortem. Quare multo melius eſt dare in vita ꝙ re
linquere heredibus donandum. Error enim maximus eſt opinari
heredem plus diligere teſtatorem ꝙ ipſemet teſtator ſeipſum dili-
gat aut dilexerit cum viueret. Quid auteꝫ ſit elemoſyna colligi po
teſt ex dictis ſalomonis. elemoſyna eſt res ſancta augens virtutes
iungens angelis ⁊ ſeparãs a demonibus. murus inexpugnabilis
vel ſꝫ[9] thobiam. Elemoſyna eſt que a morte ⁊ peccato liberat ani
mam ⁊ non patitur ire in tenebras. Conſtrue[Si multa]bona
ſup[ſint tibi: ſtudeas dare frequenter multa. Si modicum ſit tibi
da libenter iuxta poſſe. Si non ſufficias dare: ſaltẽ voluntas prõp
ta ſit tibi mereris ſaltem pro velle ſi non poteris dare. elemoſyna
confirmat tempus. firmat federa. conſiliat dantes xpo ſeruat. cri-
mina mortificat. crimina redimit: qꝫ]pro ⁊[relaxat penam. conſer
uat grates].i. graciaꝫ[qꝫ]pro ⁊[viſitat ſemper miſeros. Multipli
cat omnia bona. orat pro donãtibus. expugnat fraudes demonis
qꝫ]pro ⁊[ſaluat a morte. elemoſyna prodeſt defunctis vinctis].i. li
gatis[carcere purganti. hic].i. ille[cui das munus ſit egenus pau
per vl' videatur].i. appareat eſſe[res quã das ſit tua propria. xps
ſit tibi cauſa]dandi ſupple[da bona dum ſunt tua: qꝛ data nunc
proſunt plus tibi ꝙ ſi preberes].i. dares[cum non valeres]id eſt
poſſes[retinere. Erras ſi ſperes ꝙ heres diligit plus te poſitũ ſub
terra: ꝙ tu diligis teipſum.

De ſcientia et ignorantia.

Multi multa ſciūt ⁊ ſe bene ſcire relīquūt
Temet cognoſce dn̄m cognoſcere poſſe
Tu melior fieres prorſus ſi te bene ſcires
Quā ſi negligeres te: cetera corde teneres
Diſcere ne ceſſes ſi doctor maximus eſſes
Nam per doctrinam poteris vitare ruinaꝫ
Non curans ſcire merito qđ ſcire tenetur
Si ſuper hoc erret excuſatus non habetur
Precipue regere qui debet ſiue docere
Eſt quaſi vile pecus ignorās ⁊ quaſi cecus
Cecus ducens cecū facit ipſū ſternere ſecū

Hec eſt decimaſeptima huius capi. pars: in qua tractat autor de ſcientia ⁊ ignorantia dicens ꝙ multi ſunt homines plura ſcientes ⁊ ſemetipſos ignorātes. Cognitio vero ſui ipſius vtilior ē quacūqꝫ alia cognitione. Melius eſt enim viro ſeipſum cognoſcere ꝙ̄ alia a ſe omnia cognoſcere ſe pretermiſſo. Quare nullꝰ debet ceſſare quin ſemper aliquid diſcat ꝙ̄uis doctiſſimꝰ fuerit: quia doctrina ſcripturarum facit euadere ruinam eternam. Et qui in his que ſcire tenetur errauerit cuꝫ ea ſcire potuerit non excuſatur a culpa. Ignorans enim eſt ſicut brutum animal: ⁊ veluti cecus qđ valde vicioſum eſt in eis qui debent alios regere ⁊ docere: quibꝰ neceſſaria eſt ſcientia. Eſt autem ſcientia noticia rerum cum cauſa probabili vel neceſſaria. Ignorantia vero eſt defectus noticie eoruꝫ que quis poteſt ⁊ tenetur ſcire. Conſtrue [multi viri ſciunt multa: et relinquunt ſcire bene ſe. Cognoſce temet ⁊ poſce cognoſcere dominum. tu fieres melior ſi ſcires prorſus bene te: ꝙ̄ ſi negligeres te et teneres] .i. cognoſceres [cetera] a te ſupple. [corde: ne] pro non: nō [ceſſes diſcere etiaꝫ ſi eſſes maximus doctor. nam] pro q: quia [poteris vitare ruinam per doctrinam] vir ſupple. [non curans ſcire illud quod tenetur ſcire: non habetur excuſatus ſi erret, ſuper hoc ignorans eſt quaſi] .i. ſicut [pecus] id eſt animal [vile] et eſt [quaſi cecus. precipue] .i. maxime ille [qui debet regere: ſiue] pro vel: vel [docere. cecus] homo carens viſu [ducens cecum facit ipſum ſter

nere]id eſt cadere[ſecum.

De cōſilio et de experientia.

Omnia conſilia tua ſint in numine fixa
Te non precipitas ſi conſilio domini ſtas
Conſilio tracta maturo propria facta
Nā cito peccabis quādo nimiuȝ accelerab
Cōſule maiores prudentes et meliores
Ut non deficias nec damnoſus tibi fias
Conſilium verum docet experientia rerum
Amplior in ſenibus eſt experientia ſenſus.
Si defendendo cauſam ſumas vel agēdo
Hoc fac conſulte ne cōſumas bona ſtulte

Hec eſt decimaoctaua huius capituli pars: in qua tractat autor de conſilio ⁊ experientia dicēs ꝙ omnia conſilia noſtra debēt eſſe poſita in deo: quia nunꝙ cadit conſilium in deo fixum. Quicunqȝ igitur nimis cito properando ſine deliberato conſilio aliquid facit: plerūqȝ delinquit. Conſulendi ergo ſunt maiores prudentes et meliores: ne quis in agendis deficiat ſeu damnum patiatur. Uerꝫ etiam conſilium trahitur ex experientia rerum que maior eſt in ſenibus: quare ſenſus eorum melior crebro eſt. Inſuper ſiquis velit iudicio litigare ſiue actor ſiue reus fuerit debet prius iuriſperitos conſulere: ne indebite ſua bona conſumat: quoniaȝ iuris auſpiciā ⁊ fines dubia ſunt vt in. c. finem. de dolo ⁊ cōtumacia extra. Quid autem ſit conſilium ⁊ de eius ordine habetur per doctores in capitulo ſignificaſti. de electione. ⁊ in canone. Synodus. xviij. diſt.

Conſtrue[omnia conſilia tua ſint fixa]id eſt poſita[in numine] id eſt in deo[non precipitas te ſi ſtas ꝯſilio domini. Tracta facta proprio conſilio maturo]id eſt deliberato[nam]pro quia: q²[peccabis cito quando accelerabis nimium. Conſule maiores prudentes et meliores: vt non deficias: nec fias tibi damnoſus. experientia rerum docet verum conſilium. Experientia ſenſus amplior]. i. maior eſt[in ſenibus. Si ſumas cauſam defendendo vel agendo fac hoc conſulte: ne]pro vt et non[conſumas ſtulte bona.

De intellectu.

Tunc intellectus hominis conſtat bñ rect9
Cũ ſemper omne deũ timet ac itelligit ipm
Ac recte credit ꝛ iuſſibus eius obedit
Cur intellectum teneas in numine fixum
Sepe roges dñm qui cõfert hoc tibi donũ
Hũc nõ abſcondas in terra ſed bñ cõdas
Ut tibi donatũ reddas domino geminatũ
Sic quoqꝫ lauderis a criſto nec repꝛoberis

Hec eſt decimanona huius capituli pars: in qua tractat autoꝛ de intellectu. d. ꝗ intellectus hominis tunc rectus eſt ꝛ verus cum deum intelligit ꝛ ſuper omnia diligit: ac mandatis eius obedit nec non cuꝫ omnia que ſunt fidei firmiter credit. Igitur ponendus eſt pꝛimo intellectus noſter quem rogare ſepe debemus: quoniaꝫ ipſe ſolus eſt qui tribuit intellectum verum in omni re. non autẽ a deo datum intellectum debemus abſcondere ſed potius manifeſtare: vt ex tanto dono fructum domino repoꝛtemus. Et ſic a xp̄o laudabimur nec repꝛobabimur: ſed dicere poterim9. Domine quinqꝫ talenta tradidiſti mihi: ecce alia quinqꝫ ſuperlucratus ſum Mathei xxv. Et ſic in nobis complebitur qđ in pſalmo dicitur. Intellectus omnibus facientibus eum: quia deus intellectum dat paruulis.

Conſtrue] intellectus hominis conſtat tunc bene rectus cuꝫ ipſe timet deum ſuper omne]. id ẽ ante omnia [ac] pꝛo ꝛ [cum intelligit ipſum deum: ac] pꝛo ꝛ [credit recte: ꝛ obedit iuſſibus]. i. pꝛeceptis [eius. cur]. i. quare [teneas intellectum fixum]. i. fundatum [in numine]. i. in deo [qui confert]. i. dat [hoc donum tibi. Non abſcondas hunc]. ſ. intellectum [in terra: ſed condas]. i. edifices [bene: vt reddas domino donatum tibi geminatuꝫ: quoqꝫ. i. certe [lauderis id eſt laudaueris [ſic a criſto: nec pꝛo et. ꝛ non: [non repꝛoberis. i. non repꝛobaueris.

De ſapientia.

Eſt immoꝛtalis ſapientia ſpiritualis
Quãuis mundana fertur ſapientia vana

Criſtum diligere ſuper omnia crimia flere
Mēte deum gerere peccata futura cauere
Mundū deſpicere celeſtia corde tenere
Singula ſic ſapere ſicut ſunt ſic ⁊ habere
Hec eſt ſyncera mentis ſapientia vera
Exoptat ſupera ſapiens ⁊ gaudia vera
Deuitat ſcelera mūdi contemnit ⁊ era
Optima diſcernit a prauis crimina cernit
Omnia vult agere conſulta recta tenere

Hec eſt viceſima huius capituli pars: in qua tractat autor de ſapientia dicens ꝙ duplex eſt ſapientia. ſ. ſpiritualis et mundana. Spiritualis eſt eterna ⁊ immortalis. mundana eſt fragilis ⁊ vana Vera autem ſapientia eſt deum diligere, peccata plorare, ſemper deum pre oculis habere. peccata fugere. mundum contemnere. celeſtia diligere. ⁊ ea cōtemplari et deſiderare vbi vera ſunt gaudia vitare crimina et bona terrena deſpicere. Sapiens enim bene ſcit diſtinguere bona a malis diſcernēs crimina nec incidit in ea. Que recta ſunt tenet: ⁊ omnia facit cum conſilio. Unde ſapientia ē habitus ſupernaturalis anime a ſpiritu ſancto infuſus ad deuꝫ cognoſcendum ⁊ ſapore diligendum. Ideo ſapientia recte dicta eſt ſapida ſcientia ſꝫᵒ Iſidoruꝫ li. ethymologiaꝝ. Conſtrue] Sapientia eſt ſpiritualis ⁊ immortalis: ꝙuis ſapientia mundana fertur. i. dicitur] vana. diligere xp̄m ſuper omnia. flere crimina. gerere deū mente. cauere peccata futura. deſpicere mundum. tenere corde celeſtia ſapere. i. intelligere] ſic ſingula: et habere ea] ſicut ſunt. hec eſt vera ſapientia mentis ⁊ ſyncera. Sapiens exoptat. i. valde exoptat] ſupera. i. ſuperna] ⁊ vera gaudia. ſapiens] deuitat ſcelera mundi. ⁊ contemnit era mundi]. i. pecunias. Sapiens] diſcernit] id eſt diuidit] optima a prauis. cernit crimina ſapiens] vult agere conſulte omnia et] tenere recta.

De paupertate.

Paupertas grata virtus eſt magnificata
Cui ſunt collata regna celorum beata

Pauperies leta ſtat multa laude repleta
Cor leuat ad criſtu3: q2 mũdũ nõ amat iſtũ
Spernit terrena: paradiſi ſperat amena
Paruo contenta patiens non eſt violenta
Quãuis induta male ſit ſtat libera tuta
Nemo dico lete viuit ſine lite quiete
Uix aliquẽ ledit: humilẽ mẽtẽ quoq3 reddit
Carnẽ cõpeſcit: q2 nõ bene paſta macreſcit
Munere ditatur diuino fine beatur
Eſt humilis talis pauper ſit ſpiritualis
Nam nõ inflatur quare ſuper aſtra leuatur

Hec eſt .xxj. huius capituli pars: in qua tractat autor de paup-tate dicens q pauptas eſt magna virtus deo multum grata: q2 elegit pauperes ſibi parentes .ſ. apoſtolos et voluit pauper apparere mathei .viij. Uulpes foueas habent rc .filius hominis nõ habet vbi caput ſuum reclinet. Pauperibus enim dedit xps regnum celeſte mathei .v. beati pauperes ſpiritu quoniam ipſoru3 ẽ regnu3 celorum. Laudabilis eſt paupertas: ſi leta z iocunda eſt. nam facile pauper eleuatur in deum: eo q non diligit mundu3 iſtum: z ſpernit terrena ſperans habere celeſtia. Pauper eſt contentus modica re. nemini infert violentiam quia patiens eſt. Pauper libertatẽ ſecuram habet: Quis aduerſus eum ſint aliquando iudicia ſeu partes federis. Pauper letus quietus viuit ſine lite humilis eſt: z aduerſus neminem inſurgit. carnem domat ſuam viuens tenue: ſed diuicie illius ſunt munus glorie dei in qua ſperat beatificari. Pauper in xpo qui dicitur ſpiritualis ſemper eſt humilis: quare tandẽ a deo exaltatur. Qui exaltat humiles luce p°. Notandum tamen q triplex eſt paupertas. Prima eſt coacta et neceſſitate inducta in his qui vellent diuites eſſe ſed nõ poſſunt. Alia eſt ficta: vt in ypocritis qui fingunt ſe pauperes vt aliquid eis detur. Alia eſt vera voluntaria z ſpiritualis paupertas: de qua hic loquitur. Con. [paupertas grata eſt virt° magnificata] .i. magna: cui paupertati [regna celorum beata ſunt collata] .i. data [pauperies] .i. pauper-

tas] leta ſtat repleta multa laude. leuat cor ad criſtum: qui non amat iſtum mundū. ſpernit terrena: ſperat amena] .i. delectabilia paradiſi] paupertas eſt contenta paruo. eſt patiens. non eſt violenta. Quis induta ſit male. ſtat tamen libera] et] tuta. dico] ꝙ] nemo viuit lete ſine quiete] ꝛ cum] lite pauper ledit vix aliquem: quoqꝫ] pro ꝛ] paupertas reddit mentem humilem: cōpeſcit carnem: quia caro non bene paſta] .i. nutrita] macreſcit. paupertas ditatur munere diuino et beatur] .id eſt beatificatur] fine. talis pauper] qui] eſt ſic ſpiritualis eſt humilis. naꝫ] pro quia: qꝛ] non inflatur: quare leuatur ſuper aſtra.

De humilitate.

Sis humilis mente verbis factis retinēs te
Sis humil' geſtu ſemꝑ meditādo qui es tu
Nullū cōtemnas ſed te: mūdū qꝫ ſpernas
Sperne teqꝫ ſperni noli laudatus haberi
His gradib⁹ quinqꝫ referes hūilis bōa vite
Quāto dignior es humilis poti⁹ fore dbes
Qui non eſt humilis confundet̄ quaſi vilis
Cerne quid es q̄d: eris hūilis ſic efficieris
vile cadauer eris: hoc ergo freqn̄s m̄diteriſ
Subdi maiori decet equali minoriqꝫ
Sic humiles grati criſto ſunt aſſociati.

Hec eſt viceſima ſecunda huius capituli pars: in qua tractat autor de humilitate dicens ꝙ humilitas quā quiſqꝫ debet habere cōſiſtit in mente: verbis: factis: ꝛ geſtu: que prouenit cum quis meditatur quid ꝛ qualis eſt: ꝛ ſic in ſe reſpiciendo nullaꝫ inuenit ſuperbie occaſionem. humilis enim neminem ſpernit preter ſeipſum et mundum: nec tamen ab alijs vult ſperni vel laudari. Et iſti ſunt quinqꝫ gradus humilitatis per quos vita efficitur bona. Nam homines maioris dignitatis debent eſſe maioris humilitatis: quoniam ſuperbus omnis reputatur vilis: et omnibus eſt odioſus. humilitas namqꝫ prouenit cum quis attendit quis eſt: quid erit:

quoniam vile cadauer vnuſquiſq₃ noſtrum erit. Frequenter igitur debemus in his verſari: quia reuocāt nos a peccatis. Inſuper verus humilis ſubijcit ſe maioribus ſuis: equalibus ꝛ minorib⁹ ſibi ſ₃ꝰ preceptum beati petri prima petri .ij. Subditi eſtote omni humane creature propter deum: humiles ergo ſunt omnibus amabiles: ꝛ deo maxime grati: quare xp̄o tandem in patria aſſociantur. Aduertendum tamen ꝙ duplex eſt humilitas. ſ. ficta de qua dicit̄ eccleſiaſtici. xix. Eſt qui nequiter humiliat ſe: ꝛ interiora eius plena ſunt dolo. alia eſt vera de qua hic loquitur: et eſt amor dei vſq₃ ad contemptum ſui ꝛ mundi. Conſtrue [Sis humilis mente retinēs id eſt cuſtodiēs [te verbis ꝛ factis. ſis humilis geſtu corporis: meditando ſemper quis tu es. nullum pro non ꝛ vllum: non [contēnas vllum: ſed ſpernas te. quoq₃ pro et [mundum; q₃ pro ꝛ [ſperne te ſperni. noli haberi laudatus tu ſup. [humilis referes bona vite his quinq₃ gradibus. debes potius fore humilis quanto es dignior. ille ſup. [qui non eſt humilis confunditur quaſi vilis. Cerne quid es: quid eris: efficieris ſic humilis. eris vile cadauer. ergo mediteris frequens. i. frequenter [hoc docet ſubdi maiori. q₃ p et [equali ꝛ minori. humiles grati ſunt aſſociati ſic criſto.

De mititate et manſuetudine.

Sis animo mitis vt odorē des quaſi vitis
Eſto manſuetus ac ſimplex atq₃ quietus
Hec faciunt homines dn̄o ſimileq₃ placētē
Nō r̄ddas p̄auis malefacta ſed eſto ſuauiſ
Hoc tibi dat meritū de⁹ autē punit iniquū
Cū mag] es dign⁹ debes mag] eē benign⁹
Namq₃ fit idign⁹ domini pietate malign⁹

Hec eſt viceſima tertia huius capituli pars: in qua tractat autor de mititate ꝛ manſuetudine dicens ꝙ per mititatem animi efficitur homo in conſpectu dei ꝛ virorum velut odor vitis qui valdē placidus eſt. per manſuetudinem vero eſt homo ſimplex et pacificus: ꝛ per hec omnia efficitur homo ſolers ac placens deo. Manſuetus vero ꝛ mitis non curat aliorum malefacta ad animu₃ reuocare vindicando ſe: ſed ſuauis eſt: ꝛ inde magnum acquirit meritum. deus enim punit omne iniquum. Maioris etiam dignitatis

homines debent eſſe benigniores: quoniam ſi maligni forent in-
dignos dei miſericordia ſe facerent: qꝛ nõ eſt dignus miſericordia
qui eam nõ fecerit. ideo xp̄s dixit mathei. xviij. Nunquid oportuit
te miſereri conſerui tui: ſicut ego tui miſertus ſuꝫ. Mititas ſeu mā
ſuetudo eſt modeſti animi tranquilitas: que nulla rerum agitatio
ne turbatur. Conſtrue[Sis mitis animo: vt des odorē deo quaſi
vitis. Et māſuetus: ac]pro ꝛ[ſimplex: atqꝫ]pro ꝛ[quietus. hec fa-
ciunt hominem ſimilem domino: qꝫ]pro ꝛ[placenteꝫ. non reddas
prauis malefacta ſed eſto ſuauis hoc dat tibi meritum: aut]id eſt
certe[deus punit iniquum]id eſt peccatum[debes eſſe magis be-
nignus cum es magis dignus. Nam]pro qꝛ: quia[malignus fit
indignus pietate domini.

De fletu.

Si vis ſaluari: debes primo lacrimari
Qui bene plorabit deus ipſum letificabit
Fle pro peccatis et pro miſeris tribulatis
Pro deſiderio paradiſi flere memento
Si ñ das lacrimas ipās optādo gemiſcas
Cū de corde venit dñm mox lachryma lenit
Mētē letificāt lachryme: peccamia purgāt
Et criſtū placant paradiſi gaudia donant

Hec eſt viceſimaquarta huius capituli pars: in qua tractat au
tor de fletu dicens. Qui vult ſaluari debet in hac valle miſerie de-
plorare mala que cōmiſit: tribulationes ꝛ pericula que contingūt
ꝛ contingere poſſunt vt dicat cum ſapiente. ſimilem vocem homi-
nibus emiſit plorans. Promiſit enim deus conſolationem lugen-
tibus mathei. v. Beati qui lugent. quoniam ipſi conſolabuntur.
plorandum igitur eſt propter multa. primo pro peccatis ꝛ tribula-
tione miſerorum vt dicit apoſtolus ad galatas. xj. Quis infirmat
ꝛ ego non infirmor? quis ſcandalizatur ꝛ ego non vror? Item plo
randum eſt pro deſiderio paradiſi a quo vita preſenti ſeparati ſu
mus: veluti dicebat beatus paulus ad Ro. vij. Infelix ego: quis
me liberabit a corpore mortis huius. Cupio diſſolui ꝛ eſſe cuꝫ xp̄o
Lachryma etiam pacificat xp̄m quando a corde bono procedit.

quaȝ cum quis non poteſt habere: debet tamen in corde ſuo gemi tus habere. nam lachryme faciunt mentem hominis letam: ꝛ pur gant peccata: pacificant xp̄m: ꝛ donant paradiſum. Aduertenduȝ tamen ꝙ eſt quidam fletus deceptionis vt ait ouidius de mulieri bus dicens. Ut flerent oculos erudiere ſuos. Alius eſt fletus in debite cōpaſſionis de quo dicit auguſtinus: ꝙ ipſe cogebatur plo rare dydonis mortem que ſe occidit ob amorem. Alius eſt fletus denominationis de quo dicitur pſalmo. vj. Lauabo per ſingulas noctes lectum meum lachrymis meis ſtratum meuȝ ꝛc. Cōſtrue [tu debes lachrymari primo ſi vis ſaluari. deus letificabit ipſum qui bene plorabit. fle]. i. plora [pro peccatis ꝛ pro miſeris tribula tis. memento flere pro deſiderio paradiſi. ſi non das lachrymas: gemiſcas optando ipſas. Lachryma lenit mox] id eſt ſtatim [do minum cum venit de corde. lachryme letificant mentem. purgant peccamina ꝛ placant xp̄m ꝛ donant gaudia paradiſi.

De virginitate ꝛ caſtitate.

Sis mūdus corde verbis factis ſine ſorde
Ut dn̄m vere poſſis ſuꝑ aſtra videre
Mundicie vitā virgo tenet et benedictam
Dicitur angelicꝰ merito vir virgo pudicus
Uirginitas flores virtutum fert et odores
Hūanos mores trāſcēdit ꝛ auget honores
Propt̄ maiores mūdanos ſpernit amores
Si virgo non ſis caſtus tamem eſſe teneris
Cuiuſcūqꝫ ſtatus quis ſit debet fore caſtus
Si nō ſis caſtus nemo poterit fore ſanctus
Nō ſunt fedati ſed mūdi corde beati.

Hec eſt. xxv. huius capi. pars: in qua tractat autor de virginita te ꝛ caſtitate dicens Qui vult deum videre in terrena beatitudine debet ab omni ſorde cauere et mundiciam cordis verbis et factis tenere. Ille enim dicitur vir angelicus qui virgo eſt benedictus: quoniaȝ virginitas eſt flos virtutum ꝛ odor morum omnium hu

manorum.ſuperat enim honores:quos etiaꝫ auget. ſpernit enim virgo mundanos amores:quia ſperat maiores.ſ.celeſtes. Tenemur igitur omnes ad caſtitatem:licet non habeamus virginitateꝫ quoniam nemo ſaluabitur ſine caſtitate:que poteſt etiaꝫ inter vxoratos obſeruari vt in.c.Nicena.triceſimaprima diſtinctione.Beati etiam ſunt ſaluati omni labe corporis ⁊ anime mũdati. mundicia vero eſt vtriuſqꝫ hominis integritas diuini amoris intuitu obſeruata non ad vanam gloriam.de qua xp̄us mathei.xxiij. Ue vobis ſcribis ⁊ phariſeis qui mundatis quod de foris eſt: intus autem pleni eſtis rapina ⁊ immundicia. Conſtrue[Sis mundus corde verbis ⁊ factis:⁊ ſis ſine ſorde vt poſſis videre dominuꝫ ſup̱ aſtra virgo tenet vitam mundicie ⁊ benedictam.vir pudicus ⁊ virgo dicitur merito angelicus.virginitas fert flores virtutum ⁊ odor]virginitas[tranſcendit mores humanos et auget honores]virginitas[ſpernit mores mundanos propter amores maiores. Si non ſis virgo:tamen teneris fore]id eſt eſſe[caſtus.quis debet eſſe caſtus cuiuſcunqꝫ ſtatus fuerit. Nemo poterit eſſe ſanctus ſi nõ ſit caſtus.Beati non ſunt fedati].i.maculati[ſed ſunt mundi corde.

De pace.

Eſto pacificus et pacis ſemper amicus.
Cũ cunctis pacem teneris habere tenacem
Criſtus pacificus dicit ſermone beatus
Naſcens portauit pacẽ:moriens reparauit
Surgens induxit pacem teſtando reliquit
Conſerua triplicem criſto fratri tibi paceꝫ
Hoſtes pacifica feda prudenter iniqua
Pax cõſeruet letam vitaꝫ mentẽqꝫ quietem
Sedat rãcores fouet ⁊ augmẽtat honore

Hec eſt viceſimaſexta huius capituli pars:in qua tractat autor de pace dicens ꝙ exemplo criſti debemus eſſe pacifici ⁊ pacis amici cum omnibus ⁊ ſemper.Nam pacificus vir habet benedictionẽ a criſto ⁊ beatitudinem vt dicitur Mathei quinto. Beati pacifici.

Criſtus enim in ſua natiuitate pacem mundo contulit ꝛ ſua morte pacem reparauit: ſua reſurrectione pacē induxit. ꝛ in ſuo teſtamē to diſcipulis pacem reliquit dicens. Pacem meam do vobis. Triplicem autem pacem habere tenemur. ſ. cū criſto: cum fratre proximo: ꝛ cum nobis ipſis in conſcientia. Prudenter autem debemus hoſtes noſtros nobis pacificare: feda ꝛ iniqua relinquentes. Uita enim pacifica iocunda eſt ꝛ quieta. tollit rancores ꝛ auget ꝛ nutrit homines. Nota ꝙ ſꝫ compendium theologie pax eſt ſtatus virtutis in quo eſt delectatio in deo ſine contradictione carnis mundi ꝛ dyaboli: ideo pacifici quantuꝫ ad opera interiora deo magis approximant ꝙ miſericordes: ideo filij dei vocantur. Coſtrue[Eſto id eſt ſis[pacificus et eſto ſemper amicus pacis. teneris habere pacem tenacem cum cunctis. chriſtus dixit ſermone. pacificus]eſt ſup.[beatus. criſtus naſcens portauit pacem ꝛ reliquit eam teſtando. Conſerua triplicem pacem]ſcilicet[criſto: fratri]ꝛ tibi[pacifica hoſtes: ꝛ pacifica prudenter feda ꝛ iniqua. Pax confert].i. dat[vitam letam: qꝫ]pro et[mentem quietam. Pax ſedat]id eſt pacificat rancores: fouet ꝛ augmentat homines.

De patientia.

Uir paciens eſto nunꝙ̄ ſis corde moleſto
Nemo ſui dn̄s fertur patiens niſi verus
Seruat prudēter animam viuēs patienter
Nam flores cūctorū fertur ſapiētia moruꝫ
Fer mala cū pauſa: nemo patit̄ ſine cauſa
Quāuis hic multa patiatur hō ſine culpa
Hic homo torquet̄ vt ſic patiendo probet̄
Ut mēs purgetur vt premia plura lucretur
Ne ſublimetur vt criſto gloria detur
Ut preſeruetur ne perpetuo crucietur
Ut mala prudēter tua portes et patienter
Inſpice maiores aliorum ſepe dolores.

Hec eſt viceſima ſeptima huius capituli pars: in qua tractat autor de patientia dicens ꝙ nullꝰ eſt verus ſui dominus niſi patiens ſit ergo quilibet noſtrum patiens nullas moleſtias inferens. quoniam qui patienter viuit prudenter vitam conſeruat. Nam patiencia eſt flos omnium virtutū. Igitur pacienter ſuſtinere debemus mala que nos hic premunt: attendentes ꝙ nihil patimur ſine cauſa: licet aliquando bene patiatur aliquis ſine culpa. Nam torquetur aliquando homo vt probetur a xp̄o per patientiam. aliquando vero vt mens ⁊ cogitatio eius purgetur. Quandoqȝ etiam vt plus mereatur per virtutem patientie. Item vt non ſuperbiat: ſed dei gloriam querat: et vt preſeruetur a pena eterna. Prudenter gº ſuſtinere debemus tribulationes noſtras et patienter aſpiciendo proximorum noſtrorum maiores tribulationes. Nota ꝙ patiencia eſt virtus equanimiter portans contumelias et aduerſitates: de qua xp̄us luce tertio. In pacientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Conſtrue ⌊Eſto⌋ id eſt ſis ⌊vir patiens: nunꝗ⌋ pro non et vnꝗ ⌊nō ſis vnꝗ corde moleſto. nemo fertur⌋ .i. dicitur ⌊verus dominus ſui niſi patiens⌋ Uir ſupple ⌊viuens patienter ſeruat prudenter animam: nam⌋ pro quia: quia patientia fertur id eſt dicitur ⌊flos cunctorum morum. fert⌋ id eſt ſuſtinet ⌊mala cuȝ pauſa: quāuis⌋ id eſt licet: licet ⌊homo patiatur hic multa ſine culpa. homo torquetur hic vt probetur patiendo ſic: vt mens purgetur: et vt lucretur plurima premia: ne⌋ pro vt et non. vt non ⌊ſublimetur⌋ .i. non ſuperbiat ⌊vt gloria detur criſto vt preſeruetur: ne⌋ pro vt et non: vt non ⌊crucietur perpetuo. inſpice ſepe dolores aliorum maiores vt portes prudenter ⁊ pacienter tua mala.

De obedientia.

Debet obedire dn̄o quicunqȝ ſubire
Uult regnum celi parendo corde fideli
Qui non parebit celeſti ſede carebit
Qui bene parebit paradiſi munus habebit
Ut nequeas ledi maiori ſemper obedi
Ni tibi conſtaret ꝙ nō licitum oneraret
Non eſt illicitum iuſſum maioris agendum

Eſt ſemper domino parendũ cũcta regenti
Pluſꝙ̄ prelato iuſtum non precipienti

Hec eſt.xxviij.huius capituli pars:in qua tractat autor de obedientia dicens.Qui vult intrare regnum celeſte debet obedire deo primo:⁊ mandata eius tenere:quoniam qui non obedierit deo dãnabitur perpetuo:⁊ carebit celeſti regno.Obediendum eſt inſuper maioribus ⁊ ſuperioribus noſtris taꝫ prelatis eccleſiaſticis ꝙ̄ principibus ſecularibus.Intelligenduꝫ tamen eſt de rebus licitis que non contradicunt legi diuine. Subditus eniꝫ non tenetur obedire ſuperiori in rebus illicitis que contrariantur legi diuine:quoniaꝫ deo magis ꝙ̄ hominibus obediendum eſt:quoniam omnia creata velint nolint ſunt in potentia obedientiali creatori vt dicit ſcotus in quarto ſententiaꝝ.Si ergo omnis creatura obedit deo creatori ſuo:ad hoc multo magis homo tenetur cum ſit perfectior.Dicitur enim baruch.iij.Stelle vocate ſunt:⁊ dixerunt aſſumus. Unde nota ꝙ obedientia eſt ſpontaneum ⁊ rationabile proprie voluntatis ſacrificium propter dei cultum. Conſtrue[Quicunqꝫ vult ſubire id eſt intrare regnum celi debet obedire domino parendo corde fideli]ille ſup[qui non parebit]id eſt obediet[carebit ſede celeſti] ille ſupple[qui parebit bene habebit munus paradiſi.Obedi ſemper maiori vt nequeas ledi:ni]pro niſi:niſi[conſtaret]id eſt claruꝫ eſſet[tibi ꝙ oneraret].i.preciperet[non licitum.iuſſum]id eſt preceptum[maioris illicitum non eſt agendum.parendum eſt ſemper domino regenti cuncta pluſꝙ̄ prelato non precipienti iuſtum.

De contemplatione ⁊ vita actiua.

Contemplare bona celi poſcens tibi dona
Jugiter eterna confecti ſede ſuperna
Ut ſic terrena ſpernas pro luce ſerena
Dicitur actiua bona vita bonum faciẽdo
Cõtemplatiua melior eſt celſa petendo
Martha bonã partẽ ſũpſit dño famulãdo
Magdalena tamẽ meliorẽ fert ſpeculãdo

Cur ſpeculatiuus ſis in dn̄o bene viuus
Sancta gerēs opera ſic ſumes gaudia vera

Hec eſt viceſimanona huius capituli pars: in qua tractat autor de duplici vita ſcilicet contemplatiua ⁊ actiua dicens Que vita contemplatiua eſt cōſiderare bona celeſtia et ea ſibi deſiderare in patria celeſti que eſt perpetua ⁊ eterna: ita ꝙ pro luce ſerena acquirenda omnia terrena veniunt ſpernenda ⁊ tandē deſerenda. Actiua vero vita eſt bene agere in omnibus operibus terrenis ⁊ mundanis iuſte ⁊ ſancte. Hec autem due vite figurantur nobis a domino luce primo. ſcilicet per mariam magdalenam que ſignificat vitam contemplatiuam: quia ſemper ſpeculabatur altiſſima dei opera: ⁊ ideo dicitur de ea ꝙ meliorem partem elegit que non auferetur ab ea. Per martham vero ſignificatur nobis vita actiua: quoniam ipſa ſeruiebat domino miniſtrando corpori neceſſaria. Quicunqꝫ igitur erit viuax in deo contemplatiuus cū opere bono hic merebitur gaudia ſempiterna. De his duobus modis viuendi ⁊ figura eorum ⁊ quis ipſorum melior ſit ſatis habetur in .c. niſi cum pridem. de renunciatione in antiquis. Conſtrue [Tu poſcens] id eſt querens [bona tibi contemplare] id eſt conſidera [bona celi conferri iugiter ſede ſuperna] id eſt eterna [vt ſpernas ſic terrena pro luce ſerena. Actiua vita dicitur bona faciendo bonum. contēplatiua eſt melior petendo celſa] id eſt alta [Martha] id eſt illa femina [ſumpſit partem bonam famulando] id eſt ſeruiendo [domino: tamen magdalena. fert meliorem partem ſpeculando] id eſt cōtemplādo [celeſtia. cur] id eſt quare [ſis ſpeculatiuus. viuis bene in domino gerens ſancta opera ſumes ſic gaudia vera.

De oratione.

Sedulus exora dn̄m reuerenter adora
Ut ſibi te gratum faciat nūc poſtꝙ beatum
Sepe deū placat oratio: cor bene mundat
Hoſtes exuberat celos penetrādo ſubitrat
Criſto preſentat que poſcens ſedulꝰ optat
Auxiliū preſtat his quos tribulatio vexat

Nos deus orare iuſſit ſimul ꝛ vigilare
Diſcipulis formã dans orandi ꝙ normã
Que breuis ē digna tenet i ſe cũcta petēda

Hec eſt triceſima huius capituli pars: in qua tractat autor de oratione dicens ꝙ attente debemus deuꝫ orare ꝛ reuerenter adorare quatenus nos hic gratos faciat: ꝛ poſtea beatos in celis efficiat Oratio enim multa facit bona: quia deum ſepe pacificat: qđ patet de moyſe orante pro populo iſrael: ne dominus eum diſperderet: vt exodi. xvij. Item oratio purgat cor orantis: hoſtes vincit: celos intrat: deo preſentat ea que orans deſiderat: ꝛ magnum auxilium dat his qui ſuſtinent tribulationem. Quare deꝰ precepit nos orare: ꝛ in oratione vigilare: dans nobis modum orandi: ꝛ orationem ipſam conſtituens que breuis eſt et digniſſima in ſe continēs que nobis petenda ſunt vt mathei ſexto dicit. ſic orabitis. Pater noſter ꝛc. Oratio autem eſt eleuatio mentis in deum mirabilia dei enarrando: ꝛ defectus ſeu tribulationes noſtras inſinuando. beatus Thomas in quarto di. v. dicit ꝙ oratio eſt pius mentis affectꝰ in deum tendens: et plerumqꝫ ne pigritetur in vocem prorumpēs Quecũqꝫ queri poſſunt de oratione traduntur in clementina vnica de reliquijs ꝛ veneratione ſanctorum in gloſa vide ibi. Conſtrue [Tu ſedulus] .i. attentus [exora dominum ꝛ adora reuerenter vt faciat nunc te gratum ſibi: qꝫ] pro et [beatum poſt] in paradiſo ſupple. [Oratio placat ſepe deum] oratio [mundat bene cor. exuperat] id eſt vincitur [hoſtes: et ſubintrat celos penetrando] oratio [preſentat xp̄o] ea [que ſedulus poſcens id eſt orans [optat oratio [preſtat id dat [auxilium his quos tribulatio vexat. deus iuſſit nos orare ꝛ vigilare ſimul dans formam diſcipulis orandi: quoqꝫ pro et [normam. Que forma orandi [eſt breuis ꝛ digna: ꝛ tenet. i. continet [in ſe cuncta petenda.

Septeꝫ petitiones orationis dominice.

O pater in celis regnans te poſco fidelis
Nomē primo tuũ ſit ſemper magnificatum
Adueniat regnum tuuꝫ celeſte benedictum
Velle tuũ terris per nos fiat vt in altis

Da panem noſtrū nunc nobis quotidianū
Et parcas nobis mala ſicut nos inimicis
Et ſi tentemur non permittas ſuperemur
Sed nos a cūctis malis defende ⁊ iniquis.

Hec eſt triceſima prima huius capituli pars: in qua tractat au tor de ſeptem petitionibus orationis dominice dicens. Ego tenēs fidem poſco te patrem meum in celis regnantem: hec eſt prima particula huius dominice orationis. Secunda eſt. Nomen tuū ſit ſemper ⁊ primo magnificatum. Tertia eſt. Adueniat id eſt detur mihi regnum tuum celeſte benedictum. Quarta eſt tuum velle per nos xpianos fiat in terris ſicut in celis. Quinta eſt. Da nobis panem noſtrum quotidianum. Sexta eſt. Parce nobis mala que fecimus: ſicut nos indulgemus malefactoribus noſtris. Septima ⁊ vltima eſt. Si temptemur a noſtris hoſtibus defende nos vt nō vincamur ab eis. In hac enim oratione digniſſima quā deus pro nobis ⁊ noſtra vtilitate dignatus eſt facere: ſeptem ſunt petitiones que correſpondent ſeptem donis ſpirit⁹ ſancti. Conſtrue [O pater regnās in celis. ego fidelis poſco] .i. oro [te nomen tuum ſit primo magnificatum ſemper. Tuum regnum celeſte benedictum adueniat] igit mihi ſupple [Tuum velle fiat per nos in terris: vt] .i. ſicut: ſicut [ſit in altis] .i. in celis. O pater [da nunc] id eſt hodie [panem noſtrum quotidianum nobis: ⁊ parcas] nobis mala que cōmiſimus [ſicut nos] pepercimus [inimicis] noſtris [Et nō permittas] ꝙ [ſuperemur ſi temptemur: ſed defende nos a cunctis malis iniquis.

De conditionib⁹ orationis.

Sit deuota gemens oratio ſit pia feruens
Pura ſit aſſidua diſcreta ſit ac operoſa
Juſta ſit ac humilis attenta ſit atqꝫ fidelis

Hec eſt triceſima ſecunda hui⁹ capituli pars: in qua tractat autor de conditionibus orationis dicens: ꝙ oratio debet eſſe deuota cum lachrymis feruens ⁊ pia: pura ſine peccato: continua: diſcreta: laborioſa cum aliis operibus bonis: iuſta: humilis: attenta et fidelis: ⁊ inter cetera debet eſſe breuis vt dicit xps. Nolite orantes multum loqui. parua enim oratio cum deuotione melior eſt ꝙ longa ſine deuotione de conſe. di. v. c. Non mediocriter. Conſtrue.

[Oratio ſit deuota gemens. ſit pia ⁊ feruens]oratio[ſit pura: aſſidua].i.continua[diſcreta: ac]pro ⁊[operoſa]oratio[ſit iuſta ⁊ humilis attenta: atq;]pro et[fidelis.

De ieiunio ⁊ qñ debꝫ fieri: ⁊ de pcepto.

Abſtineas ſeruans ieiunia nulla relaxans
Que iubet eccleſia ſeruari ſcilicet iſta
Vult criſtus natus: aſcenſio: ſpiritꝰ almus
Sumpta dei genitrix ieiunando venerari
Ante diem feſti necnon ⁊ apoſtolus omnis
Exceptis iacobo: philippo: ſicq; iohanne
Cū quadrageſima iungant̄ tēpora quarta
Et que pontifices in ſede ſua ſtatuerunt

Hec eſt triceſimatercia huius capituli pars: in qua tractat autor de ieiunio oſtendens quando debeamus ieiunare ex precepto eccleſie. Dicit igitur ꝙ ieiunia hic poſita ſunt de precepto eccleſie quare ſine relaxatione ab omnibus obſeruari debent. primum eſt ieiunium natiuitatis dominice. ſecundum aſcenſionis domini. tertium penthecoſtes. quartum aſſumptionis beate marie virginis. quintum eſt omnium apoſtolorum: exceptis tribus. ſ. iacobo: philippo ⁊ iohanne. ſextum eſt quadrageſime. ſeptimum eſt quatuor temporum. octauum eſt ieiunium romanorum pontificum nouiter introductum ſi qđ fuerit. poſſunt enim romani pontifices conſtituere ſub pena culpe mortalis tenentur ſubditi obedire vt in. c. ſi quis. de maioritate ⁊ obedientia. de temporibus ⁊ ieiuniorum ⁊ ſolennitatibus ieiuniumꝰ habentibus vide plene in. c. ij. de obſeruatione ieiuniorum. Conſtrue[tu ſeruans ieiunia: nulla] pro non ⁊ vlla: non[relaxans vlla]ieiunia[que eccleſia iubet ſeruari. abſtineas]id eſt abſtinentiam ſerues: ſcilicet iſta que ſequuntur[natus criſtus]id eſt natiuitas criſti[aſcenſio]criſti[ſpiritus almus] id eſt ſanctus ſcilicet penthecoſtes[ſumpta]id eſt aſſumptio[vult id eſt volunt[venerari ieiunando: ante diem feſtum] ſcilicet in vigilia[necnon]id eſt etiā[omnis apoſtolus: iacobo: philippo: q;] pro ⁊[iohanne exceptis ſic. Quarta tempora iungantur cum qua-

drageſima]ꝛ ieiunia ſup.[que pontifices] ſcꝫ romani[ſtatuerunt in ſua ſede].i.in ſua dignitate[volunt venerari ieiunando.

Quomodo debet fieri ieiuninium et de conſequẽtibus ad ipſum.

Cum ieiunabis hoꝛam non anticipabis
Crimina vitabis: epulis te non onerabis
Pauperibꝰ dabis dñm laudando rogabis
Carnem caſtigant ieiunia: crimina vitant
Ac mentẽ releuant faciunt dño qꝫ placentẽ
Donant virtutes ꝛ premia dantqꝫ ſalutes

Hec eſt triceſima quarta huius capituli pars. in qua tractat autoꝛ quomodo debet fieri ieiunium: et etiam de conſequentibus ad ipſum dicens ꝙ is qui ieiunat non debet anticipare hoꝛam: ſcilicet meridianam nec debet nimiuꝫ comedere: ſed pauperibus aliquid donare. oꝛationi vacare carnem caſtigando. crimina vitare. ieiunium enim deuotum eleuat mentem in deum: ꝛ facit eam deo placẽtem: ꝛ acquirit virtutes ꝛ pꝛemia eterna. Nota ꝙ ſicut hoꝛa non eſt anticipanda in ieiunio: ita nec differenda maxime vſqꝫ ſero: ſicut fit a quibuſdam in vigilia natiuitatis domini: quoniam talis videtur ritus paganoꝛum. notatur de conſecratione diſtinctione quinta. Sint tibi. Conſtrue[non anticipabis]id eſt ante capies hoꝛam]ſolitam oꝛdinatam ſupple[cum ieiunabis vitabis] id eſt fugies [crimina. Non onerabis te epulis: qꝫ]pꝛo et[dabis pauperibus. rogabis dominum laudando eum. ieiunia caſtigant carnem: vitant]id vitare faciunt[crimina: ac] pꝛo et[releuant mentem: qꝫ]pꝛo et[faciunt] mentem[placentem domino] ieiunia[donant virtutes: ꝛ dant pꝛemia: qꝫ]pꝛo et[ſalutes]eternas.

De verecundia.

Eſto verecundus ſi vis foꝛe crimine mũdꝰ
Erubeas fari res turpes ac operari
Cuſtos virtutuꝫ pudoꝛ eſt ꝯtra mala ſcutũ

Uirtutū florem perdis perdendo ruborem
Nō tamen erubeas tātū ꝙ cōmoda linquas
Que debent fieri ſeu crimina cuncta fateri
Nam rubor hic ſtultꝰ eſt crimē nō bōa vtꝰ
Sepe rubor generat ſcabiem qr neſciꝰ extat

Hec eſt triceſimaquinta huius capituli pars: in qua tractat autor de verecundia dicens ꝙ duplex eſt verecundia. quedam eſt que conſeruat virtutes. alia eſt que celat crimina: ⁊ talis dicitur ſtulticia. Qui vult ergo eſſe mundus ab omni crimine debet habere verecundiam dicendi ⁊ faciendi ea que ſunt turpia et inhoneſta. verecundia enim eſt cuſtos virtutum: ⁊ ſcutum omnium malorum. Qui ergo eam amittit florem omnium virtutū perdit. propter etiā nimiam verecundiam non ſunt vtilia relinquenda maxime ea que ſunt licita. Non enim debet quis tantuȝ erubeſcere in confeſſione ꝙ non audeat peccata confiteri. Nam talis verecundia diceretur magna ſtulticia: ⁊ crimen apud deum reputaretur: ⁊ inde ſequerētur multa mala. Nota ꝙ verecundia eſt bone ſpei nuncia: bone indolis: index ſimplicitatis: columbine ſignum teſtis innocentie: lāpas pudicicie: gloria conſciencie: cuſtos fame et vite. Conſtrue [Eſto] .i. ſis [verecundus ſi vis fore eſſe mundus crimine. Erubeas] .i. verecunderis [fari] .i. loqui [res turpes: ac] pro et [operari. pudor eſt cuſtos virtutum. Pudor eſt ſcutum] .i. defenſio [contra mala] .i. peccata [perdis florem iuſtum perdendo ruborem] .i. verecundiam [Tamē non erubeas] .i. nō verecunderis [tantū ꝙ linquas commoda] .i. vtilia [que debent fieri: ſeu] pro vel: vel ꝙ [linquas fateri] .i. confiteri [cuncta crimina. Nam] pro quia: quia [hic rubor ſtultus eſt crimen. non] eſt [virtus bona. rubor generat ſepe ſcabiem: quia extat neſcius] .i. ignorans.

De veritate.

Sis verax opere: ſis corde verus ⁊ ore
Uerax laudatur: ſed mendax vituperatur
Uerus doctrina ſis iuſticia quoqꝫ vita
Hec ſēp teneas nec propter ſcādala linq̄s
Nunq̄ mentiri debes nec falſa tueri

Ut mala vitentur aliquãdo vera tacentur
Sed cũ iurabis quod quãta q̄ ſcis reſerab̄
Verũ non celes vnq̄ vel falſa reueles.

Hec eſt viceſima ſexta huius capituli pars: in qua tractat autoꝛ de veritate dicens ꝙ triplex eſt veritas. ſ. oꝛis coꝛdis ⁊ operis. hõ verax ſemper eſt laudandus: ⁊ homo mendax ſemper eſt vituperã dus. Et ē alia duplex veritas videlicet doctrine vite ⁊ iuſticie: que ſemper intemerate obſeruanda eſt. Nũq̄ enim eſt mentiendum nec falſum eſt ſuſtinendum. Aliquando tamen poteſt veritas ſine do lo ſubticeri vt euitetur aliquod grande maluʒ ſine tamen iuramē to: quoniaʒ iniureiurando debet intereſſe veritas: nec debet occul tari aut falſum reuelari. Notandum tamen ꝙ veritas pꝛopꝛie vite nũq̄ eſt relinquenda: quãuis veritas iuſticie ⁊ etiaʒ doctrine omit tantur: maxime vbi ſcandalum imminet aut multitudo delinquē tium vt dicitur in. c. niſi cum pꝛidem. de renunciatione in antiquis

Conſtrue [Sis verax]. i. verus [opere]. i. facto [ſis verus coꝛde ⁊ oꝛe]. i. ſermone. homo verax laudatur: ſed mendax vituperatur. ſis verus doctrina: iuſticia: quoqʒ [pꝛo et] vita. teneas ſemꝑ hec: nec [pꝛo et ⁊ non: ⁊ nõ] linquas pꝛopter ſcandala. Nũq̄ debes mē tiri nec tueri]. i. defendere [falſa vera tacentur aliquando vt ma la vitentur: ſed reſerabis quãtaqʒ ſcis. cuʒ iurabis non celes vnq̄ verum: nec reueles falſa.

De modeſtia.

Non ſis infeſtus in cũctis eſto modeſtus
Optima res mod⁹ ē nã ſemꝑ ad oĩa ꝓdeſt
Noli laxare linguã quoniam reuocare
Nõ poteris verbũ quod dicis foꝛſã acerbũ
Corã quo dicas quid quõ q̃n requiras
Dicas dicenda docte ſileas reticenda
Modice reſpõde pulchre taceas ve recede
Ut ſic placetur q̃n te maioꝛ habetur
Cũ de maioꝛe loqueris ſis cautus in oꝛe

Vtere ſermone moderato cum ratione
Qui ſpuit ad celuz ſputum fedat ſibi vultũ

Hec eſt triceſima ſeptima hui⁹ capituli pars:in qua tractat autor de modeſtia dicens ꝙ modus ſeu rerum modeſtia que ſemper in omnibus prodeſt: honeſtiſſima atqȝ optima res eſt. Quicunqȝ igitur vult honeſte viuere:debet modeſtus eſſe non immoderatus Per modeſtiam enim lingua refrenatur qḋ laudabile eſt:quia verbum ſemel prolatum nunꝗ poteſt reuocari. Quare enim quis loquitur:attendere debet coram quibus loquitur: quid loquitur: quomodo et quando. Inſuper prudenter aduertat que dicenda ſunt et que tacenda.nam reſpondere debemus modeſte pulchre et honeſte vel omnino tacere debemus:maxime quando maioribus noſtris loquimur. Videamus ne prouocemur ad iram:ſed prouocatos pacificemus. Nam qui de maiore ſuo loquitur moderato ſermone vtatur. Plerumqȝ enim contingit ꝙ qui de alio male loquitur in eo diffamatur:quia forte peior eſt illo aut ei ſimilis: veluti contingit in eo qui ad celum ſpuit:quoniam ſeipſum ſputo aſpergit: ⁊ proprio facto maculatur.ſic cõtingit ei qui imoderate loquitur. Et nota ꝙ modeſtia ſȝ⁹ tullium primo rethoricorum eſt ꝑ quaȝ pudor honeſtatis puram et ſtabilem comparat autoritatem. pudor autem eſt timor turpitudinis ⁊ fuga rei indecentis. Conſtrue[Non ſis infeſtus] id eſt moleſtus ſiue inquietus[eſto modeſtus]id eſt moderatus[in cunctis modus eſt optima res.nam] pro quia:quia[prodeſt ſemper ad omnia.noli laxare linguaȝ:quoniam]pro quia:quia [non poteris reuocare verbum quod dicis forſan acerbum]id eſt malum[requiras coraȝ quo tu dicas:quid dicas. quomodo dicas. et quando dicas. dicas dicenda. ſileas docte reticenda] id eſt tacenda[reſponde modice] id eſt modeſte [taceas pulchre:ve]pro vel:vel[recede: vt quando]quis[habetur maior te placetur ſic. Sis cautus in ore cum loqueris de maiore. vtere ſermone moderato cum ratione.ille qui ſpuit ad celum ſputum]id eſt ſaliua oris[fedat]id eſt maculat[ſibi vultum.

De legalitate.

Si vis in celis fore gaudẽs eſto fidelis
Cũctis prefertur vir qui legalis habetur

Legalis domino ſis ſemper ipſum amādo
Et diſpēſando domini bona multiplicādo
Ac ſibi parendo necnon ipſum reuerendo
Legali probior non eſt nec nomine maior
Tanq̄ perfectus ſtat legalis bene rectus
Non vult fraudare queq̄ nec damnificare

Hec eſt triceſimaoctaua huius capituli pars: in qua tractat autor de legalitate dicēs ꝙ legalitas eſt virtus que alijs preponitur in fidelitate ſeruanda: q̄ virtutem oportet nos habere ſi velimus in celis cum xp̄o gaudere. Legales autem tunc domino ſumus cum eum amantes dona que nobis contulit alijs diſpenſando multiplicamur ei ſemper obediendo: et eum vt tenemur venerando. Nullus enim melior eſt aut maior viro legali: qui ſemper perfectus ꝛ rectus manens nulli fraudem aut damnum facit. Nota ꝙ legalitas eſt fidelitatem et vnitatem tam factis q̄ verbis ſemper obſeruare: de qua apocalipſis ſecundo. Eſto fidelis vſq; ad mortem: et dabo tibi coronam vite. Conſtrue [Eſto fidelis ſi vis fore]id eſt eſſe[gaudens in celis. vir qui habetur legalis prefertur cunctis. Sis legalis domino amando ſemper ipſum et diſpenſando]id eſt diſtribuendo[bona domini: et multiplicando] id eſt augendo: ac]pro et[parando ſibi: necnon]id eſt etiam[reuerendo ipſum]aliquis ſupple[non eſt probior]id eſt melior[legali nomine: nec]pro et ꝛ non: et non[eſt maior legali nomine. legalis ſtat bene rectus. tanq̄ perfectus non vult fraudare quemq̄: nec damnificare.

De ingratitudine.

Non ſis ingratus domino ſi vis fore gratꝰ
Redde vices dāti plꝰ qui dat cūcta tonāti
Sumēs donatum debes te reddere gratu;
Grates reddendo verbis factis recolendo
Dicitur ingratꝰ benefactori malegratus
Obliuiſcendo non reddendo ve nocendo.

Hec eſt.xxxix.huius capituli pars.in qua tractat autor de ingratitudine dicēs ꝙ cauere debemus ſūmopere ne ingrati ſimus deo ⁊ benefactoribus noſtris:deo primo qui cuncta nobis tribuit bona.Cum igitur dona eius recipimus:gracias illi agere debemus. verbis ſcꝫ ⁊ factis. ſimiliter etiam et hominibus a quibus aliqua bona recipimus graciarum actiones referre debemus. Jlle enim ingratus eſt qui benefactorum obliuiſcitur:⁊ qui non retribuit cū poteſt:vel qui nocet benefactori ſuo verbo vel facto cui deberet obſequium preſtare. Unde ſꝫᵒ beatum bernardum. Jngratitudo eſt ventus vrens ⁊ ſiccans ſibi fonteꝫ pietatis:rorem miſericordie ⁊ fluenta gracie:beneficiorum obliuio:contra ꝙ ingratitudinem dicitur thobie quarto.Omni tempore benedic dominum:quia im memorem beneficij omnes oderunt vt dicit tullius. Conſtrue [Non ſis ingratus domino ſi vis fore[.i.eſſe[gratus.redde vices danti plus:⁊ tonanti].i.deo[qui dat cuncta] Tu ſupple[ſumēs donatum debes reddere te gratum:reddendo grates verbis ⁊ recolendo factis.ille qui eſt male gratus benefactori dicitur ingratus obliuiſcendo non reddendo:ve[pro vel[nocendo.

De ſolutione debitorum.

Debita ſolue cito ne damnum detur amico
Si cito nō ſoluis te ſponte crimine voluis
Soluere ſi tardas fieri tibi grata r̄tardas.

Hec eſt quadrageſima huius capituli pars:in qua tractat autor de ſolutione debitorum dicens ꝙ qui alteri aliquid debet:tenetur quācicius poteſt ſatiſfacere:ne in defectuꝫ ſolutionis patiatur diſpendium.Qui enim diu tenet alienum debitum cuꝫ poſſit ſoluere peccat ⁊ meretur ne quis illi amplius graciaꝫ faciat mutuando hoc alias:de quo dicitur leuitici.xix. Non morabitur opus mercē narij tui apud te vſqꝫ mane. Conſtrue[Solue,cito debita:ne[pro vt ⁊ non:vt[non detur damnum amico.tu voluis[.id eſt inuoluis te crimine ſponte:ſi nō ſoluis cito.retardas grata tibi fieri:ſi tardas ſoluere debita.

De diſcretione.

Uirtutū nutrix diſcretio dicitur eſſe
Jnſuper eſt tutrix quare non debet abeſſe
Eſto diſcretus rerum moderamine fretus

Nõ bene diſcernes niſi te ratiõe gubernes
Dia diſcerne que ſunt bõa vel mala cerne
Elige que bõa ſũt:ſꝫ reſpue q̃ nimis obſũt
Sis circunſpectus vt nũq̃ ſis male rectus
Et ſint directa ꝑ te que ſunt male recta.

Hec eſt quadrageſimaprima hui⁹ capituli pars: in qua tractat autor de diſcretione dicens ꝙ diſcretio eſt nutrix ⁊ tutrix omnium virtutum: quoniam eas nutrit ⁊ protegit. Diſcretus enim vir om-nia facit cum deliberata ratione non precipitanter: et cum rerum pondere ſeu menſura. diſcretio etiam rectiſſime diſtinguit inter bona ⁊ mala vt hec eligat. Illa vero reſpuat tanq̃ nocentia. Inſuper diſcretio hincinde ⁊ vbiqꝫ que minus recta ſunt dirigit. Nota ꝙ diſcretio eſt mater aliarum virtutum vt in. c. i. de officio cuſtodis. et in. c. preſentium. i. q. v. idem in cle. paſtoralis. de re iudi. Con. [diſcretio dicitur eſſe nutrix virtutum. diſcretio eſt inſuper. i. vltra [tutrix: quare non debet abeſſe. i. deficere] eſto diſcretus ⁊ fretus id eſt munitus [libramine. i. menſura [rerum. non diſcernes bene: niſi gubernes te ratione. diſcerne omnia. cerne que ſunt bona vel mala. Elige ea que ſunt bona: ſed reſpue ea que obſunt. i. nocent [nimis. ſis circumſpectus hincinde aſpiciens: vt nunq̃ pro non ⁊ vnq̃: vt [nõ ſis vnq̃ male rectus: ⁊ ea ſupple [que ſunt male recta ſint directa per te.

De prudentia.

Prouideas cura vigilanti ſepe futura
Ne noceant cura que ſunt caueas nocitura
Ac bõa procura non ſpectãs tẽpora dura
Ne tibi quid deſit prouiſio prouida preſit
Qui de vẽturis nõ prouidet extat inermis
Nõ confundetur qui premunitus habetur
Neſcit prodeſſe qui neſcit prouidus eſſe
Prouid⁹ eſt plenus: improuid⁹ extat egen⁹

Hec eſt quadrageſima ſecunda huiꝰ capituli pars: in qua tractat autor de prudentia dicens ꝙ vir prudens prouidet ſibi de futuris cum omni diligentia: ne ſcilicet noceant illi que futura ſunt. Adeo enim futuris rebus prouidet ꝙ nulla futura poſſunt ei nocere: ſed prouiſio per eum facta illi eſt vtilis: quoniam qui ſibi in futuris non prouidet ſepe plura aduerſa patitur. prudens etiam ſemper munitus eſt: ⁊ propterea nunꝙ confuſus: ſed omnibus bonis plenus eſt. improuidus enim pauper eſt ⁊ nulli prodeſt: nec etiaꝫ ſibi ipſi. Nota ꝙ prouidentia eſt futurorum conſideratio ſꝫꝰ rectitudinem conſilij ⁊ precepti qua quis vitat futura mala: vel ſaltem ea moderatur. Conſtrue⌊ prouideas ſepe futura cura⌋id eſt ſollicitudine⌊ vigilanti. cura⌋id eſt caue⌊ ne⌋pro vt ⁊ non: vt⌊ futura nõ noceant. caueas ea que ſunt nocitura: ac⌋pro et⌊ non ſpectans tẽpora dura⌋id ẽ difficilia⌊ procura⌋id eſt acquire⌊ bona: ne⌋pro vt ⁊ nõ: vt⌋ aliquid nõ deſit tibi. prouiſio ꝑinda prouide facta⌋.i. a lõginquo⌊ proſit tibi. ille extat⌋ id eſt manet⌊ inermis⌋ id eſt ſine armis⌊ qui non prouidet de futuris. ille qui habetur premunitus⌋.i. munitus⌊ nõ confundetur. ille qui neſcit eſſe prouidus: neſcit prodeſſe⌋id eſt proficere⌊ prouidus vir eſt plenus. improuidus extat⌋ id eſt eſt⌊ egenus.

De largitate.

Sis largus parcus non vaſtator nec auarꝰ
Stat medio virtus: extrema tenet loca virꝰ
Prodigus eſt dãdo nimiũ: cupidꝰ retinẽdo
Largꝰ dãs dãda: parcus retinẽs retinẽda
Prodigus in vanis conſumit cur fit inanis
Qui ſua cõſumit eger: et poſt vndiqꝫ ſumit
Prodigꝰ eſt prauus: ſed peior fertur auarꝰ
Nã quaſi ſemꝑ obeſt alijs nũꝙ ſibi prodeſt
Quilibet exceſſus malꝰ eſt: cur ſit bñ ꝑſſus
Tu mediuꝫ retine: modꝰ eſt ſeruandꝰ vbiqꝫ
Serua menſurã ſemper multuꝫ valituram

Da cito gaudenter gratis iuſte ſapienter
Nā donum decorāt hec: et meritū meliorāt.

Hec eſt quadrageſimatertia hui⁹ capituli pars: in qua tractat autor de largitate dicens ꝙ largitas eſt virtus moralis inter duo extrema vicioſa conſiſtens: que ſunt prodigalitas ⁊ auaricia. Prodigus enim inutiliter plura conſumit vbi non oportet. quando nō oportet: ⁊ ſicut non oportet. dat enim danda ⁊ non danda: quare vanus ⁊ egenus ſepe efficitur: ⁊ ſic malus eſt. Sed peior eo eſt auarus: qui nec ſibi nec alijs vtilis eſt. Retinet enim non retinenda: ⁊ non diſtribuit ſua nec aliena. ſic ergo excedit in nō dando ⁊ nimiū retinendo. largus autem quia virtuoſus eſt medium tenet amborꝫ Nam aliquando dat et vbi oportet: et aliquando non dat ſcilicet vbi non oportet: et ſic modum et menſuram ſeruat que laudanda ſunt in omnibus. dat enim cito gaudenter: gratis iuſte et ſapienter: que omnia faciunt dona amabilia et valde decora: ex quibus etiam magnum meritum apud deum expectatur. Nota ꝙ largitas eſt virtus moralis in medio duorum extremorum ſcilicet prodigalitatis ⁊ auaricie conſiſtens: per quā quis dat que danda ſunt: et retinet retinenda: de qua dicitur luce. xvj. vade vende omnia que habes ⁊ da pauperibus et ſequere me. Item facite vobis amicos de māmona iniquitatis tribuendo pauperibus. Conſtrue[ſis largus ⁊ parcus. non vaſtator nec auarus. ſtat in medio virtus. virus] . id eſt vicium[tenet loca extrema. vir eſt prodigus dando nimium. vir eſt cupidus retinendo nimium. vir dans danda eſt largus. retinens retinenda eſt parcus. prodigus conſumit res ſuas in vanis rebus quare ipſe fit inanis] id eſt inutilis. ille ſup.[qui conſumit ſua eget: et poſtea ſumit vndiqꝫ.] prodigus eſt prauus: ſꝫ auarus fertur] id eſt dicitur[peior. nam] pro quia: quia[obeſt id ē nocet alijs[quaſi ſemper: ⁊ nō prodeſt ſibi vnꝗ̄. quilibet exceſſus eſt malus. cur] id eſt quare[ſit preſſus bene tibi] id eſt a te[tu retine medium. modus eſt ſeruandus vbiqꝫ. ſerua menſuram valituram ſemper multū. da cito: gaudenter: gratis: iuſte ſapienter. naꝫ pro qꝛ: quia[hec decorant ⁊ meliorant meritum.

De predicatione et conditionibus predicatorum.

Ut valeas eſſe doctor bonus: iſta neceſſe
Sūt tibi precipue: que debes corde tenere

Sit tibi vita decẽs: bõa ligua: ſcia prudẽs
Cõueniẽſqꝫ modus: intentio ſit tibi criſtus

Hec eſt quadrageſimaquarta huiꝰ capituli pars. in qua tractat autoꝛ de pꝛedicatione et conditionibus pꝛedicatoꝛis dicens: Qꝛ bonus doctoꝛ ſeu pꝛedicatoꝛ neceſſario debet habere ea que ſequuntur. ſ. bonam vitam: honeſtam ꝛ decentem conuerſationem. bonam linguam ꝛ diſcretam: pꝛudentiam ꝛ modum conuenientẽ. intentionem vero deuotã in xp̄o: non in vana gloꝛia aut pecunia ꝛ tunc eius pꝛedicatio erit recta ꝛ bona. Nota ꝙ pꝛedicatio eſt manifeſta ꝛ publica moꝛum inſtructio ꝛ fidei hominum infoꝛmationi deſeruiens: ex rationum ſemita ꝛ autoꝛitatuꝫ procedens vt inquit alanus. Conſtrue [iſta que ſequuntur ſup. [ſunt tibi neceſſe id ẽ neceſſaria [pꝛecipue id eſt maxime. vt valeas eſſe doctoꝛ bonus: q̃ debes tenere coꝛde. vita decens ſit tibi. lingua bona ſit tibi. ꝛ ſciencia pꝛudens ſit tibi [qꝫ] [pꝛo et [modus conueniens. criſtus ſit tibi intentio. De pꝛedicatione quid eſt: et de ſinguloꝛum membꝛoꝛum diffinitionis ampliſſima declaratione vide in foꝛtalicio fidei in pꝛima parte ſuper titulo de armatura veroꝛum pꝛedicatoꝛum: et ibi plene.

De his q̃ pꝛedicãda ſunt: ꝛ quomodo.

Cõmoda dic verba: ſint ſacra lege ꝓbata
Sic vt ab erroꝛe doctoꝛ caueaſqꝫ pudoꝛe
Sancta fides: culpa: virtus ꝛ gloria plena
Hec ſũt precipua ꝑ te ſermone pꝛobanda
Sermo tuus gratus ſit verax premeditatꝰ
Clare pꝛobatꝰ: feruẽs: bonus ꝛ moderatus
Utilis oꝛnatus ſit: congruus atqꝫ beatus
Non tamen elatus ſit: nec nimiũ ſceleratus
Semper ſermones fac iuxta conditiones
Illoꝛum qui ſunt pꝛeſentes: nã mage ꝓſũt
Uerba dei recta documẽtis facta marita

Prodeſt doctor ita ſi conſtet ei bona vita.

Hec eſt quadrageſimaquinta hui9 capituli pars: in qua tractat autor de his que predicanda ſunt ꝛ quomodo dicens ꝙ doctor in predicatione debet dicere verba audientibus vtilia contenta in lege dei ꝛ ſacra ſcriptura. Nec debet ſeminare errores vel ea in quibus eſt dubium aut difficultas propter pudorem conſeruandum. hec enim veniunt maxime predicanda ſcꝫ fides vera ꝛ ſancta: peccata: virtutes dei et mores: ꝛ gloria ſempiterna. Predicator etiam debet preuidere que vult predicare vt graciam habeat et veritatem dicat. Sermo eius debet eſſe clarus: facundus: bonus: ꝛ moderatus: vtilis: ornatus: conueniens ꝛ beatus: nō ſuperbus nec nimis affatus: ꝛ ſꝫ9 conditionem eorum qui audiunt: quoniaꝫ plus proficiunt. verbum enim dei et ſanctorum merita facta ſunt ad documentum noſtrum: ꝛ tunc magis proficiunt. hoc enim modo predicator vtilis eſt populo dummodo bene et virtuoſe viuat. Nota ꝙ quinqꝫ verba ſꝫ9 apoſtolum ad corinth. xiiij. ſunt predicanda videlicet: credenda. agenda: vitanda: timenda: et ſperanda. hoc eſt fides: virtutes: vicia: pena: ꝛ gloria. Conſtrue⌊ dic vera commoda⌋ que⌊ ſint probata ſacra lege⌋ dic⌊ ſicvt tu doctor⌋ id eſt predicator⌊ caueas ab errore: qꝫ⌊ pro et⌊ pudore. hec ſunt precipue prima et optima probanda ſermone per te. Sancta fides: culpa: vicium: virtus ꝛ gloria plena. tuus ſermo ſit gratus. ſit verax et premeditatus. ſermo ſit prolatus clare: feruens: bonus: et moderatus. ſit vtilis ꝛ ornatus: congruus: atqꝫ⌊ pro et⌊ beatus. tamen non ſit elatus nec ſit ſceleratus⌋ id eſt feſtinatus⌊ nimium. fac ſemper ſermones iuxta conditiones illorum qui ſunt preſentes. nam⌋ pro qꝛ: qꝛ⌊ mage proſunt verba dei ꝛ verba recta ꝛ merita facta documētis. doctor prodeſt ita ſi bona vita conſtat.

De correctione.

Fratrem corrigere peccātē quiſqꝫ tenetur
Ut careat ſcelere niſi quādo per ita timet̄
Deterior fieri vel nō correptus haberi
Uel ſi ſperetur ꝙ proximus inde grauetur
Aut ſi tardetur quia nondum tēpus habet̄
In ſimili peccās publice ſuper his ꝓhibet̄

Ut bene corrigere valeas:te corrige vere
Ut ſic correptus poſſis rep̄hendere rectus
Qui non corrigitur aliorum facta vidēdo
Punietur digne aliorum facta ſequendo
Prauos corrigere virtus eſt maxima vere
Juſti vexantur:niſi praui corripiantur.

Hec eſt quadrageſima ſexta huius capituli pars.in qua tractat autor de correctione dicens:ꝙ quilibet xp̄ianus videns fratrē ſuū xp̄ianum in aliquo peccare tenetur ſub pena peccati eu3 corrigere niſi ſit in caſibus ſequentibus:videlicet quia credat delinquentē ex correctione peiorem fieri non meliorem. Item ſi videat peccantem non velle corrigi ab aliquo. Ite3 ſi ex tali correctione alius in odium ipſius correcti grauetur. Item ſi videat aliquis ꝙ tunc nō ſit aptum tempus correctionis. Quicū̄q3 autem vult alium de crimine corrigere debet prius conſcientiam ſuam examinare:ꝛ debet eſſe ſine tali crimine:et hoc quando publice corrigit: quoniam ſi is qui corrigit alium de crimine tali publice maculetur: non valet eius correctio:quia ridiculoſo populo habetur tanꝙ turpis vt dicit catho. Turpe eſt doctori ꝛc]. Quicunq3 igitur alium vult corrigere debet ſeipſum prius emendare:vt prius correctus conſequēter pure poſſit corrigere. Ille inſuper de peccato iuſte punietur qui videns aliorum malefacta eoſdem ſequitur contemnens correctionem. Correctio ergo fraterna eſt virtus maxima et reipublice neceſſaria:alias mali homines bonos infeſtarent et a virtutibus artarent: quare ſequeretur multorum periculum. Nota ꝙ beatus Thomas ſecunda ſecunde dicit ꝙ correctio fraterna cadit ſub precepto affirmatiuo:quare obligat ad ſemper ꝛ non pro ſemper:ſed pro loco et tempore. Item dicit.q.xxxiij.ꝙ quedam ē correctio act⁹ charitatis:et quedam eſt actus iuriſditionis. de correctione quādo peccatum eſt occultum vel manifeſtum et de monitione canonica:vide optime in.c.ſi peccauerit.ij.q.prima. Cōſtrue [Quiſq3 tenetur corrigere fratem peccantem vt ipſe careat ſcelere:niſi quando timetur fieri quis deterior]id eſt peior[per iſta. vel quando timetur non haberi correctus. vel ſi ſperetur ꝙ proximus grauetur inde. aut ſi tardetur:quia nondum]pro non ꝛ adhuc[quia non habetur adhuc tempus. peccans publice in ſimili caſu prohi

betur][corrigere ſupple][ſuper his][in quibus peccat ſupple][corri-
ge te vere:vt valeas bene corrigere][alios][vt][tu][rectus][id eſt cor
rectus][ſic poſſis reprehendere. ille qui non corrigitur videndo
facta aliorum punietur digne ſequendo malefacta aliorum. Vir-
tus eſt vere maxima corrigere prauos. iuſti vexantur: niſi praui
corripiantur.

De ſomno et vigilia.

Sūt promiſſa bona vigilātibꝰ atqꝫ corona
Se bene ditabit meritis:bene qui vigilabit
Sūt dormitantes reprobati: nō vigilantes
Criſtus,ad orandū nos monuit:⁊ vigilādū
Ut cuꝫ tentamur:in nullo decipiamur
Nā veit abſqꝫ mora mors:q̄ ñ credimꝰ hora
Debes vitare ſero nimium vigilare
Naꝫ vigilare ſero nimis nocet:qñ fit ignis
Nempe ſitim generat: i v̄bis tēpora vaſtat
Corpus ſepe grauat:animū qñqꝫ moleſtat
Surgere manevetat:⁊ craſtia ſepe r̃tardat

Hec eſt quadrageſima ſeptima huius capi.pars. in qua tractat autor de ſomno et vigilia dicens: Qz deus promiſit vigilantibus multa bona:videlicet coronam glorie eterne. quicunqꝫ igitur vir-tutibus inuigilauerit:hanc coronaꝫ glorie infinite pro merito ſuo habebit.dormientes vero nimium a deo ſunt reprobati tanq̄ deſi-des et pigri. Exemplo igitur chriſti vigilare in oratione debemus vt temptationes malas vitemus. Tempus etiam meritorium hu-ius breuiſſime vite incertum eſt. nam mors noſtra ſequitur cor-poris noſtri vmbram quocunqꝫ pergamus. nec intelligendum eſt hic de illa vigilia que fit aliquando ad ſolatium iuxta ignem quia talis ſepe nociua eſt: quoniam ſitim inducit: et multa tem-pora in verbis inutilibus conſumit.aggrauat plurimum corpus et deinde animam meſtam reddit. impedit etiam ne quis mane

urgat:et i deo tardat craſtinam operam. Nota ꝙ xp̄us precepit vi‑gilare:⁊ dormientes increpauit dicens. Nō potuiſtis vna hora vi‑gilare mecum mathei.xxvj.vigilate ergo et orate ⁊c. Conſtrue ⌊bona atqȝ⌋pro et⌊corona ſunt promiſſa vigilantibus⌋ille ſupple ⌊qui vigilabit bene ditabit bene ſe meritis.dormientes ſunt repro‑bati.criſtus monuit nos ad orandum ⁊ vigilandum:vt non deci‑piamur in vllo cum temptamur.nam⌋pro quia: quia⌊mors venit abſqȝ mora hora qua non credimus.debes vitare vigilare nimiuȝ ſero:nam⌋pro qꝛ: quia⌊vigilare nimis ſero nocet quando ignis fit.nempe⌋pro quia:quia⌊generat ſitim:⁊ vaſtat tempora in ver‑bis.grauat ſepe corpus:qȝ⌋pro et⌊moleſtat quandoqȝ animuȝ.ve‑tat ſurgere mane:⁊ retardat ſepe craſtina.

Multa mala que facit nimius ſomnus.

Noli dormire nimis aut pauſando pigrire
Somnus eni nimius ē valde ſepe nociuus
Corp9 eni reddit pigreſcēs:reumata nutrit
Vulnerat ⁊ mentem ſic ocia vana ſequētēȝ
Tempus perdendo vicijs alimēta gerēdo
Dat laſciuire carnem fatiendo perire.

Hec eſt quadrageſimaoctaua hui9 capituli pars.in qua tractat autor de malis que facit nimis ſomnus dicens ꝙ nimis abundās ſomnus ſimiliter ⁊ omnis pigricia nociua eſt multum tam corpori ꝙ̄ anime.nam efficiunt corpus pigrum ⁊ tardum ſeu lentum ⁊ reu‑mate plenum.animam.i.mentem vulnerat ocia ſequentem: quoni‑am tempus amittit:⁊ nutrit crimina:⁊ fortificat carnem que mili‑tat aduerſus animam.Et tandē facit aīaȝ per peccatuȝ perire. Om‑nis autem ſomnolentus piger eſt et mittitur ad formicam vt ab ea diſcat prudentie ſue diligentiam prouerbiorum.vj. vade ad formi‑cam o piger ⁊ conſidera vias eius. Conſtrue⌊noli dormire ni‑mis:aut⌋pro vel⌊pigrire⌋.i.pigrum eſſe⌊pauſando.enim⌋pro qꝛ: quia⌊ſomnus eſt valde ſepe nociuus⌊enim⌋id eſt certe ſomnus ſupple⌊reddit corpus pigreſcens:⁊ nutrit reumata:⁊ vulnerat mē‑tem⌋.i.animam⌊ſequentem ſic ocia: perdendo tempus: gerendo alimenta vicijs.Somnus dat⌋.id ē facit⌊laſciuire⌋id eſt luxuriari ⌊carnem faciendo eam perire.

Quomodo ſe debꝫ hõ regere dũ intrat lectũ: ⁊ q̃d dicere debet dũ ſe leuat.

Dumvis dormire debet crux ſancta preire
Te ſic commendes dño reuerenter ⁊ ores
Me tibi cõmendo de9 ſemper alme petẽdo
Ut me pauſantem cõſerues: ac vigilantem
Me tibi virgo pia ſemper cõmendo maria
Tu mihi ſaluatrix ſis ſemper auxiliatrix
Angele qui me9 es cuſtos pietate ſuperna
Me tibi cõmiſſum ſerua defende guberna
Sis mihi tutela michael: raphaelq́ȝ medela
Et gabriel fortis ſis cõtra pericula mortis
Hec eadem facies de ſomno qñ reſurges.

Hec eſt quadrageſimanona hui9 capituli pars: in qua tractat autor de his que debemus dicere ⁊ facere cubando ⁊ ſurgendo dicens ꝙ cum volumus dormire debemus nos ſigno crucis munire deo nos cõmendando et reuerenter adorando dicentes. Me tibi cõmendo deus alme ⁊c̄. id eſt precor vt conſerues me tam dormiẽdo ꝙ̃ vigilando. et debemus poſt xp̄m orare virginem glorioſam dicentes. O virgo maria habeas me ſemper tibi cõmiſſum cuſtodiendo: et ſis mihi in auxilium mee ſalutis. Item etiam dirigere debemus orationem noſtram ad angelum bonuȝ noſtrũ qui cuſtos nobis pietate dei tribuitur: vt dignetur nos cõſeruare illeſos ab aduerſario demone dicẽtes. O gabriel ſis mea defenſio. o raphael ſis medicina contra hoſtes meos volentes nocte me impugnare. tu vero gabriel cuius fortitudo eſt interpretatio ſis mihi in adiutorium contra mortis pericula. hoc idem etiam orantes dicere debemus cum a lecto ſurgimus. Cõſtrue [ſancta crux debet preire dum vis dormire. commendes ſic te domino ⁊ ores reuerenter] O [deus alme] .i. ſancte [cõmendo ſemper me tibi: petendo vt conſerues me pauſantem] .i. dormientem [ac] pro et [vigilantẽ] o [maria

pia virgo cõmendo ſemper me tibi.tu ſis ſaluatrix mihi:ꝛ ſemper ſis auxiliatrix]O[angele qui es cuſtos meus pietate ſuperna ſer-ua defende guberna me cõmiſſum tibi]O[michael ſis tutela mihi qꝫ]pro et o[raphael ſis medela.et tu gabriel fortis ſis contra pe-ricula mortis.tu facies hec eadem quando reſurges de ſomno.

De perſeuerantia.

Si vis regnare:ſtudeas bona continuare
Fac bona continue: poteris ſic viuere tute
Omnes virtutes currunt querendo ſalutes
Cõtinuãs curſum ſcãdit conſtantia ſurſuꝫ
Incipiunt multi:non perficiunt bona ſtulti
Stultus mutatur: vt luna cito variatur
Quolibet a vento agitatur ſicut arundo
Sed prudens ꝯſtat:vt ſol ſua lumina p̃ſtat
Quod bene cepiſti cõple:nam p̃mia donat
Criſtus vincenti:finis non pugna coronat.

Hec eſt quinquageſima huius capituli pars:in qua tractat autor de perſeuerantia per quaꝫ omnes virtutes premium merentur et eſt illa virtus per quam alie continuantur:quia nihil valet incipere bene et terminare male.multi enim bene incipiunt: ſed qꝛ hãc virtutem perſeuerantie non habent ante finem operis deficiunt et non perficiunt:et ſic vt ſtulti premium ſui operis perdunt:et tales merito comparantur lune que ſepe in vno menſe ſꝫᵉ apparentiam mutatur.Prudens autem quia conſtans eſt merito ſoli comparatur qui ſemper lumen ſuum diffundit.ſtultus vero velut arũdo a vento agitata variatur.Si premium igitur ſperamus oportet adimplere bona que incepimus:quoniam dicit criſtus mathei quarto.Qui perſeuerauerit vſqꝫ in finem hic ſaluus erit: quia finis ꝛ non pugna coronam ꝛ premium meretur. Nota ſꝫᵉ tullium ꝙ perſeuerantia eſt in re bene conſiderata ſtabilis ratio et perpetua manſio. Conſtrue[Studeas continuare bona opera ſi vis regnare]in celis ſupple[fac continue bona poteris viuere tute ſic omnes virtutes currunt querendo ſalutes. vir continuans curſuꝫ

ſuum ſcandit ſurſuꝫ conſtantia ſua. multi incipiunt. ſtulti non perficiunt bona. vir ſtultus mutatur cito vt luna. ſtultus variatur a quolibet vento. ſtultus agitatur ſicut arundo]id eſt illa herba[ſꝫ vir prudens conſtat vt ſol preſtat ſua lumina. comple id quod bene concepiſti. nam]pro quia: quia[criſtus donat premia vincenti. finis coronat non pugna.

De cuſtodia quinqꝫ ſenſuum.

Guſtus: odoratus: auditꝰ: viſio: tactus
Per te claudantur: nec ſordes ingrediantᷣ

Hec eſt quinquageſimaprima huiꝰ capituli pars: in qua tractat autor de cuſtodia quinqꝫ ſenſuum dicens ꝙ quinqꝫ ſenſus corporis qui ſunt guſtus: odoratus: auditus: viſus: et tactus ſunt ſeruandi a nobis clauſi: quia non debemus per eos nimis delectari in rebus huius mundi. alias enim multa peccata per miniſterium ſenſus a nobis fierent niſi coercerentur ꝛ clauderentur hoc eſt cõtinerentur honeſte a nobis: ne ſeculi oblectamenta hauriant. de ſe enim proni ſunt ad malum ab origine ſua vt Geneſis octauo dicitur. Senſus enim et cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. propter quos dicebat paulus ad Romanos ſeptimo. video aliaꝫ legem in membris meis. i. in ſenſibus repugnantem legi mentis mee: et captiuantem me in lege peccati: quare exclamabat docens nos ſic facere. infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius: in quo ſcilicet ſunt tot mali ſenſus. Conſtrue[guſtus]id eſt ille ſenſus[odoratus: auditus viſio ꝛ tactus claudantur per te: ne]pro vt ꝛ non: vt[ſordes nos ingrediantur per eos.

De viſu.

Noli reſpicere que poſſunt viſa nocere
Auertas viſum tibi ne tollat paradiſum
Intrat mors aĩas per viſus ſepe feneſtras
Cor clauſis portis euitat vulnera mortis.

Hec eſt quinquageſimaſecũda huiꝰ capituli pars: in qua tractat autor de viſu dicens ꝙ per viſum ſepe vulneratur ad mortem cor noſtruꝫ propter peccatuꝫ mortale inde cauſatum. nam viſus ẽ porta per quã ſepe mors ingreditur ſcꝫ peccatũ mortale: quare tenere

debemus eaȝ clauſam:ne videamus que poſſunt nobis nocere videndo propter que poſſemus paradiſum perdere. Uiſus enim fuit miniſter ⁊ prima porta peccati in eua vt Geneſis tertio dicitur. vidit igitur mulier ꝙ bonum eſſet lignum ⁊ ad veſcendum ſuaue.
Conſtrue[noli reſpicere ea que viſa poſſunt nocere. auertas].i. tollas[viſum:ne]pro vt ⁊ nō:vt non[tollat tibi paradiſuȝ.mors] ſcilicet peccatuȝ[intrat ſepe animas.per feneſtras viſus cor euitat vulnera mortis portis clauſis.

De auditu.

A verbis vanis mendacibꝰ atqꝫ ꝓphanis
Aures auertas:ipſas ad commoda vertas
Audi ſermones:miſſas:horas:rationes
Sic te diſpones ad rectas conditiones.

Hec eſt quinquageſimatertia huiꝰcapituli pars: in qua tractat autor de auditu dicens ꝙ cauere debemꝰ ne audiamus verba vana prophana ⁊ mendoſa. Audire vero debemus vtilia nobis velut ſermones:miſſas:horas:⁊ rationes bonas. Et generaliter omnia per que poſſumus ad vitam peruenire vt conditiones rectas habeamus. Audire etiam debemus viros ſapientes: q2 audiens ſapiens ſapientior erit prouerbiorȝ primo. Conſtrue] Auertas id remoueas[aures a verbis vanis mendacibus:atqꝫ]pro ⁊[prophanis vertas ipſas ad cōmoda. Audi ſermones:miſſas: horas: rationes. diſpones ſic te ad conditiones rectas.

De odoratu.

Non ſit odoratus vnꝙ̄ tuus immoderatus
Criſtus odor tibi ſit:cū pluſꝙ̄ cetera proſit.

Hec ē quinquageſimaquarta huiꝰcapituli pars:in qua tractat autor de odoratu dicēs ꝙ nunꝙ̄ debemus immoderate ⁊ exceſſiue ſpeciebus odoriferis ad delectationem vti quia in tali delectatione nimia poſſet conſiſtere vel generari peccatuȝ. criſti vero bonus odor qui eſt ad vitam eternam debet ſaciare odoratum noſtrum vt dicitur canticorꝫ primo. In odore vnguentoruȝ tuorꝫ currimus odor enim paſſionis criſti alijs eſt odor vite in vitam: alijs ē odor mortis in mortem vt in.c. Nabuchodonoſor.xxiij.q.iiij. Cōſtrue [tuus odoratus non ſit vnꝙ̄ immoderatus. criſtus ſit tibi odor: cum proſit pluſꝙ̄ cetera.

De guſtu.

Stringe tuũ guſtũ qui vult cõſumere multũ
Plurima guſtare vult ſepe vẽtrẽ grauare
Si guſtuꝫ ſequeris: nunq̃ bene ꝓficieris.
Si ſibi credideris: nõ ſobrius efficieris.

Hec eſt quinquageſimaquinta huiꝰ capituli pars: in qua tractat autor de guſtu dicens ꝙ ſũma cum diligentia guſtum noſtrum et ipſius concupiſcentiam artare atqꝫ vincendo frenare debemus: cuius laſciuiam ſectantes ſi illius habenas lexauerimus multa incõmoda reportabimus: tum primo nimium ventrem grauando: tum ſecundo ſobrietatem ⁊ alias illi annexas virtutes: necnon inſuper omnem rerum profectuꝫ extinguendo. nec ergo incitanti parendum eſt guſtui: ſed peſſundendus per omnia venit: non quãtũ ad vite neceſſitateꝫ facit. hi etenim ſenſus noſtre carnis omnes eiꝰ more ad mala proni ſunt: ⁊ laſciuire carnis ſimilitudine querunt: ſed in viro prudente rationem eorum diurnam atqꝫ regulam vniuerſalem habent que prohibet eorum incentiuum: ne facilitas venie occaſionem prebeat delinquendi: habetur in. c. vt clericorum mores. de vita ⁊ honeſtate clericorum. Conſtrue [ſtringe guſtuꝫ tuum: qui vult conſumere multum. guſtare ſepe plurima vult. grauare ſepe ventrem: nunq̃]pro non et vnq̃ [non proficieris]. id eſt non proficies vnq̃ [bene ſi ſequeris guſtum. non efficieris ſobrius ſi credideris tibi.

De tactu.

Sic cõpeſce manus: ne tactus ſit tibi vanꝰ
Tãgẽs imunda manꝰ: ex hoc ẽ male mũda
Ut vites penas res nõ tangas alienas.
Nõ aliquid tãgas male ꝑ q̃ poſtea plãgas

Hec eſt quinquageſimaſexta huiꝰ capituli pars: in qua tractat autor de tactu dicens ꝙ nihil tangere debemus qđ ſit immunduꝫ ſeu inhoneſtum tam in nobis q̃ in alijs. Item nihil alienum tangere furti cauſa aut alia iniuſta occaſione debemꝰ: et generaliter ab omni tactu illicito et rei illicite abſtinendum eſt: vt prophani ac tactu rerum ſacrarum: alias culpa nobis eſt: pro qua in poſterum

plangendum eſt. Tangere enim immundum eſt conſentire peccã-tis vt dicitur.xij.q.iij.in.c.recedite. Conſtrue[compeſce ſic ma-nus:ne]pro vt ꝛ non:vt[tactus vanus nõ ſit tibi.manus tangẽs immunda eſt male munda.per hoc non tangas res alienas vt vi-tes penas.non tangas male aliquid pro quo plangas poſtea.

De inceſſu.

Sicq̧ pedẽ ſ coibe:ne vadãt ad mala prõpte
Nõ ad rixandũ vadant nec dãnificandum
Nõ ad cernendũ res varias nec rapienduȝ
Ad dñm greſſus diſpone tuoſq̧ regreſſus.
Et qꝛ de facili nequeunt aſſueta relinqui:
Nõ ſumas viſuȝ qui gignere poſſit abuſuȝ.

Hec eſt quinquageſima ſeptima hui⁹ capi.pars:in qua tractat autor de inceſſu dicens ꝙ greſſus atq̧ regreſſus noſtros in deum maxime debemus ordinare vt videlicet aſſueſcamus ire ad loca ſancta honeſta ꝛ virtutum inductiua:ſcientiarum etiam ꝛ diſcipli-narum oſtenſiua:ne ad loca iſtis contraria conſuetudinem indua-mus:ſed pedes noſtros penitus cohibeamus ne ad aliqua audiẽ-da:aut vero ſaltem videnda que mala ſint nos conducant. rixas fugiamus.vana ne videamus.damna aut rapinas cuiꝗ̃ ne infera-mus.Sint igitur pedes ꝛ affectiones noſtre ad ſolum deum princi-paliter tendentes:per quos affectiones humane deſignantur que poſtremo relictis alijs prioribus malis remanent in nobis:ideo oportet eas deponere quando ſunt nimium fixe terrenis volupta-tibus:qđ voluit intelligere xp̃s cũ dixit.Qui lotus eſt non indiget niſi vt pedes lauet id eſt malas affectiones tollat.Et hec fuit ratio quare xp̃us lauit pedes diſcipulorum ſuorum ꝛ non manus vt di-citur iohãnis decimotertio. Conſtrue[q̧ꝫ]pro ꝛ[ꝛ cohibe]id eſt prohibe[ſic pedes:ne]pro vt ꝛ non:vt non[vadant prompte ad mala. Non vadant ad rixandum:nec]pro ꝛ non[vadant ad res varias rapiendum.diſpone greſſus tuos ad dominum:q̧ꝫ]pro et [tuos regreſſus:et non aſſumas vſum]id eſt conſuetudinem:qui poſſit gignere abuſum.qꝛ aſſueta nequeunt relinqui de facili.

De honeſtate vite.

Sit tua mēs mūda ſemꝑ meditatio ſancta.
Actio ſit iuſta: necnon intentio recta
Cōmoda ſint verba: ſit conuerſatio grata
Sit placidus geſt⁹: greſſus matur⁹ honeſt⁹
Congrua ſit veſtis: ſocijs ſocieris honeſtis
Cōpoſitos mores habeas laudabiliores.

Hec eſt quinquageſimaoctaua huius capi. pars. in qua tractat autor de honeſtate vite dicens Qꝫ hec eſt vera vite huius decentia ſeu honeſtas: videlicet vt purgata omni labe criminis anima noſtra ſit pura atqꝫ munda ab omni macula in dei ⁊ hominum conſpectu. meditatio ſit ſancta: actio iuſta: intentio recta propter deuꝫ ſcilicet aut aliquod in deum tendens. verba audientibus ſint vtilia non ſcandaloſa: et tota conuerſatio hominibus grata. geſtus placidus. inceſſus vero maturus et grauis ſꝫᵉ perſone ſtatum. veſtimenta ſint profeſſioni atqꝫ vocationi conuenientia. Societas cū quibus habetur conuerſatio ſit honeſta. mores et actus ſint bene compoſiti ſeu ordinati vt laudabili⁹ fieri poterit: ne quid fiat minus in ea in qua quis conuerſatur vita: quod per Terentiuꝫ laudabilē cenſendum eſt. inquit enim in andria. nam id arbitror apprime in vita eſſe vtile: vt ne quid nimis. Conſtrue[Tua mens ſit munda. meditatio ſit ſemper ſancta. actio] id eſt operatio [ſit iuſta necnon] id eſt etiam [intentio] ſit [recta. verba ſint commoda] id ē vtilia. Conuerſatio ſit grata. geſtus placidus. greſſus ſit maturus et honeſtus. veſtis ſit cōgrua. ſocieris ſocijs honeſtis. habeas mores compoſitos et laudabiliores.

Quomodo trahendum eſt bonum exemplum ab omnibus.

Inſpice maiores mediocres atqꝫ minores
Collige ſic flores virtutum commodiores
Cum quibus orneris ſalueris et auxilieris
Sis bene moroſ⁹ ⁊ ad impia facta moroſ⁹

Nobilitas morum pl9 prodeſt q̄ genitorū.

Dec eſt quinquageſimanona hui9 capituli pars: in qua tractat autor quomodo trahendum eſt bonum exemplum ab omnibus di cens q̄ his qui deſiderat ſibi optimas comparare virtutes facile hoc poterit. Si mores maiorum mediorum atq3 minorum conſide rauerit et ex his qd̄ conuenientius decentius atq3 honeſtius ſibi appropriauerit vt ornatior ſit ⁊ ſaluti ex eorum auxilio proximior. hinc enim nobilis; et moroſus dicetur: quia nobilitas ſola eſt. ani mum que moribus ornat. non autem ea que ex parentibus trahit̄. moroſus inſuper a morum multitudine dictus: cuius media bre uis eſt. Item etiam moroſus dicitur a mora cuius media longa eſt: quoniam virtuoſus omnis tardus eſt ad malum perpetrandū Unde prima ia. primo dicitur. ſit autem omnis homo velox ad au diendum: tardus ad loquendum et tardus ad iram. Conſtrue [inſpice maiores mediocres atq3] pro et [minores collige ſic flo res virtutum cōmodiores: cum quibus virtutibus orneris ⁊ auxi lieris. ſis bene moroſus] id eſt virtuoſus [et ſis moroſus] id eſt tar dus [ad facta impia] id eſt mala [nobilitas morum prodeſt plus q̄ genitorum.

De modo viuendi ⁊ cōuerſandi.

Sis bene diſcretus inter conuiuia letus
Tūc parce comede: mage pce pocula ſume
Ac parce loquere: ſocios large reuerere
Nō ſis ad riſum pronus: niſi ſit tibi viſum
Quod bene cōueniat ⁊ honeſte tūc tibi fiat
Hūc homo deridet qui multū vl̄ cito ridet
Non diſcurrendo procedas vel ſaliendo
Nō vadas nocte: vel ſaltez eas bene docte
Si poſſis tende ſociatus ſemper honeſte
Signa mali fugias: ne ſuſpectus tibi fias
A praua ſpecie debet ſe quiſq3 cauere.

Hec eſt ſexageſima huius capituli pars: in qua tractat autor de modo viuendi et conuerſandi dicens quod magna debet haberi diſcretio ad honeſte conuerſandum: et maxime in conuiuijs vbi plerumque aggregantur bene et male morati .i. compoſiti moribus atque diſſoluti inter quos ſatis eſt difficile diſtinctionis menſuram debite obſeruare. Que menſura ipſa eſt vt videlicet moderate cibum atque moderatius potum ſibi quiſque ſumat. Et vt parum loquatur. plurimum vero alios reuereatur. modeſte rideat ſi occaſio ſe offerat. a vino penitus abſtineat ne ceteris ludibrio fiat: aut nimia notetur leuitate. Inſuper hoc conuerſationem honeſtam vt non diſcurrat per vicos et plateas ſaltando aut preter modum ambulando maxime nocte: quod ſi neceſſitas preſtiterit fiat cum ſocietate decenti ad tollendum omnem malam ſuſpicionem. Quoniam a mali ſpecie precipit apoſtolus abſtinere vt in .c. Cum ab omni. de vita et honeſtate clericorum. Sapiens enim ſuos mores trahit a ſapientioribus antiquis vt dicitur eccleſiaſtici .xxxix. Sapientiam omnium antiquorum exquiret ſapiens. Conſtrue [ſis bene diſcretus. ſis letus inter conuiuia. comede tunc parce. ſume mage parce pocula: ac] pro et [loquere parce. reuerere] id eſt honora [large ſocios. non ſis pronus ad riſum: niſi viſum ſit tibi quod conueniat. bene: et fiat tunc honeſte tibi] id eſt a te [homo deridet hunc qui ridet multum vel cito non procedas] id eſt non eas [diſcurrendo vel ſalliendo. non vadas nocte vel ſaltem eas bene docte. tende] id eſt vade [ſociatus honeſte ſi poſſis. fugias ſigna mali: ne] pro vt et non: vt non [fias ſuſpectus tibi. quique debet ſibi cauere a ſpecie praua.

Quod fugienda ſunt mala conſortia.

Non habeas ſocios ſtultos: ſed dogmate plenos
Cum ſanctis habita que ſunt puerilia vita
Elige doctorem qui te reddat meliorem
Elige conſortem qui ſanctam det tibi ſortem
Qui bene vult agere viliaque facta cauere
Prauorum fugere debet conſortia vere
Si ſanctos ſequeris ſanctus ſic efficieris
Sed peruerteris ſi peruerſos comiteris

Pomū corruptū cito corrumpit ſibi nuptū
Omnia contacta denigrat pix calefacta
Sic maculat cūctos p̄u9ſocios ſibi iūctos.

Hec eſt ſexageſimaprima huius capituli pars: in qua tractat autor quomodo ſunt fugienda mala conſortia dicens. Quicunqȝ ſanctam incorruptam ⁊ immaculatam cupit ducere vitam: viros his ſimiles inhabitandi gracia querat. Qui enim querit doctrinaȝ ⁊ ſcienciam non ſtultum ſequatur aut ignorantem ſed doctoreȝ ſapientem qui reddat eum meliorem. qui autem ſanctos viros ſequetur ſanctus tandem efficitur. Et ad contrarium. qui malos ſequitur eis ſimilis mox efficietur pomi corrupti exemplo: quod nomen fructuum generale vocatur. nam ſi coniunctum alteri valido pomo adheſerit ſtatim in eius conuertet corruptionis ſimilitudinem. et iterum quemadmodum pix nigra conficta eſt a calore liquida quecunqȝ attrectauerit in eius nigredinis ſimilitudineȝ cōuertit. Sic ſuo more cunctos quos ſibi inſanus adiunxerit quo ad mores corrumpit. Facilius enim conualeſcunt viciorum ſeminaria prohdolor et in nobis prohpudor q̄ virtutum. Tullius enim ad lucillum ait: q nullius boni ſine ſocio iocunda eſt poſſeſſio. Querendus eſt igitur ſocius iocunditatis gracia: ſed prius eſt eligendus et virtute probandus: quia qui corruptis ſociatur incorruptus permanere non poteſt vt in. c. Quiſquis. xxiij. q. iiij. ⁊ ideo vitanda eſt ſocietas malorum vt in capitulo. non turbatur. xxiij. queſtione prima. Conſtrue non habeas ſocios ſtultos ſed plenos dogmate id eſt doctrina habita cum ſanctis. vita ea que ſūt puerilia. elige doctorem qui reddat te meliorem. elige conſortem id eſt ſocium qui det tibi ſortem fortune id eſt partem ſanctam. ille ſupple qui vult bene agere: qȝ pro et cauere facta vilia debȝ fugere vere conſortia prauorum. Si ſequeris ſanctos efficieris ſic ſanctus: ſed peruerteris id eſt peruerſus efficieris ſi comiteris id eſt ſocias peruerſos id eſt malos pomum corruptum corrumpit cito nuptum id eſt coniunctuȝ ſibi. pix calefacta denigrat omnia contacta. prauus ſocius maculat cunctos iunctos ſibi.

De ludis cauendis.

Non ad taxillos ludas: nam ius vetat illos
Ludi vitentur: aut plurima dāna ſequent̄

Ludens diſpendit res:famā:tēpora perdit
Fraudē cōmittit: mendacia ſcādala nutrit
Se male ditare cupit:et alios ſpoliare
Clamat:blaphemat: iraſcit̄ et male dānat
Infert litigia: periuria:verbera:furta
Eccleſiā ſpernit: nocet huic q̄ ludere cernit
Lāguet:marſcecit:dolet amittendo caleſcit
Perdens inſanit: male ſtando corpꝰ inanit
Quāuis letetur modicum ſi forte lucretur
Non hoc ditatur iniuſte ſi teneatur.

Hec eſt ſexageſima ſecunda huius capituli pars:in qua tractat autor de ludis cauendis dicens:ꝙ ludus taxillorum eſt iure prohibitus vt in capitulo clerici.de vita et honeſtate clericorum extra. Et generaliter dicunt doctores ꝙ omnis ludus cuius ſors ⁊ euentus committitur fortune prohibetur iure:niſi ſit in modica re. aliqui tamen ſunt ludi permiſſi ad virtutis exercitationem: de quibus philoſophus quarto phiſicorum. et Cicero libro officiorum. ludi autem prohibentur omnes ex quibus damna ſequuntur vt in autentico.Alearum ludus.C.de religioſis ex ſumptibus funeruꝫ. et in autentico de ſanctiſſimis epiſcopis.collatio.ix. Quia in talibus ludis res et tempus perduntur.Fraus et mendacium et ſcandalum committuntur.ſpoliatur etiam qui perdit bonis ſuis:⁊ tūc clamat:blaſphemat:iraſcitur et maledicit:litigat:peierat: verberat et furatur ſi poteſt.Spernit eccleſiam:nocet his qui proſpiciunt:languet:marceſcit:dolet.⁊ ſcandeſcit furore:moleſtus eſt velut inſanus.Corpus eius eſt inane viribus:licet modicum gaudium recipiat ſi aliquando lucratur:et quia iniuſte acquirit non poteſt ex lucro illo ditari:immo tenetur ad ſatiſfactionem:nec poteſt repetere quod amittit:quoniam illud quod lucratum eſt ex turpi lucro vel iure prohibito venit pauperibus eroganduꝫ:maxime ſi ex parte vtriuſqꝫ vertitur turpitudo:vt ē bona gloſa ⁊ doctores etiam tenent ibi in capitulo penultimo de vita ⁊ honeſtate clericoruꝫ. Conſtrue[Non ludas ad taxillos.nam]pro quia:quia

[ius vetat illos. ludi vitentur:aut]pro vel: vel[plurima damna ſequentur.ludens diſpendit res:famam:ꝛ perdit tempora:cõmit tit fraudem:nutrit mendacia ꝛ ſcandala: cupit ditare male ſe.et] pro ſed: ſed[cupit ſpoliare ſe.ludẽs clamat:blaſphemat:iraſcitur: ꝛ male damnat]id eſt maledicit[infert:dat litigia:periuria: verbera:furta. ſpernit eccleſiam. nocet huic qui cernit ludere.languet amittendo.marceſcit.incipit fieri macer:dolet et caleſcit. perdens inſanit.efficitur velut ſtultus; et inanit] id eſt efficitur inanis moleſtando corpus:Quis letetur modicum ſi lucretur forte aliquid. non ditatur.non efficitur diues hoc]id eſt ex hoc[ſi teneatur]id eſt poſſideatur[iniuſte]

De fama.

Uir bõe ſẽper ama:ꝙ ſit tibi ſplẽdida fama
Nomẽ habere bonũ fertur dñi fore donuʒ
Quiſq̃s habẽs vitã ñ debʒ ſpernere famã
Sancta tibi vita prodeſt:alij s tua fama
Si propriã famaʒ fieri vis ſemper honeſtã
Crimina deuita: nã famam dat bona vita
Ne dum per crimen poſſis amittere nomen
Sed male per ſigna fiet tua vita maligna

Hec eſt ſexageſimatertia huius capituli pars:in qua tractat autor de fama dicens ꝙ quãdiu viuimus bone ꝛ integre fame odorẽ ſaluare debemus:quia grande dei donuʒ eſt atqʒ viri virtuoſi vehemens preſumptio: quare a nemine ſpernẽda fama eſt ſed potiꝰ optanda:aut vero conſeruanda venit. Conſeruatur autem hec ꝑ vitam ſine crimine agitatam ꝛ honeſtam conuerſationem. Tollitꝛ etiam per malam vitam aut per aliquam mali ſigni ſpeciem.beata autem vita eſt ſancta.ipſis ſanctis eſt vtilis.Eorum vero fama exemplum ꝛ relatio bona alijs ſicut ſignuʒ ad ſagittam tributa multum perficit.Et ſimiliter a ſenſu contrario vox eſt fama mala que cito ac velociter currit ad aures ſingulorum vt ait virgilius Eneydum. Fama malum quo non aliud velocius vllum. Parua metu primo mox ſe attollit in auras.hec fama mala deturpat:ꝛ alios a ſe trahit in exemplum. Quare hoc malum eſt valde pernicioſum:

idco dicitur prouerbiorum viceſimo ſecundo. Melius eſt enim bo-num nomen ꝙ diuicie multe. Super argentum enim ⁊ aurum gra-cia bona. Conſtrue. O [bone vir ama ſemper ꝙ fama ſplendida ſit ſemper tibi. habere nomen bonum fertur] id eſt dicitur [fore] id eſt eſſe [donum domini. Quiſquis] id eſt quilibet [habens vitā non debet ſpernere famam. Sancta vita prodeſt tibi. tua vita pro-deſt alijs. deuita crimina: ſi vis famam fieri ſemper honeſtam. nam] pro qr: quia [fama dat vitam bonam. vita ne] pro vt: vt [duꝫ id eſt aliquando [poſſis amittere nomen per crimen: ſed tua vita fiet maligna per mala ſigna.

De diſpoſitione domus.

Ne perdas ſubito domi diſponere ſcito
Ac tua diſpone: fac omnia cū ratione
Sic vt portare valeas ſumptus moderate
Qui nimis expendit alienū poſtea prendit
Ut bene ſufficias ſeruare ſtatum ſapienter
Sumpt⁹ nō facias niſi iuxta poſſe libenter
Nec plures teneas famulos incōuenienrer.
Diuitias caueas ne vaſtes inſipienter.
Sed tibi prouideas de rebus ſufficienter
In cunctis habeas menſurā conuenienter
Diſcrete videas q̄ ſunt facienda frequēter
Et cito diſponas prout expedit ipā decent
Quotidie multa nobis naſcuntur agenda.
Cum ſint iam nata velocius expedienda.
Aut aliter plura remanebunt perficienda
Cum tibi ſit cura patrare negocia plura
In primo cura cuius mora plus nocitura.

Hec eſt ſexageſimaquarta huius capituli pars: in qua tractat autor de diſpoſitione domus dicens: q̄ prudens rerum ſingularū diſpenſator cuꝫ moderamine ac recta ratione priuſq̄ domus eius patiatur diſpendium eidem cito ꝛ ſtatim non per temporum inter‑ſticia diſponit in cunctis vtilibus ſuis: coſiderādo videlicet quos poſſit ſuſtinere ſumptus: et quas debeat res exponere: ꝛ quas ha beat ſibi conſeruare. Nam ſi indiſcrete ꝛ inutiliter expenderet que ſua ſunt: egenus factus aliena aut raperet aut concupiſceret. Igi‑tur attente conſideret vt ſibi ꝛ ſuis ſufficiat: et ne inuanum diuici as conſumat: et quot famulantes ſibi retineat vt modum et men‑ſuram in omnibus conſeruet. in agendis vero que multa quotidie et varia naſcuntur nobis ipſe verſatur vt ordine cōſtituat. que pri us aut vero poſterius vtiliter gerenda ſunt: et vt velociter expedi at ea quorum diuturna mora damnum afferret. Deinde ſuo loco et ordine queqꝫ ſingula diſponat. De regimine et domus diſpoſi‑tione que ad yconomum videtur pertinere tractat ample philoſo phus in politicis: et Cicero de officijs. Conſtrue. debes ſupple [diſponere cito domui: ne] pro vt et non: vt non[perdas ſubito: ac] pro et[diſpone tua. fac ſic omnia cum ratione vt portare vale as ſumptus] id eſt impenſas[moderate. ille qui expendit nimis: prendit] id eſt accipit[poſtea alienuꝫ. non facias ſumptus libenter niſi iuxta poſſe: vt ſufficias ſapienter ſeruare ſtatū: nec] pro et et non: ꝛ non[teneas plures famulos inconuenienter: ſed prouide‑as ſufficienter tibi de rebus. habeas conuenienter menſuram in cunctis rebus. videas diſcrete ea que ſunt facienda frequenter: et diſponas cito ipſa: prout] id eſt ſicut[expedit decenter. multa agē da nobis] id eſt a nobis[naſcuntur quotidie que ſunt expediēda velocius cum ſint iam nata: aut] pro vel: vel[plura remanebunt aliter perficienda. cum cura ſit tibi patrare] id eſt perficere[plura negocia. cura] id eſt fac primo id[cuius mora eſt plus nocitura.

Ultimū capitulū de morte ꝛ eiꝰ ſeq̄la. Et primo de preparatione ad mortem

Mordet mors cūcta q̄ naſcunt̄ ſine cūcta
Que priꝰ vnita ſoluit feriēdo ſagitta
Nemo vitare mortem valet aut ſuperare

Nā clauſis portis itrat loca ſingula fortis
Nocte die cuiq; mors inſidiatur vbiq;
Sepe necat ſubito ml'tos gladio bis acuto
Q̄nis incipias bonus in medio quoq; fias.
Si bn̄ nō finis: mal⁹ hic fert ad mala finis
Cur bn̄ credēdo pagēs bona:p̄ua cauēdo
Ne ſis dānatus:ſis ſemp̄ obedire paratus.
Uiuere coneris bene: nam bene ſi morieris
Uix bene viuentem vidi praue morientem.
Nō eſt mors ſubita quā ꝯſociat bona vita
Defunctos opera ſociant:nō arua nec era
Sis animo fortis inſtante turbine mortis
Sis bene ꝯtritus:cōfeſſus mēteq; punctus
Corpore munitus criſti:mēbriſq; perunct⁹
Cunctis ignoſce:veniam tibi tribui poſce.
Mūdū poſtpōas:nec amicoſ corde repōaſ
Summa tua cura ſit ꝙ mens ſit bene pura.
Criſtum rogare ſatagas et ſepe rogare:
Ut tibi condonet tua crimina teq; coronet.
Subde voluntati domini te corde libenti
Eſt virtus facere gratum facienda neceſſe
Tunc bene nitaris:vt deuote moriaris
Tanq̄ catholicus:ꝛ criſti verus amicus
In domino ſpera fidens in virgine mera

Orans deuote velit intercedere pro te
Mortē cōmemores xp̄i:tunc iugiter ores
Te cruce ſignando verāqꝫ fidē recitando
Commendans aīam dn̄o qui fecit ipſam
Sed ne ſis victꝰ caueas tunc demonis ictꝰ
Nam tūc conatur plus demon ⁊ inſidiatur
Ut deſperare faciat quem vult cruciare
Sꝫ ſibi nō credaſ:nec ab hiſ q̄ dico recedaſ
Nunq̄ꝫ deſperes de diuina pietate
Nec propria ſperes ſaluus fieri probitate
Te potius firmes ſaluatoris bonitate
Qui bene contritos ſperantes in deitate
Seruat clementer miſeranti fertilitate
Q̄tumcunqꝫ malꝰ fueris poteris fieri ſaluꝰ
Si bene cōtereris:in fine libenſqꝫ fateris
Si nequeas ore:tunc ſaltem corde fatere
Pectus tondendo:ſignūqꝫ crucis faciendo
In cruce pendentē latronē mox morientēꝫ
Criſtus ſaluauit: quia cōpatiendo rogauit
Ergo fide pura te criſti nomine firma
Qui nunq̄ꝫ ſp̄nit quos ꝯtritos bene cernit.

Hoc eſt vltimum huius libri capitulum:in quo tractat autor ꝺ morte et eiꝰſequela:et primo de diſpoſitione ad mortē dicēs:ꝙ oīa in quibꝰē ſpiritꝰvite tractꝰa natiuitate tandē diſſoluto ſpiritu morte cadūt. mors ꝟo a nemine nec euitari nec ſupari vllatenꝰ poteſt: quoniā nō minꝰ eſt ſubtilis ꝙ̄ fortis que ſingula loca etiaꝫ clauſa

penetrat:cuncta ſibi ſubijciendo viuentia. Omni inſup inſidiatur
viuenti ſiue die fuerit ſiue nocte:⁊ ſubito ſine pꝛemijs indicijs ve
lut traditoꝛ plures extinguit.igitur cuꝫ eius hoꝛa incerta ſit:⁊ illi⁹
occaſu periculum immineat grauiſſimum cui non eſt ſimile videli
cet damnationis eterne:ſicut in nobis fuerit pꝛudentie cauere de-
bemus ne tanto diſcrimini cum incertitudine agendoꝛuꝫ ⁊ ſine ſpe
meritoꝛum noſmetipſos exponamus: quoniaꝫ cuius finis malus
erit ineternum mala crudeliſſima ſuſtinebit.quare fidem integraꝫ
habeamus operantem per dilectionem bonam et mala pꝛecauen-
tem.in omnibus deo ⁊ eccleſie obedientes:per quoꝛum doctrinaꝫ
bene ⁊ viuere ⁊ moꝛi poterimus. nam rariſſime contingit bene vi-
uentem male moꝛi.et econtra raro contingit male viuentem bene
moꝛi. Nulla eſt timiditas bene viuenti ⁊ cum foꝛtitudine moꝛte ex-
pectanti. Moꝛs dicta ſubita: quoniaꝫ omnis talis ſemper eſt bene
diſpoſita.vt ergo bene viuamus et inde bene moꝛiamur mundum
⁊ eius amicos poſtponere debemus ſcilicet amoꝛi et diuine chari-
tati:et offenſas ſimul factas facile dimittere.veniam deo poſtula
re:contritionem:confeſſionem ⁊ mentis doloꝛem habere. Deinde
coꝛpus criſti humiliter petere. Poſtremo vero extremam vnctionē
imminente moꝛtis periculo ſuſcipere.in hac enim extrema inſtātis
moꝛtis neceſſitate ad quā amplius nulli conceditur reditus ſupꝛe
me curare ac ſollicite debemus:vt anima noſtra ſit munda et pu-
ra omni ſoꝛde criminis purgata xp̄m ih̄m dominum ac redempto-
rem noſtrum ſuper his validiſſime depꝛecantes atqꝫ ſepiſſime ſa-
tagentes:quatenus dignetur ipſe crimina dimittere et tandem in
gloꝛia ſua perpetua coꝛonari. libero etiam coꝛde debemus volun-
tatem noſtram voluntati diuine ſubmittere quod tamen neceſſari
um ⁊ deo gratum eſt.diſponamus igitur nos viuentes ad bene ſe-
cureqꝫ moꝛiendum velut boni catholici et dei amici. Spes in deo
et fides reponendo atqꝫ credendo virginem gloꝛioſam pꝛo nobis
tunc apud filium intercedere. Poſt pꝛedicta autem ſi ſuperuiuit in
firmus debet memoꝛiam habere de moꝛte xp̄i faciendo ſignuꝫ cru-
cis et recitando articulos noſtre fidei cōmendando animam deo
qui eam creauit.cauendo etiaꝫ ſūmopere a demonis temptatione
quam pꝛe ceteris tempoꝛib⁹ conatur afferre tunc tempoꝛis:⁊ maxi
me de infidelitate aut deſperatione. Nemo ergo pꝛeſumat in ea ho
ra ſalutem ſibi dari pꝛopꝛia virtute ſua: ſed de infinita miſericoꝛ-
dia in qua firmiter permanendū eſt:quia deus nunꝗ̄ in tali neceſſi
tate relinquit vere contritos ⁊ in eo ſperātes iuſte: ſed ſaluat quoſ
cunqꝫ et quantumcunqꝫ peccatoꝛes fuerint dūmodo libenter non

coacti contriti ſint ⁊ ore confeſſi:aut ex neceſſitate dumtaxat corde dummodo ſigña criſtianorum faciant percutiendo pectus: videli cet ſignum crucis.Firma ergo ſit in nobis de dei miſericordia infi nita fides :et etiam in tali extranea mortis neceſſitate non ſolet de ſpicere vere contritos corde vt ex pſalmo quinquageſimo. Cor cõ tritum et humiliatum deus non deſpicies.Maximum tamen peri culum eſt his qui peccare non ceſſant vſqꝫ ad mortem ꝙ peniten- tia ſeu contritio in eis ſit ex timore mortis cauſata.vel etiam timẽ- dum valde eſt ꝙ nullam habeant contritionem: propter multas cauſas quas ponit dominus gracianus de pe.di. ſeptima in fine: et ibi vide plene de ſerotina penitentia et eius periculo; Con- ſtrue[Mors mordet cuncta que naſcuntur ſine cuncta]id eſt mo- ra[que mors ſoluit]id eſt diſſoluit[prius feriendo ſagitta. nemo valet]id eſt poteſt[vitare mortem:aut]pro vel :vel[ſuperare. nam pro quia: quia[mors fortis intrat ſingula loca et portis clauſis. mors inſidiatur vbiqꝫ cuiqꝫ nocte et die. mors necat ſepe ſubito multos gladio acuto bis:Quis incipias:quoqꝫ]pro ⁊[Quis fias bonus in medio ſi non finis bene. hic finis malus fert ad mala. cur]id eſt quare tu[peragens bona credendo bene ⁊ cauendo pra ua:ne pro vt et non :vt non[ſis damnatus. ſis paratus obedire. ſemper coneris viuere bene.nam]pro quia: quia[morieris ſic be- ne ego vidi vix]id eſt raro[viuentem bene morientem praue. illa mors non eſt ſubita quã bona vita ſociat.opera ſociant defũctos. arua nec era non ſociant:ſis fortis animo turbine mortis inſtan- te:ſis bene contritus et confeſſus: qꝫ]pro et[ſis punctus]id eſt compunctus[bene mente.Sis munitꝰ corpore criſti:qꝫ]pro et[per unctus membris.ignoſce]id eſt parce[cunctis. poſce]id eſt roga [veniam tribui tibi.poſtponas mundum:ne]pro et ⁊ non[repo- nas amicos corde.tua ſumma cura ſit ꝙ mens ſit bene pura.ſata- gas rogare criſtum ⁊ rogare ſepe vt condonet tibi crimina tua:qꝫ pro et[coronet te. ſubde te corde libenti voluntati domini. facere gratum neceſſe]id eſt neceſſitate[eſt virtus facienda.vitaris]id ẽ vitaberis[bene te:vt moriaris deuote tanꝙ]id eſt ſicut[catholi- cus et verus amicus criſti. tu fidens in virgine mera]id eſt pura [ſpera in domino:orans deuote vt velit intercedere pro te: Com- memores mortem criſti.ores tunc iugiter]id eſt continue[ſignan- do te cruce:qꝫ]pro et[recitando veram fidem.Cõmendans animã tuam domino qui fecit ipſam.ſed caueas tunc ictus demonis: ne ſis victus.nam quia demon conatur plus et inſidiatur vt faciat deſperare eum quem vult cruciare.ſed non credas ſibi: nec rece- das ab his que dico.nunꝙ]pro non ⁊ vnꝙ non deſperes vnꝙ[de

pietate diuina :nec]pro et[non ſperes fieri ſaluus probitate]id eſt virtute[propria. firmes potius te bonitate ſaluatoris: qui ſaluat clementer contritos pene ſperantes in deitate. fertilitate miſeranti poteris, fieri ſaluus quantumcũq3 fueris malus. ſi contereris].i. contritus fueris[bene in fine]id eſt in morte:q3]pro et[fateris]id eſt confiteris[libens]id eſt volens. ſi nequeas fateri tunc ore:ſaltem fatere corde :tondendo percutiendo pectus:q3]pro et[faciendo ſignum crucis. criſtus ſaluauit mox latronem morientem pendentem in cruce:quia regnauit compatiendo. firma ergo te nomine criſti fide firma:qui nunq̃] pro non et vnq̃: non vnq̃[ſpernit quos cernit bene contritos.

De penis inferni.

Poſt mortẽ pena ſequitur vel gloria plena
Pena tñ purgãs eſt vna: ſ3 altera dãnans
Mortali vicio moriens mors tradit̃ orcho
Semꝑ paſſurus penas nunq̃ rediturus
Na3 nõ ſunt digni reſidẽtes morte maligni
Ꝙ ſint ſaluati:quia ſunt valde maculati
Q̃uis ſpectati ſpreuerunt eſſe leuati
Cur ſunt dãnati iuſte ſemper cruciati
Et velut ingrati nunq̃ ſunt inde leuati
Uermes cũ tenebris ⁊verbera frig⁹ ⁊ ignis
Demonis aſpectus: ſcelerꝝ cõfuſio: luctus:
Fetor: ſerpentes: langor ſine fine vrentes:
Prauos torquebũt ſempq3 quiete carebũt.
Eſurient ſitient deformes corpore fient
In terre centro per cuſſi turbine tetro
Non eſt orandũ pro dãnatis neq3 dandum
Nam ſupportari non poſſunt ſiue iuuari.

Hec eſt ſecunda huius capituli pars: in qua tractat autor d̄ penis inferni dicens ꝙ poſt preſentis vite miſeriā ſperamus ꝑfectā dei gloriam: aut duarum penarum alteram videlicet purgatorij aut inferni penam. penam inferni perpetuā ſuſtinebunt quicūq̄ in aliquo mortali peccato ſine illius cōtritione ſcienter ab hac luce deceſſerint: quando immediate poſt mortem preſentis vite deſcendent ad inferos vbi penas ſtatim inenumerandas perpetuo patientur: quas dignum eſt eos ineternum ſuſtinere quia tales deceſſerunt ſorde mortalis criminis maculati: et nihil maculatum introibit in regnum celorum. Item quia ingrati deo extiterunt precepta eius relinquentes dum viuerent atq̄ conſilia ſpernentes dyaboli voluntatem compleuerunt: et proprijs corporis voluntatem ſecuti ſunt. Et quia voluiſſent ſemper viuere vt ſemper peccare potuiſſent: tum quia deum infinitum obiectum eternum et perpetuum offenderunt vt pena coequetur offenſe ineternum cruciabuntur iuxta illud. Quantum glorificant ſe in delicijs date illi tormenta: quia ſ𝑚 menſuram delicti erit et plagarū modus: deuteronomio viceſimoquinto. De cauſis autem perpetuitatis pene infernalis habetur in capitulo finali de penitentia diſtinctione vltima in fine vbi textus. Qui autem impenitens finitur ſi ſemper viueret ſemper peccaret: ſemper plenus iniquitate: ſemper ſine charitate: torquebitur ſine fine. Pene autem ſenſibiles preter alias intellectuales inferni hec ſunt ſcilicet vermes: tenebre palpabiles: verbera demonum: frigus intollerabile: et ignis ſimiliter. viſio horribilis demonum: indignatio peccatorum: fletus et ſtridor dentium. Mathei viceſimoquinto. Fetor importabilis: languor duplex ſcilicet anime et corporis: fames: ſitis: deformitas corporis. Locus vero inferni ſ𝑚 opinionem doctorum eſt in centro terre ſeu in medio terre: in quo loco ſemper detinebuntur damnati perpetuo: quoniam nulla eſt deo pro eis porrigenda oratio vt in. c. Cum marthe. de celebratione miſſarū. et iob decimo. In inferno nulla eſt redemptio ſed ſempiternus horror: quod iugiter aut ſaltem crebro a nobis venit conſiderandum vt dicitur eccleſiaſtici ſeptimo. Memorare nouiſſima tua et ineternum non peccabis. Conſtrue [pena vel gloria plena ſequitur poſt mortem tamen pena purgans eſt vana: ſed altera eſt damnans. moriens in peccato mortali traditur mox] id eſt ſtatim [orcho] id eſt inferno [paſſurus ſemper penas: nunꝗ̄] pro non et vnꝗ̄: non [rediturus vnꝗ̄: nam] pro quia: quia [reſidentes morte maligni] id eſt peccati ſupple [non ſunt digni ꝙ ſint ſaluati: quia ſunt valde maculati: quāuis ſpectati] id eſt expectati [a

domino ſpreuerunt eſſe lauati]id eſt releuati[a domino.cur]id eſt quare[ſunt damnati et cruciati ſemper iuſte. Et nunq̄ ſunt leuati inde velut]id eſt ſicut[ingrati.vermes cuꝫ tenebris et verbera: frigus et ignis: aſpectus demonis et confuſio ſcelerum: luctus ſiue fletus:fetor:ſerpentes: languor perpetuus torquebunt ſine fine prauos:qꝫ]pro et[carebunt ſemper quiete]damnati ſupple[eſurient :ſitient :fient deformes corpore. percuſſi erunt turbine tetro] id eſt obſcuro[non eſt orandum pro damnatis: neqꝫ]pro et ⁊ non et non eſt[danduꝫ aliquid pro eis.nam]pro qꝛ:quia[non poſſunt ſupportari:ſiue]pro vel:vel[iuuari]

De penis purgatorij.

Qui ſine mortali moritur:tamen in veniali
Vel nondum plena facta de crimine pena
Carcere ſeruatur in quo grauiter cruciatur
Donec purgatꝰ ſcādat ſuper aſtra beatus
Hos ſupportare poſſumus atq̄ iuuare
Ut cito purgentur: ac inde cito releuentur
Proſunt defunctis purgāti carcere pūctis
Miſſe preces dona:proſunt ieiunia prona
Ac per eos facta propere legata ſoluta

Hec eſt tertia huius capituli pars: in qua tractat autor de penis purgatorij dicens ꝙ ſunt duo genera peccatorum que purgātur pena purgatorij.ſcilicet veniale peccatuꝫ:et mortale confeſſuꝫ vel contritum:de quo non eſt plene ſatiſfactum per penitentiam vel alio modo per indulgentiam.Pena autem huius purgatorij ē grauiſſima vt dicit beatus auguſtinus:quia excellit penam omnium martirum qui pro criſto paſſi ſunt.miro enim modo cruciat:⁊ iſtos in purgatorio exiſtentes multis modis iuuare poſſumus vt dicitur in canone.Anime defunctoruꝫ triceſima queſtione ſecūda Modi autem ſunt quatuor principales ſcilicet oblatio ſacerdotuꝫ preces ſanctorum : elemoſyne carorum: et ieiunia cognatorum. Similiter dicitur ſecundo machabeorum duodecimo. Sancta et

ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare vt a peccatis ſoluan-
tur.De purgatorio autem vtrum ſit et qualis eius pena fuerit:nec
non que ſunt peccata ibidem reſeruata purganda vide in canone
Qualis.xxv.di.et in.c.Qui in aliud.de hoc etiam habetur per bea
tum Thomam in quarto.xx. di.articulo primo. Dominus etiam
brixienſis in primoverbo purgatorium dicit ꝙ pena purgatorij in
fligitur per demones:licet aliqui theologi dicant contrarium pro-
bantes ſic.Anima exiſtens in tali deceſſit in gracia et eſt in chari-
tate:quare abſurdũ eſſet ipſaʒ affligi ꝑ demões qui ſunt]extra cha
ritatem.Pro quo vide ſanctum Thomam in ſumma contra genti
les in libro quarto queſtione.cxiiij. Conſtrue[ille qui moritur
ſine mortali moritur tamẽ in veniali:vel moritur nondum]pro nõ
et adhuc[pena]id eſt penitentia[non facta adhuc de crimine ſer-
uatur carcere in quo cruciatur grauiter:donec ipſe purgatus ſcan
dat beatus ſuper aſtra.Nos]viuẽtes[ſupportare poſſumus hos:
atq;]pro et[iuuare vt purgentur:ac]pro et[releuentur[cito inde]
id eſt a loco purgatorij [miſſe: preces et dona proſunt defunctis
punctis]id eſt purgatis[carcere purganti.ieiunia prona:ac]pro ⁊
[legata facta per eos ſoluta propere].i.cito.

De gaudijs paradiſi.

Qui mũdus morit̃ penitus mox pace potit̃
Gaudens in dño cum ſanctis in paradiſo.
Non decet orare ꝓ ſanctis: immo rogare.
Debemus nos orantes ipſos celebrare

Hec eſt quarta huius capituli pars :in qua tractat autor ď gau
dijs paradiſi dicens ꝙ quicunqʒ ab omni macula peccati purga-
tus moritur ſtatim ad celum euolat vbi beata fruitione dei eterna
in pace perpetua letatur:que in viſione beatifica eſſentialiter con-
ſiſtit.deus enim ipſe in trinitate perſonarum ⁊ vnitate ſubſtantie
eſt obiectum eſſentiale beatitudinis eterne:quare eadem eſt felici
tas glorie eſſencialiter in omnibus beatis:que tamen diſtinguitur
ſʒꝰ gradus meritorum. Pro his autem ſanctis non eſt orandum.
nam iniuriam facit martiri qui orat pro martire vt in capitulo.Cũ
marthe.de celebratione miſſarum.rogare autem eos debemus :et
ſolennitates eoꝝ celebres habere vt pro nobis apud deuʒ interce
dãt vt habetur in textu et gloſa de reliquijs ⁊ veneratione ſancto

rum in antiquis:et in.vj.per totuꝫ. Sancti igitur orationibus no
ſtris non egent:pro eo ꝙ ſunt perfecte beati.omnia eis ad nutum
ſuccedunt.Nos vero orationibus eorum indigemus:quos cuꝫ mi
ſeri ſimus vndiqꝫ mala noſtra perturbant:licꝫ dicāt aliqui docto
res ꝙ beatitudo ſanctorū poteſt augeri vſqꝫ ad diem iudicij.Qua
re cum eccleſia pro eis orat augetur eorum beatitudo. videtur ta-
men contrarium in capitulo.Cum marthe in fine: vbi dicit textus
ꝙ ſuffragia que fiunt a fidelibus in eccleſia pro valde bonis.id ē
pro ſanctis actiones graciaruꝫ ſunt. Conſtrue] ille qui moritur
mundus potitur]id eſt fruitur[mox penitus pace.gaudens in do
mino cuꝫ ſanctis in paradiſo. non decet orare pro ſanctis:immo
rogare eos debemus:necnon]id ē etiam[debemus orare ſanctos
et celebrare ipſos.

De numero celorum.

Deni ſunt celi reſerandi corde fideli
Luna ſtat in primo:mercuriuſqꝫ ſecundo.
Ac venus i tercio: ſol vult luceſcere quarto
Mars nitet in quito:ſꝫ iupiter ordie ſexto.
Saturno celo ſepteno ſiſtitur alto.
Octauo celo tibi ſtellas eſſe reuelo.
Stat criſtallinum ſuper iſtos luce ſerenum
Fulget i ēpireo ſummo paradiſus olympo
In quo ſunt iūcta ſine defectu bona cūcta:
Hic deitas trina regnat ſuper oīa digna.
Aſtat regina ſibi mater virgo benigna
Inde ierarchia triplici ſunt agmina nona
Dat cherubi ſaphiqꝫ coros diſtictio ſūma
In medio dn̄ans pnceps ſil'atqꝫ poteſtas.
Virtutes ſiſtunt archangelus angelus atqꝫ

His homines grati dño ſunt aſſociati
Juxta promerita preſente data ſibi vita
Letũ laudantes dñm ſemper ſpeculantes.
Cernit amatq̃ deũ ſanct9 fruitur tenet ipm̃
Sic gaudet pſallit laudat ſine fine quieſcit
Diues honoratus tutus liber ſaciatus
Clarus agilis ſubtilis non paſſibilis fit
O q̃ ditati ſunt celi ſede beati
Semper honorati ſumme ſunt glorificati
Ergo mũdanis rebus ſpretis quoq̃ vanis
Celica poſcamus et ſurſum cor teneamus
Ut deus a penis protectos atq̃ cathenis
Poſt mũdi curſuʒ faciat nos ſcãdere ſurſũ
Ac velut optamus ibi ſemper eũ videam9.
Qui dat cũcta bona det nobiſ hec pia dõa

Heç eſt quinta et finalis huius capituli pars ac etiam totius preſentis operis: in qua tractat autor de numero celorum dicens: Qz decem ſunt celi ſcʒ theologos qui merito ſunt declarandi fidelibus criſtianis: quoniam beatitudo quam finaliter expectamus in vltimo celo quo ad ſitum dicitur reſidere. numerus autem celorum ſcʒ mentem philoſophorum accipitur ex numero planetaruʒ Luna eniʒ eſt in primo celo. mercurius in ſecundo. venus in tertio ſol in quarto. mars in quinto. iupiter in ſexto. ſaturnus in ſeptimo et alie ſtelle in octauo. Supra omnes iſtos ſunt adhuc duo ſcilicet celum criſtallinum ſic a luce criſtallina appellatum: et vltimo loco eſt celum empireum in quo eſt paradiſus et omnia deſiderabilia: videlicet beata et glorioſa trinitas que omnia regit ac diſponit. deinde beata virgo maria. tertio loco nouem ordines angelorum ſub triplici ierarchia. hec enim ſunt videlicet cherubin: ſeraphin: et troni: dominationes: principatus et poteſtates: virtutes: archã

geli et angeli:poteſtates. poſt vero ſunt anime humane ordinate
ſꝫ ordinem et gradum ſuorum meritorum. Iſte autem venerandꝰ
chorus continuo laudat deum et contemplatur eum: quem viden-
do amat:amando fruitur eo et fruendo tenet:et ſic gaudet in deo
pſallit laudat et quieſcit diues bonis omnibus exuberans:hono-
ratus virtute:tutus ab omni formidine: liber ab omni ſeruitute:
ſaciatus omni dulcedine:clarus omni lumine:agilis omni leuita-
tate:ſubtilis omni penetratione:impaſſibilis omni infirmitate.
Quantum ergo attendamus diues eſt qui in ſuperna beatitudine
felix eſt.Summo enim fruitur honore ꝛ gloria.igitur propter hu-
iuſmodi celeſtia ſpernenda ſunt terrena et vana et caduca. corda
noſtra fungẽtes rebus eternis:vt cathenis et penis eternis erepti
poſt preſentis vite curſum aſcendere poſſimus ſurſum: ꝛ ibi deum
videre velut felices perpetuo illic ſtare.Quod nobis preſtare dig-
netur ille a quo cuncta procedunt. qui viuit et regnat per ſeculo-
rum ſecula amen. Nota ꝙ celum ſꝫ philoſophum ſecundo celi
et mundi eſt corpus primum natura ſimpliciſſimum: incorruptibi
le:ſolidum:ſubtiliſſimum: quantitate maximum: qualitate luci-
dum:dyaphaneitate perſpicuum:materia puriſſimum:figura ſpe
ricum:locum ſupremum creaturarum in ſe contentiuũ.Et diuidi-
tur in decem celos vt viſum eſt. Conſtrue[Celi ſunt deni]id eſt
decem[referendi]id eſt declarandi[corde fideli.luna ſtat in primo
celo:qꝫ]pro et[mercurius in ſecundo:ac]pro et[venus ſtat in ter
no]id eſt in tertio celo[ſol vult luceſcere]id eſt lucere[quarto]ce-
lo[mars]ille planeta[nitet] id eſt ſplendet[in quinto. ſed iupiter
nitet ſexto ordine.ſaturnus ſituatur]id eſt ponitur[ſeptimo]id eſt
in ſeptimo celo[alto. reuelo tibi ſtellas eſſe in octauo:qꝫ]pro et
[criſtallinum celum ſerenum]id eſt clarum[luce ſtat ſuper iſtos.
Paradiſus fulget in olympo] id eſt celo[empireo ſic dicto. ſum-
mo]id eſt altiſſimo[in quo]empirio[cuncta bona ſunt inſerta ſi-
ne defectu.deitas trina]id eſt triplex in perſonis: videlicet[regnat
hic]id eſt in illo celo[digna ſuper omnia. mater regina virgoꝰ be-
nigna aſtat]id eſt preſens eſt[ſibi.Agmina noua] id eſt nouẽ ſunt
[inde]id eſt poſtea[triplici ierarchia]choros: videlicet[diſtinctio
ſumma]id eſt ſuprema[dat cherubin ſeraphin:qꝫ]pro ꝛ[thronos
id eſt illos ordines[dominans ſeu ordo dominationum. princeps
id eſt ordo principatuum[atqꝫ]pro ꝛ[poteſtas ſimul]ſunt ſupple
[in medio]id eſt in media ierarchia[virtutes archãgeli:atqꝫ]pro
et[angeli ſiſtunt]id eſt ſtant poſt priores ierarchias ꝛ ordines[ho
mines grati deo ſunt aſſociati his]ordinibus[iuxta]id eſt ſꝫ pro-

VERSIDAD Y PROV.
BIBLIOTECA
ZARAGOZA

merita data ſibi in preſenti vita]homines inq̄[laudantes cetum]
id eſt ſocietatem[reſpicientes ſemper dominum. diues honoratus
tutus liber ſaciatus: clarus: agilis: ſubtilis: non fit paſſibilis]ta-
lis ſaluatus ſupple[cernit: qꝫ]pro et[amat deuꝫ: ⁊ fruitur ſanctis
et tenet ipſum deum. gaudet ſic. pſallit]id eſt cantat: ⁊[laudat]de
um et[quieſcit ſine fine. O q̄]id eſt quantum[ſunt ditati beati in
ſede celi. Sunt honorati ſemper. ſunt glorificati ſumme. Ergo poſ-
camus celica]id eſt celeſtia[et teneamus cor ſurſuꝫ rebus munda-
nis: qꝫ]pro et[vanis ſpretis: vt deus faciat nos ſcandere ſurſum
protectos a penis: atqꝫ]pro et[cathenis poſt curſum mundi: ac]
pro et[videamus ſemper ibi eum: velut]id eſt ſicut nos[optamꝰ]
ille[Qui]ſcilicet deus[dat cuncta bona det nobis hec dona pia]
Amen.

Impreſſum Tholoſe Anno dn̄i M°. cccc°. lxxxix.

Deo gras.
Amen

Rarissimos

Conozco yuan mar
y